

การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ

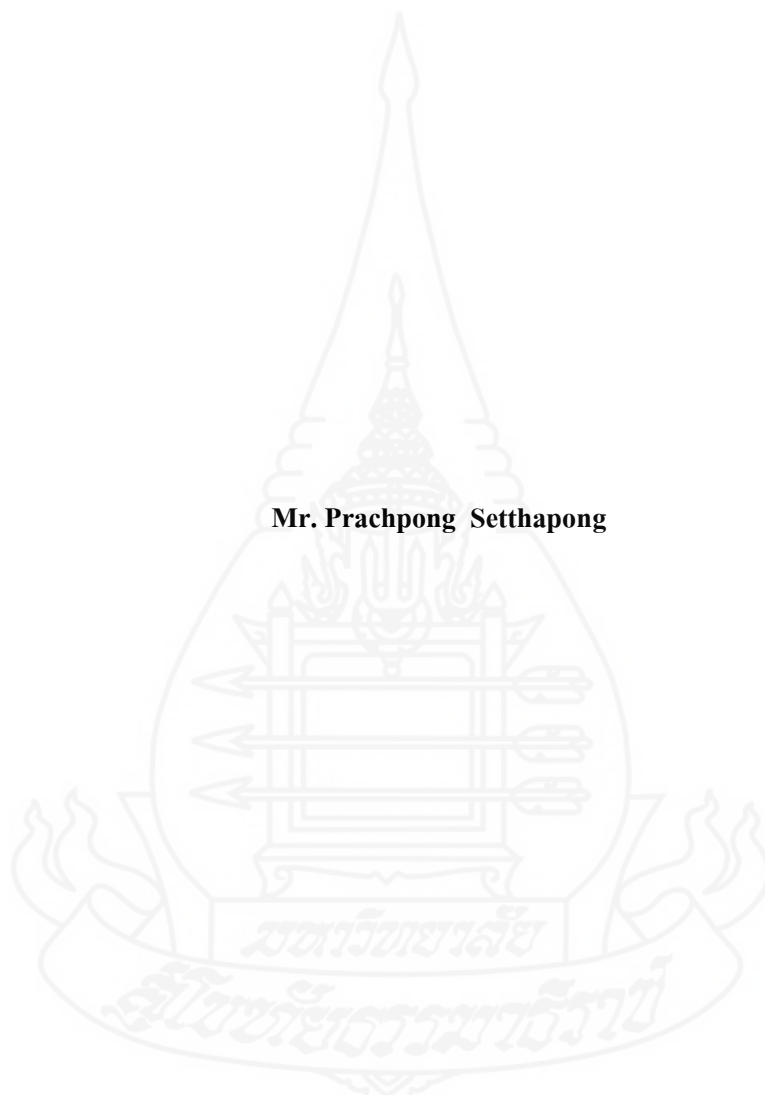
นายปราชญ์พงศ์ เศรษฐพงศ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2559

The Discipline Punishment of Prisoner in the Prisons

Mr. Prachpong Setthapong

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2016

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ
ชื่อและนามสกุล นายปราชญ์พงศ์ เศรษฐพงศ์
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ่อคำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2560

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ่อคำ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีดส์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้ออิสระ การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ

ผู้ศึกษา นายปราชญ์พงศ์ เศรษฐพงศ์ รหัสนักศึกษ 2564002794 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ้อคำ ปีการศึกษา 2559

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้ออิสระนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติ และทางกฎหมาย ในการดำเนินการทางวินัย กับผู้ต้องขังในเรือนจำ ตามกฎหมายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เปรียบเทียบความแตกต่าง และความสอดคล้อง กับหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของต่างประเทศ

การศึกษาวินัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวินัยจากเอกสาร การเก็บข้อมูลจากบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษ จากตำราทางวิชาการ ผลงานการวิจัยที่ผ่านมา ทั้งเอกสารภาษาไทย และต่างประเทศ ตลอดจนทั้งจากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่เรือนจำ ฯ และ จากผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินการทางวินัยโดยตรง

ผลการศึกษาพบว่า การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย ตามกฎหมายบังคับโทษของไทย คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 และกฎกระทรวง ฯ โดยกฎหมายจะกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ กำหนดไว้กว้างๆ ให้ผู้ปฏิบัติใช้ “ดุลพินิจ” เลือกลงโทษตามพฤติการณ์ ซึ่งอาจมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม มีผลกระทบทั้งทางกาย และกระทบสิทธิ์เสรีภาพ ศักดิ์ศรีของผู้ต้องขัง แต่เมื่อศึกษาเปรียบเทียบ กับกฎหมายที่เป็นสากล พบว่า การดำเนินการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เป็นไปตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ ให้ความสำคัญคุ้มครองไว้ มีความสอดคล้อง ไม่มีความขัดแย้งแต่ประการใด และพบว่าการลงโทษโดยการ “ขังเดี่ยว” ยังเป็นโทษที่รุนแรง จึงควรยกเลิกการ “ขังเดี่ยว” และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายบังคับโทษของไทย ให้มีความชัดเจนสอดคล้องกับหลักสากลทั่วไป

คำสำคัญ การลงโทษทางวินัย การใช้ดุลพินิจ การขังเดี่ยว

Independent Study title: The Discipline Punishment of Prisoner in the Prisons
Author: Mr. Prachpong Setthapong; **ID:** 2564002794; **Degree:** Master of Laws;
Independent Study advisor: Paninee Kitphaka, Associate Professor;
Academic year: 2016

Abstract

Independent Study having to objective for analyze a problem and an obstacle in practice and legislative, Discipline Punishment of Prisoner in the Prisons follow the Department of Corrections Law Act compare with the difference and the accordance with principle of constitution and minimum standard regulation practice to a prisoner of the United nation Organization and guideline practice to a prisoner of the foreign country

This Independent Study is quality research by education researches from document gathering data by the law relative with the penalty regulation from academic textbook, success research both of Thai and foreign document including both of interviewing prison officer and prisoner who are related or receive the effect from discipline penalty directly

The Study found that, punishing prisoner that make a mistake the discipline follow Thai punishment law be Department of corrections law Act B. E. 2560 and ministerial regulation, by the law will specify standard method to specify is extensively the executor uses discretion to penalty follow the behavior which might have choose the practice is under the belt affect to physical, right, freedom, prestige of the prisoner but when study compare with the international law found that punishment a prisoner follow the Department of corrections act according to the constitution and minimum standard practice to a prisoner of United Nation Organization to protected according and don't have oppose and found that, punishment by "single imprison" is strongly punishment then should cancel "single imprison" and revise punishment regulations of the Thailand penalty have the clearly and according to general international.

Keywords: Discipline Punishment, Discretion Single imprison.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จและความเมตตาอนุเคราะห์ของ ครู อาจารย์หลายท่าน ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ ทีมงาน จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่เมตตาอนุเคราะห์จัดสัมมนาการวิจัย ให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการวิจัย

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ภาณินี กิจพ้อคำ อาจารย์ที่ปรึกษาครั้งนี้ที่คอย ให้การแนะนำช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ตั้งแต่เริ่มต้น จนการศึกษา สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ทุกคน ที่ได้ประสิทธิ์ ประสาท วิชาความรู้ และปลุกฝัง จุดประกาย แนวความคิด อันเป็น ประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้า ตลอดทั้งขอขอบพระคุณ บังคับบัญชา เพื่อนข้าราชการ เจ้าหน้าที่งาน และผู้ต้องโทษในเรือนจำ ที่กรุณา อนุเคราะห์สนับสนุน และให้ข้อมูล การศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี

และขอขอบคุณ ภรรยา และบุตรที่รักทั้งสามคน ที่คอยให้กำลังใจ สนับสนุน ให้การศึกษาครั้งนี้ เป็นไปด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ใด อันพึงมีพึงได้โดยชอบ จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษา ขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณ แก่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณ ทุกคน

ปราชญ์พงศ์ เศรษฐพงศ์

สิงหาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
3. ประเด็นปัญหาการวิจัย.....	8
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	9
5. ระเบียบวิธีวิจัย.....	9
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	10
7. คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
1. แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษ.....	12
2. ทฤษฎีการลงโทษ.....	13
2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน.....	13
2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง.....	14
2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด.....	17
2.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู.....	18
3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการลงโทษ.....	20
3.1 การลงโทษที่มีผลต่อเนื้อตัวและการทรมาน.....	20
3.2 การลงโทษประหารชีวิต.....	22
3.3 การลงโทษจำคุก.....	25
4. แนวคิดเกี่ยวกับหลักรัฐธรรมนูญ สิทธิ เสรีภาพ อำนาจ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	26
4.1 สิทธิ.....	26
4.2 เสรีภาพ.....	27
4.3 อำนาจ.....	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	28
4.5 สิทธิที่ต้องได้รับความคุ้มครอง.....	29
5. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ บทบาท หน้าที่ ภารกิจของกรมราชทัณฑ์.....	31
5.1 ประวัติความเป็นมาของกรมราชทัณฑ์.....	31
5.2 อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ.....	32
5.3 การแบ่งส่วนราชการของกรมราชทัณฑ์.....	33
5.4 กระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์.....	34
5.5 ลักษณะพิเศษของงานกรมราชทัณฑ์.....	36
5.6 วิสัยทัศน์ของกรมราชทัณฑ์.....	37
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
7. สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	40
บทที่ 3 การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศไทย.....	42
1. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ.....	44
1.1 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.....	44
1.2 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560.....	46
1.3 กฎกระทรวงมหาดไทย.....	48
1.4 กฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2521).....	49
1.5 ระเบียบการเลื่อนชั้นและลดชั้น พ.ศ. 2556.....	50
1.6 ระเบียบกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2559.....	51
1.7 ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการเยี่ยมเยียน.....	51
2. พฤติกรรมที่แสดงว่าผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย.....	53
3. โทษทางวินัยของผู้ต้องขัง.....	54
4. ขั้นตอนในการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง.....	65
5. ขั้นตอนดำเนินการเกี่ยวกับการอุทธรณ์ทางวินัย.....	68
6. ขั้นตอนและระยะเวลาการฟ้องคดี.....	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้หลักคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายฯ.....	71
1. การปฏิบัติภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ.....	71
2. การปฏิบัติภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิตามข้อกำหนดมาตรฐานสากล.....	76
3. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยของต่างประเทศ.....	81
3.1 ประเทศอังกฤษ.....	81
3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	87
บทที่ 5 วิเคราะห์ผลการลงโทษที่มีผลกระทบต่อผู้ต้องขัง.....	95
1. ผลกระทบจากการดำเนินการตามกฎหมายราชทัณฑ์.....	95
1.1 การลงโทษภาคทัณฑ์.....	95
1.2 การลงโทษงดการเลื่อนชั้นฯ.....	97
1.3 การลงโทษลดชั้น.....	98
1.4 การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ.....	99
1.5 การลงโทษลดหรืองดประโยชน์และรางวัล.....	101
1.6 การลงโทษขังเดี่ยว.....	102
1.7 การลงโทษตัดจำนวนวันลดวันต้องโทษ.....	104
2. ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็น.....	106
2.1 ด้านกฎหมาย.....	106
2.2 ด้านกระบวนการดำเนินการ.....	106
บทที่ 6 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	107
1. บทสรุป.....	107
2. ข้อเสนอแนะ.....	112
2.1 ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย.....	112
2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย.....	114
บรรณานุกรม.....	115
ภาคผนวก.....	119
ประวัติผู้ศึกษา.....	133

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ที่อยู่ในควบคุมของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2559.....	3
ตารางที่ 1.2 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ มกราคม ถึง สิงหาคม 2559 (ในระยะเวลาขณะที่ทำการศึกษาวิจัย).....	6
ตารางที่ 1.3 สถิติแสดงผลการลงโทษทางวินัยของผู้ต้องขัง มกราคม ถึง สิงหาคม 2559 (ในระยะเวลาขณะที่ทำการศึกษาวิจัย).....	7
ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายราชทัณฑ์.....	93

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

อาชญากรรม (Crime) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อหลักธรรมชาติ ผิดต่อศีลธรรม ฝ่าฝืนต่อหน้าที่ในทางสังคม หรือการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามของสังคม การกระทำดังกล่าว จึงถือเป็นการกระทำความผิด ซึ่งผู้กระทำการฝ่าฝืนจะต้องได้รับการลงโทษตามกฎหมาย ปัจจุบัน ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาทางสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้น พร้อมกับความเจริญเติบโต ความก้าวหน้าของสังคม ความเจริญด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ความเจริญดังกล่าว ไม่ได้ทำให้ความรู้สึกของมนุษย์สูงขึ้นไปด้วย กลับสวนทางกับความดีงามในจิตใจของบุคคล บุคคลเหล่านั้นกลับมีศีลธรรม และจริยธรรมที่เสื่อมถอยลง นำไปสู่การกระทำที่ฝ่าฝืนต่อข้อห้ามของสังคม มีนักอาชญาวิทยาให้ความเห็นว่า อาชญากรรมเป็นผลผลิตของสิ่งแวดล้อมของสังคมที่เขาอยู่นั่นเอง และเป็นผลตอบสนองต่อสิ่งซึ่งผลักดัน¹ สังคมเปลี่ยน รูปแบบและวิธีการประกอบอาชญากรรมจึงเปลี่ยน โดยจะมีความสลับซับซ้อนและรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้น ในการจัดการกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ สังคมจึงได้บัญญัติกฎหมายที่มีประสิทธิภาพมาบังคับใช้ กฎหมายบังคับโทษทางอาญา ทั้งประมวลกฎหมายอาญา และวิธีพิจารณาความทางอาญา จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการกับอาชญากรรม เป้าหมายสูงสุดคือ การอำนวยความยุติธรรม การรักษาสังคมให้ปลอดภัย จากอาชญากรรม อาชญากร และภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย มีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต/ร่างกาย และทรัพย์สิน การจัดการกับอาชญากรรม โดยผ่านทางองค์กรยุติธรรมทางอาญาของรัฐ ตั้งแต่การเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคมหรือเชื่อว่าเกิดการกระทำผิดขึ้น เป็นหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นของตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง องค์กรตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวน ค้นหาพยานหลักฐานในการกระทำผิด พิเคราะห์และสรุปพยานหลักฐาน ทำความเห็น พร้อมนำตัวผู้กระทำผิดส่งมอบให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีในการดำเนินคดีทางอาญาของตำรวจ การจับกุมสืบสวนสอบสวนผู้กระทำผิด สามารถดำเนินคดีได้

---

¹ ผศ.ประเทือง ธนิยผล, *อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538, หน้า 15

หลายกรณี อาจจะมีผู้เสียหายมาร้องทุกข์ หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหาย พบเห็นเหตุการณ์ในการกระทำผิด แล้วมากล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองก็ได้ หากพบเห็นการกระทำผิด² เมื่อตำรวจได้ทำความเห็นเสนอต่อพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการมีความเห็นให้สอบสวนเพิ่มเติม ตำรวจจะต้องดำเนินการสอบสวนตามนั้น แต่ถ้าพนักงานอัยการได้กลิ่นกรองสำนวนการสอบสวนแล้ว เห็นว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดี เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องคดี และมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง การสืบสวนสอบสวนในขั้นตอนของตำรวจจะยุติลง อำนาจดังกล่าว อัยการมีอิสระจากศาลในการสั่งคดี การฟ้องคดีทางอาญา เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ภายหลังจากยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ศาลจะเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาจากพยานหลักฐานที่ตำรวจและอัยการเสนอมา ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากการพิจารณา พบว่ากรณีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือยังมีกรณีเป็นที่ยังต้องสงสัย ศาลจะยกเหตุแห่งความสงสัยให้จำเลยปล่อยตัวจำเลยไป แต่หากการพิจารณาปรากฏหลักฐานชัดเจน ไม่มีข้อสงสัยแล้วว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลย ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายบังคับโทษ ตามประเภทของความผิด หากเป็นการลงโทษที่มีผลทางกายภาพ คือ การประหารชีวิต การจำคุก การกักขัง ผู้ต้องโทษจะอยู่ในอำนาจบังคับโทษของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในทันที

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานลำดับสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นส่วนราชการในกระทรวงยุติธรรม มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมภายนอก ภายหลังจากได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล หรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักอาชญาวิทยา หลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ
- 3) ดำเนินการเกี่ยวกับการสวัสดิการ และการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง

---

² อาจารย์กุลพล พลวัน, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย” ใน เอกสารประมวลชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่ 4, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2553, หน้า 4-51

4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย³

กระบวนการดำเนินงานที่สำคัญของงานราชทัณฑ์ คือ การปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล การบังคับคดีทางอาญา ซึ่งกรมราชทัณฑ์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง แต่มีหน้าที่บังคับโทษ โดยการลงโทษผู้กระทำความผิด และปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ตั้งแต่การรับตัว การปฏิบัติในขณะที่คุมขัง จนกระทั่งการปล่อยตัวพ้นโทษ จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบัน พบว่ากรมราชทัณฑ์ต้องรับภาระควบคุมผู้ต้องขังไว้ เกินอัตราความจุที่ทางกรมราชทัณฑ์จะสามารถรับได้ เป้าหมายของการเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นเรื่องที่ต้องทบทวนรายละเอียดปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ที่อยู่ในควบคุมของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2559

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
1) นักโทษเด็ดขาด	206,390	33,644	240,034	79.785%
2) ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่าง	51,765	7,776	59,541	19.790%
- อุทธรณ์ฎีกา	22,986	3,181	25,687	8.597%
- ใต้สวนพิจารณา	8,908	1,636	10,544	3.505%
- สอบสวน	20,171	2,959	23,130	7.688%
3) เยาวชนที่ถูกฝากขัง	171	3	174	0.058%
4) ผู้ถูกกักกัน	10	3	13	0.004%
5) ผู้ถูกกักขัง	997	109	1,106	0.368%
รวมทั้งสิ้น	259,333	41,535	300,868	100%

ที่มา: กองแผน กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (<http://www.Correct.go.th>)

จากตาราง จะพบว่าในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีผู้ต้องขังในความรับผิดชอบ จำนวน 300,868 คน ในขณะที่กรมราชทัณฑ์มีเรือนจำที่สามารถรองรับผู้ต้องขังเพียง 143 แห่ง มีอัตราความจุของพื้นที่เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ ที่สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 110,000 คน⁴ เท่านั้น

³ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ, กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, พ.ศ. 2545 (ข้อ 1) ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 103 ก, วันที่ 9 ตุลาคม 2545

⁴ แผนปฏิบัติราชการ กรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2559 – 2592

(ความจุปกติ 1:1.60 คน/ตารางเมตร) ซึ่งเกิดความจุปกติ ที่จะสามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการเพิ่มขึ้นของอาชญากร ส่งผลให้เรือนจำ และทัณฑสถานต้องประสบกับปัญหาผู้ต้องขัง ล้นเรือนจำ แม้กรมราชทัณฑ์จะนำมาตรการด้านทัณฑปฏิบัติมาใช้อย่างกว้างขวาง เพื่อลดความแออัด ภายในเรือนจำ เช่น การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการนำ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษมาใช้ แต่จำนวนผู้ต้องขังก็ไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลง อาจจะลดลง เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และจะกลับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การดำเนินการตามภารกิจของ กรมราชทัณฑ์ จึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะภารกิจหลักด้านการควบคุม การควบคุม ผู้ต้องขังอย่างมืออาชีพ อาจจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่กำหนดไว้ หากกรมราชทัณฑ์ ไม่สามารถควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ให้ก่อเหตุร้าย ก่อการประท้วง ก่อการจลาจล ทำลายชีวิต และทรัพย์สินของทางราชการ อย่างเช่น เหตุการณ์ผู้ต้องขังก่อการจลาจลที่เรือนจำ จังหวัดปัตตานี เมื่อ วันที่ 16 กรกฎาคม 2559 และเหตุการณ์ที่ผ่านๆ มา จากการสืบสวนสอบสวน พบว่าสาเหตุหลัก คือ การไม่สามารถควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย มาตรการต่างๆ ที่ทาง เรือนจำนำมาใช้ จึงทำให้ผู้ต้องขังไม่ยอมรับ มีการต่อต้าน จนนำมาสู่ความเสียหาย ฉะนั้น ในการควบคุม ที่มีประสิทธิภาพ ปัจจัยด้านวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ปัญหาหลักของงานควบคุม คือ ปัญหาการไม่สามารถควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ⁵

ในการควบคุมให้ผู้ต้องขังภายในเรือนจำฯ ตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของ กรมราชทัณฑ์ เป็นการจัดการกับผู้กระทำละเมิด ผิดกฎเกณฑ์ของสังคม ลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบ ของสังคม ภารกิจด้านการควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำตามคำสั่งศาล ไม่ให้หลบหนี ถือว่าเป็น ภารกิจหลัก และในระหว่างควบคุมตัวอยู่ภายในเรือนจำ นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ยังมีหน้าที่หรือ ภารกิจที่สำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระหว่างถูกควบคุมภายในเรือนจำ คือ การแก้ไขและพัฒนา พฤตินิสัย เพื่อเปลี่ยนแปลง ให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี มีคุณค่า ก่อนปล่อยตัวกลับสู่สังคมและ ให้การปฏิบัติในด้านต่างๆ ตามหลักของการลงโทษ ซึ่งแนวคิดในการลงโทษผู้กระทำผิด ตามแนวคิด ของสำนักอาชญาวิทยา ได้เปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ จากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เป็นการลงโทษ เพื่อข่มขวัญยับยั้ง⁶ และเป็นการลงโทษเพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน ซึ่งในทางปฏิบัติ จะต้อง เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ และในระหว่างการควบคุมตัวผู้กระทำผิดให้อยู่ภายในเรือนจำ เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของบุคคลโดยสิ้นเชิง จากการมีอิสระ สะดวกสบาย ในสถานที่

⁵ สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, การเสริมสร้างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์, 2549, หน้า 8.

⁶ รองศาสตราจารย์ฉัตรวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, “ทฤษฎีการลงโทษ” ใน เอกสารประมวลชุดวิชา กฎหมาย อาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 6, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2553, หน้า 6-18

ไร้ขอบเขต มีสิทธิ์ เสรีภาพ จะทำอะไรก็ได้ ไม่มีคนคอยบังคับ เปลี่ยนมาสู่สังคมที่ถูกจำกัด ไร้ความ สะดวกสบาย มีความกังวลกับสังคมใหม่ กับคนแปลกหน้า และมีความแตกต่าง ย่อมมีแรงกดดัน อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น การควบคุมตัวบุคคลที่มีลักษณะทางสังคม ทางครอบครัว ภูมิหลังหรือ สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ตลอดทั้งความคิดความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องที่ยากมาก ในการควบคุมผู้ต้องขังที่แตกต่างกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย การควบคุมที่มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องนำเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมาใช้ เทคโนโลยีที่ทันสมัย มาตรการทางวินัย นับได้ว่าเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือมา การนำมามาตรการทางวินัยมากำกับพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำ การดำเนินการดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ เช่นเดียวกับการนำกฎหมายทางอาญา มาควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมภายนอก มาตรการทางวินัยผู้ต้องขัง เป็นเครื่องมือในการควบคุมผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ ได้ยึดตาม พระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และกฎกระทรวงมหาดไทย รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวินัย มาเป็น แนวทางการปฏิบัติ ซึ่งในการดำเนินการทางวินัย มีทั้งมาตรการเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งเป็นจุดเด่น ที่มีความแตกต่างกับกฎหมายทางอาญา ซึ่งมีเฉพาะเชิงลบ ซึ่งมีเพียงบทลงโทษเท่านั้น มาตรการวินัย เชิงบวก คือ มาตรการให้สิ่งจูงใจสำหรับผู้ต้องขังประพฤติดี ให้ได้รับประโยชน์ตามกฎหมาย ราชทัณฑ์ เช่นการเลื่อนชั้นที่สูงขึ้น และให้มีผลต่อการลดวันต้องโทษจำคุก การพักการลงโทษ ปลดปล่อยตัวออกไปก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา สำหรับมาตรการเชิงลบ คือ การลงการกำหนด บทโทษทางวินัยสำหรับผู้ต้องขังที่ประพฤติดันไม่เหมาะสม ฝ่าฝืนระเบียบ ข้อบังคับของทาง ราชการ ซึ่งรายละเอียด และแนวทางปฏิบัติจะปรากฏอยู่ในกฎกระทรวง และระเบียบ ข้อบังคับ ที่ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ซึ่งได้กำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ และข้อห้าม ไว้อย่างชัดเจน แต่ด้วยเหตุ ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของกรมราชทัณฑ์ ในหลายๆด้าน เช่น ด้านอัตรากำลัง เจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่ได้สัดส่วนกับผู้ต้องขังที่เกินอัตราความจุ และไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานสากล (1:5) การกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และมีแนวโน้ม จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จากข้อมูลของฝ่ายวินัย กรมราชทัณฑ์ที่ผ่านมา ปรากฏว่าการกระทำผิดวินัย ของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ มีแนวโน้มสูงขึ้น แม้ในบางช่วงเวลาจะลดลงก็ตาม แต่ก็ยังเป็นระยะเวลาดสั้นๆ เท่านั้น รายละเอียด ปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1.2 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ที่กระทำผิดวินัยขณะคุมขังอยู่ในเรือนจำ ตั้งแต่ มกราคมถึง สิงหาคม 2559

ประเภทความผิด ที่ตั้งลงโทษ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	รวม (ราย)
มีสิ่งของต้องห้าม	40	327	159	204	130	143	181	276	1,370
มีสิ่งที่ไม่อนุญาต	14	54	91	99	49	82	92	61	542
ทำร้ายร่างกายผู้อื่น	32	98	107	37	42	67	81	59	523
ทะเลาะวิวาทฯ	19	64	133	82	50	51	98	67	564
เล่นการพนัน	36	103	118	145	49	63	109	87	710
กระด้างกระเดื่อง	-	13	24	3	20	12	21	23	116
หลบหนี	2	8	4	-	-	3	5	3	25
สักราย	13	44	73	37	34	29	58	34	322
ผิดระเบียบการเยี่ยม	1	8	-	2	-	16	9	13	49
ผิดเงื่อนไขคุมขัง	4	15	12	14	18	27	13	22	125
ความผิดอื่นๆ	49	90	98	76	62	50	102	56	583
รวมทุกฐาน	200	824	819	699	454	543	769	701	5,009

ที่มา: ฝ่ายวินัยผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (ณ วันที่ 1 กันยายน 2559)

ด้วยสถานการณ์ของการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังมีแนวโน้มสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าการควบคุมไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ กรมราชทัณฑ์จึงได้นำมาตรการทางวินัยเชิงลบ ส่วนที่เป็นการลงโทษมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ภายใต้ต้น โยบาย หรือมาตรการ 5 ก้าวอย่างแห่งการเปลี่ยนแปลงกรมราชทัณฑ์⁷ ตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เน้นการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดทุกราย ทั้งโทษทางวินัยและอาญา ตลอดถึงการลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ในฐานะปล่อยปละละเลย เพื่อให้มาตรการทางวินัยผู้ต้องขัง มีผลเป็นการยับยั้งการกระทำผิดทางวินัย จนมองข้ามผลกระทบด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการดำเนินการ ปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม การละเมิดสิทธิเสรีภาพ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง เป็นเหตุการณ์ ฟ้องร้อง กันทางกฎหมาย สร้างความเสียหายต่อ

⁷ พลเอก ไพบูลย์ คุ้มฉายา, *กรอบนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม*, ตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0701.2/34088, ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2558

ระบบงานยุติธรรม จากสถิติของฝ่ายวินัย กรมราชทัณฑ์ พบว่าการกระทำที่ผ่านมา มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง จนมีการร้องเรียนขอความเป็นธรรม การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง และการฟ้องร้องคดีทางศาลอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1.3 สถิติแสดงผลจากการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ ตั้งแต่ มกราคมถึงสิงหาคม 2559

รายการแสดงผลกระทบ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	รวม (เรื่อง)
ประเด็นที่ต้องพิจารณา	15	11	5	3	9	15	19	14	91
ผู้ต้องขังร้องเรียน	1	-	1	-	-	-	-	-	2
ผู้ต้องขังฟ้องคดี	-	2	1	2	1	2	2	1	11
ผู้ต้องขังขอความเป็นธรรม	1	-	1	-	1	-	-	-	3
รวมประเด็นปัญหา	17	12	8	5	11	17	21	15	119

ที่มา: ฝ่ายวินัยผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (ณ วันที่ 1 กันยายน 2559)

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า “การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ” ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งเป็นกฎหมายบังคับโทษผู้ต้องขังที่บังคับใช้อยู่เดิม แม้ในปัจจุบันได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ภายหลัง 90 วัน คือ ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2560 นั้น มีปัญหาสุ่มเสี่ยงในการขัดกันทางกฎหมาย เกี่ยวกับเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของบุคคล ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ จึงจำเป็นต้องศึกษาว่าในการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัย มีบทบัญญัติ และแนวทางปฏิบัติใด ที่เป็นการละเมิด ต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการลงโทษ และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทางวินัย

2.2 เพื่อศึกษา หลักเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการ ในการดำเนินการทางวินัยกับผู้ต้องขังในเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในทางกฎหมาย และการปฏิบัติ ที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของผู้ต้องขัง ความแตกต่าง และความสอดคล้องของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กับหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของต่างประเทศ

2.4 เสนอแนะแนวทาง ในการปฏิบัติตามกฎหมาย และการแก้ไขเพิ่มเติม เกี่ยวกับกฎหมายราชทัณฑ์ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่มีช่องว่างทางกฎหมาย

3. ประเด็นปัญหาการวิจัย

มาตรการทางวินัยของผู้ต้องขังที่กำหนดไว้ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (พ.ศ. 2479 - 2560) มีทั้งมาตรการเชิงบวก และมาตรการเชิงลบ ในส่วนของมาตรการเชิงบวก จะเป็นการให้ประโยชน์เป็นสิ่งจูงใจ ผู้ต้องขังที่อยู่ในระเบียบวินัย มีผลเฉพาะผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาดเท่านั้นที่แสดงให้เห็นความประพฤติดี ให้ได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง แต่ส่วนที่เป็นมาตรการเชิงลบ ซึ่งเป็นการลงโทษผู้ที่กระทำผิดทุกประเภท เมื่อมีการกระทำผิดวินัย และหลักเกณฑ์ต่างๆ จะกำหนดไว้กว้างๆ ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ว่า “ผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ขอบังคับเรือนจำ หรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำผิดวินัย จะต้องถูกลงโทษสถานใดสถานหนึ่ง” ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงมหาดไทย ได้ระบุว่า “ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้อง ขังต้องให้โอกาสผู้ต้องขัง ได้ชี้แจงว่าตนมีข้อแก้ตัวอย่างไร หรือไม่” เท่านั้น ทำให้ไม่มีหลักเกณฑ์ประกันความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังอย่างเพียงพอ และยังเป็นประเด็นปัญหาในทางกฎหมาย เพราะเป็นการลงโทษผู้ต้องขังที่มีผลกระทบด้านร่างกาย สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 การลงโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน และที่แก้ไขปรับปรุงใหม่ (พุทธศักราช 2560) รอบังคับใช้ ยังมีโทษทางวินัยหลายสถาน ที่สุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิ

เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนฯ โทษขังเดี่ยว (สำหรับ โทษขังห้องมืด และโทษเขียนในพระราชบัญญัติทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560)

4. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง ในเรือนจำ ส่วนที่เป็นบทบังคับโทษทางวินัยผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และที่ปรับปรุงใหม่ พุทธศักราช 2560 (ซึ่งรอกการบังคับใช้) กฎกระทรวง และระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ โดยทำการศึกษาหลักเกณฑ์ กระบวนการ การดำเนินการ การปฏิบัติ การบังคับโทษ เพื่อทำการเปรียบเทียบ ความสอดคล้อง หรือขัดกันกับแนวทาง การคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติหรือไม่ และควรปรับปรุงอย่างไร

5. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดย

5.1 ศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสารทางวิชาการทางกฎหมาย จากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และฉบับที่แก้ไขปรับปรุงใหม่ พุทธศักราช 2560 รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษ ตามกฎหมายราชทัณฑ์ ศึกษาค้นคว้า เรื่องสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการกระทำละเมิด ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และแนวทางการลงโทษของต่างประเทศ

5.2 วิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็น และแนวทางในการดำเนินการทางวินัย จากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวินัย และผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการทางวินัย

5.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จากเอกสาร การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ผล และสรุปผลเชิงพรรณนา เสนอเป็นรายงานในรูปเอกสารทางวิชาการ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

6.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ ตามหลักอาชญาวิทยา หลักทัณฑ์วิทยา หลักคุณธรรม และมนุษยธรรม

6.2 ทำให้ทราบ หลักเกณฑ์ แนวทาง และมาตรการในการลงโทษผู้ต้องขัง และโทษทางวินัยผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (พุทธศักราช 2479 - 2560) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ

6.3 ทำให้ทราบปัญหาทางกฎหมาย ว่าในการดำเนินการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มีส่วนใดที่ความขัดแย้ง หรือสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และแนวทางการดำเนินการของต่างประเทศ

6.4 สามารถนำผลจากการวิจัย ไปใช้เป็นประโยชน์ ในการเสนอแนะ แนวทาง แก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยในเรือนจำที่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องขัง ต่อไป

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

7.1 เรือนจำ หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ในการควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใด ที่รัฐมนตรีกำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษา วางอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

7.2 การกระทำผิดวินัย หมายถึง การกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ประกอบกฎกระทรวงฯ และระเบียบกรมราชทัณฑ์

7.3 ผู้ต้องขัง หมายถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝากที่ถูกศาลพิพากษาว่ากระทำผิด และให้ควบคุมไว้ในเรือนจำ

7.4 นักโทษเด็ดขาด หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุก ภายหลังจากพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลที่ถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

7.5 คนต้องขัง หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

7.6 คนฝาก หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น โดยไม่มีหมายอาญา

7.7 พนักงานเรือนจำ หมายความว่า ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่ได้รับแต่งตั้ง มอบหมาย ให้ปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์

7.8 พัสดี หมายความว่า เจ้าพนักงานเรือนจำ รองจากผู้บัญชาการเรือนจำ ตำแหน่ง ระดับชำนาญการพิเศษ หรือเจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมายให้ผิดชอบงานในตำแหน่งพัสดี

7.9 ผู้บัญชาการเรือนจำ หมายถึง ผู้บังคับบัญชาสูงสุดในเรือนจำ มีอำนาจหน้าที่เหนือ หัวหน้าเจ้าพนักงาน และผู้ต้องขังทั้งปวง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง และเรื่องที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเป็นการศึกษา ค้นคว้า จากตำราเอกสารทางวิชาการ เอกสารทางกฎหมาย ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ การลงโทษ ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษ ทฤษฎี และรูปแบบ การลงโทษ แนวคิดเกี่ยวกับหลักรัฐธรรมนูญ สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อำนาจ หน้าที่ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง มาเป็นพื้นฐานแนวทางในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษ

การลงโทษ เป็นการกระทำของผู้มีอำนาจต่อบุคคลกระทำผิด ฝ่าฝืน กฎเกณฑ์ ระเบียบ ของสังคม และการลงโทษ จะต้องเกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันตามยุคสมัย และระยะเวลา แต่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อตอบแทนแก่ผู้กระทำผิด ทั้งสิ้น ไม่เฉพาะว่าเป็นความผิดประเภทใด ความผิดทางอาญา หรือความผิดทางวินัย แต่โทษจะต้อง ก่อให้เกิดทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย การได้รับความเจ็บปวด ทางกาย จิตใจ หรือการสูญเสีย ทรัพย์สิน⁸ และ นักวิชาการด้านกฎหมายได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาไว้ หลายท่านที่ในทำนองเดียวกัน เช่น ศาสตราจารย์โยฮันส์ แอนเดอนีส (Johannes Andeans) อธิบายว่า โทษอาญาจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ จะต้อง เป็นผลร้าย ที่รัฐนำมาใช้กับประชาชนผู้กระทำผิด และต้องเป็นการกระทำผิดกฎหมาย และต้องเป็น ผลร้าย ที่เป็นการตอบแทนการกระทำผิดโดยตรง ไม่ใช่ผลร้ายที่เกิดขึ้นโดยทางอ้อม

สำหรับโทษทางอาญา ตามความหมายแห่งกฎหมายจะปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ได้บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการ อันกฎหมายที่ใช้ ในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้น

---

⁸ ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน “ทฤษฎีการลงโทษ” ใน *เอกสารประมวลชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา* ชั้นสูง หน่วยที่ 6, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2555, หน้า 6-9

ต้องเป็นโทษที่ บัญญัติไว้ในกฎหมาย” และโทษทางอาญาที่จะตอบแทนผู้กระทำผิด จะกำหนดไว้ในกฎหมายเท่านั้น คือมาตรา 18 (ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิ้น) ถ้าเป็นโทษอย่างอื่น จะต้องมีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะ และจะต้องมีความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดผลร้ายแก่ผู้กระทำผิด อันเป็นการตอบแทน การกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย และวิธีการกระทำ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ออกโดยผู้มีอำนาจแล้ว ย่อมถือได้ว่าเป็นโทษทางอาญา เช่นกัน เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ สำหรับ บังคับโทษผู้ต้องราชทัณฑ์ ทฤษฎีของการลงโทษ ผู้กระทำผิดทุกสำนักความคิดอาชญาวิทยา จะสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่อมีการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม ผู้กระทำการฝ่าฝืน จะต้องถูกลงโทษ เจตนาเพื่อป้องกันสังคม รักษาความสงบสุขของประชาชนในสังคม ซึ่งอาจจะมีวัตถุประสงค์อื่นที่แตกต่างกันบ้าง ในแต่ละยุคของนักอาชญาวิทยา

2. ทฤษฎีการลงโทษ

นักอาชญาวิทยา มองว่าการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นความยุติธรรมที่จะต้องดำเนินการแต่ละยุคสมัย จะมีมุมมองหรือความเชื่อที่แตกต่างกันตามความคิด โดยมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่แตกต่างกัน ตามทฤษฎีของการลงโทษ และยังคงยึดเป็นหลักในการปฏิบัติในปัจจุบัน แต่จุดเน้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์¹⁰ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีการลงโทษ “เพื่อแก้แค้นทดแทน” (Retribution) เป็นมุมมองของการลงโทษในยุคแรก การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เป็นวัตถุประสงค์ที่เก่าแก่มิมาตั้งแต่มนุษย์ยังเป็นสังคมป่าเถื่อนรูปแบบการลงโทษ จึงมีความรุนแรงเป็นการตอบแทนผู้กระทำผิดที่สาสมกับการกระทำความผิดต่อตา ฟันต่อฟัน (An eye for an eye, a tooth for a tooth) เหตุผลที่สังคมเข้ามามีบทบาทในการจัดการกับผู้กระทำผิด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความวุ่นวาย ไม่ให้ประชาชนจัดการแก้แค้น หรือแก้ปัญหากันเอง และเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความอ่อนแอกว่า ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ให้ได้รับความเป็นธรรมนั่นเอง แนวคิดในการแก้แค้นทดแทน เป็นแนวคิดที่ตอบสนองความรู้สึกของผู้ที่ได้รับ ความสูญเสีย แม้จะขัดกับความรู้สึกของกลุ่มคนที่ ไม่ได้รับผลกระทบ โดยตรงบ้าง แต่ยังได้รับการยอมรับในคติบางประเภท ในปัจจุบัน

⁹ จิตติ ดิงสภักดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 1, กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525, หน้า 882 อ้างใน ชาญวิวัฒน์ สุทธิไชริน อ้างแล้ว หน้า 6

¹⁰ นที จิตสว่าง, หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา: การวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์, นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์, ม.ป.ป., หน้า 24

การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีพื้นฐานความคิดมาจากลัทธิเจตจำนงเสรี ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์มีอิสรภาพ มีเสรีในการคิดการกระทำ ภายใต้การตัดสินใจของตนเอง มีเหตุมีผลในการตัดสินใจ และการตัดสินใจทำอะไร จะต้องผ่านการคิดทบทวนถึงผลของการกระทำดีแล้ว หากผลจากการกระทำ เป็นผลดี เขาก็จะต้องได้รับผลดีนั้น และในทำนองเดียวกัน หากเป็นผลร้าย เขาก็จะต้องรับผิดชอบเช่นกัน คือ เขาจะต้องยอมรับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การลงโทษ จึงเป็นผลจากการกระทำของเขาเอง ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของสำนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก ซึ่งเห็นว่าผู้กระทำผิดเป็นผู้ละเมิดศีลธรรม ผ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม จึงสมควรถูกลงโทษ

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อเป็นการตอบแทนการกระทำของผู้กระทำผิด และเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำ ตลอดจนเป็นรักษากฎหมายและการธำรงความยุติธรรมของสังคม แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีจุดอ่อนที่ประชาชนส่วนหนึ่งให้การคัดค้านไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว คือ การแก้แค้นทดแทน ไม่ได้มองถึงประโยชน์ในอนาคตเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีก เพียงแต่ทำให้เกิดการสาสม ตอบแทนกับผู้กระทำผิดเฉพาะตัวเท่านั้น สังคมยังไม่ปลอดภัยอยู่เช่นเดิม และยังไม่มีความมั่นใจว่าจะวัดได้ว่าวิธีการแก้แค้นความรุนแรงจะเป็นเท่าใด จะแก้แค้นได้เพียงไหน ถึงจะเหมาะสมกับการกระทำผิด เพราะเป็นเพียงการดำเนินการตามความรู้สึก ซึ่งไม่สามารถวัดได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรม หรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่ การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีความแตกต่างกับการลงโทษเพื่อให้สาสม เพราะการลงโทษเพื่อให้สาสม ตั้งอยู่บนกฎของศีลธรรมและความยุติธรรม จึงมีการพิจารณาว่า การลงโทษนั้นยุติธรรม ได้สัดส่วนกับการกระทำผิดหรือไม่ ส่วนการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เป็นการตอบสนองสัญชาตญาณที่รู้สึกโกรธ ตั้งอยู่บนพื้นฐานอารมณ์ของผู้ลงโทษเป็นหลัก¹¹ ถ้ามีอารมณ์ต้องการแก้แค้นมาก ก็ลงโทษรุนแรง ถ้ามีอารมณ์โกรธน้อย ก็ลงโทษน้อย ซึ่งอาจจะไม่ได้สัดส่วน หรือมาตรฐานและแน่นอน

2.2 ทฤษฎีการลงโทษ “เพื่อข่มขวัญยับยั้ง” (Deterrence) เป็นการลงโทษที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นความผิดใด ย่อมไม่สามารถที่จะย้อนเวลากลับไปแก้ไข หรือป้องกันไม่ให้ความผิดนั้นเกิดขึ้น จึงมีแนวคิดว่า เมื่อไม่สามารถห้ามไม่ให้ความผิดที่เกิดขึ้นแล้ว สังคมจึงควรหาทางป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นมาอีก แทนที่จะไปจัดการแก้แค้นกับผู้กระทำผิดในแนวคิดเดิม โดยการใช้วิธีการลงโทษเป็นการขู่ให้บุคคลอื่นในสังคม

¹¹ รองศาสตราจารย์ ฌ็อง-ฌัก ลูทซ์ โยธิน “ทฤษฎีการลงโทษ” ใน *เอกสารประมวลชุดวิชา กฎหมายอาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง* หน่วยที่ 6, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2555, หน้า 6-14

เกรงกลัว โทษจากการผิดในลักษณะเดียวกันกับบุคคลที่ถูกลงโทษในลักษณะเช่นนั้น เป็นการข่มขวัญยับยั้ง ซึ่งถือว่าเป็นการปลูกฝังความคิดให้ผู้ที่จะกระทำผิด หรือคิดจะกระทำผิดเช่นนั้น เกรงกลัว การกระทำ และการถูกลงโทษดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการลงโทษ หรือแนวคิดดังกล่าว เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (classical School) ที่มีความเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนในสังคมไม่เกรงกลัวกฎหมาย เพราะการบังคับใช้กฎหมายไม่มีความเข้มแข็ง เพราะมนุษย์มีเหตุผล มีความคิด และมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกกระทำสิ่งใด โดยเลือกทำสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์ เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า และพอใจ แต่จะไม่เลือกทำสิ่งที่ทำแล้วขาดทุน หรือทำให้เกิดความทุกข์ความเจ็บปวด ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เพราะการทำความผิดเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่า จึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษ จึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกถึงผลของการกระทำผิด ก่อให้เกิดความเจ็บปวด ไม่คุ้มค่า และไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่ตนเอง เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำ มากกว่าได้รับความพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำสิ่งนั้น

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม เน้นการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือข่มขวัญยับยั้ง ไม่ให้เกิดการกระทำผิดอีกในอนาคต ซีซาร์ เบ็คเคเรีย ก้าวไว้อย่างชัดเจนว่าการลงโทษ ต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลของการลงโทษก่อให้เกิดการข่มขวัญยับยั้ง 2 ลักษณะ คือ การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) และการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence)

การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไป เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อข่มขวัญ หรือป้องกันไม่ให้คนอื่นในสังคมกระทำผิดแบบเดียวกัน เพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ เช่น การลงโทษจำคุก จะทำให้คนทั่วไป เห็นว่าทำผิดแล้วต้องติดคุก ต้องลำบาก ทำให้เกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าทำผิด เพราะเห็นแบบอย่าง จากการที่บุคคลอื่นเคยกระทำผิด และถูกลงโทษ จึงไม่กล้าที่จะกระทำในลักษณะเดียวกัน

ส่วนการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะราย เป็นการลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดนั้น เจ็ดหลาบและกลัวต่อการลงโทษ และไม่กล้ากลับมากระทำผิดในลักษณะเดียวกันอีก เนื่องจากได้รู้รสชาติความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษจำคุก เป็นผลให้ต้องไตร่ตรองในการกระทำผิดว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า หรือมีความเจ็บปวดที่มากกว่าศึกษาจากบทเรียนที่เคยได้รับมา

แต่การลงโทษที่มีผลเป็นการข่มขวัญและยับยั้ง จะต้องทำให้การลงโทษนั้น มีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่จะลงโทษ จะต้องเหมาะสม กล่าวคือ มีลักษณะ 4 ประการ

2.2.1 การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำผิด ไม่มีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุม ซึ่งจะมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งให้คนทั่วไป และผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าเสี่ยง กระทำผิดขึ้นอีก เพราะถ้ากระทำผิดแล้วต้องถูกจับไปลงโทษทุกราย

2.2.2 การลงโทษจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว จะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ อย่างรวดเร็ว “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำผิดและ คนทั่วไป เห็นเป็นตัวอย่างว่า เมื่อกระทำผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร ยังเป็นที่สนใจของคนทั่วไป ในทางตรงกันข้าม หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว ผ่านไปอีก 3 ปี จึงสามารถจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้ และกว่าศาลจะลงโทษผู้กระทำผิด ผ่านไปนานหลายปี ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมเรื่องราวการกระทำ ผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษ ไม่มีผลในการข่มขวัญยับยั้ง เพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้น หากเป็น กรณีการกระทำผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชน หรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ หน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรม ทั้ง ตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดี เพื่อให้ผู้ต้องหา ได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง มากยิ่งขึ้น

2.2.3 การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยผู้ที่กระทำผิดต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกัน ทุกคน ไม่มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำผิด หรือผู้ที่คิดจะกระทำผิด ไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษ การลงโทษ จึงจะมีผล ในการข่มขวัญยับยั้งยิ่งขึ้น แต่ถ้าหากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต้องหาช่องทางที่จะหลบหลีก หรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษ ทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ เพราะยังมีช่องโอกาส พ้นจากความผิดไปได้

2.2.4 การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเย็บกับความผิด
หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ ผู้กระทำผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัว เพราะเมื่อคิดทำไร ขาดทุน แล้วคุ้มค่าที่จะเสี่ยง กระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไป ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำของตนเอง ทำให้แผนเขียน วางแผนการที่แยบยลยิ่งขึ้น และอาจมีการทำร้ายเหยื่อ หรือพยายามให้เหยื่อได้รับผลร้าย มากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้น หรือข่มขืน จะกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์ หรือข่มขืนแล้วฆ่ามากขึ้น เพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเอง เพราะโทษเท่ากันในขณะเดียวกัน กระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนัก ยิ่งต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจน ศาลจึงจะส่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือ การฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้

ดังนั้น โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียมกับการกระทำผิด จึงมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง เพราะแทนที่จะ เป็นการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้ง กลับเป็นการลงโทษที่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรง อย่างไรก็ตาม แม้หลักการของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้ง จะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ปรากฏว่าในประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรง ก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง การกระทำผิดได้จริงหรือ และแค่ไหน นอกจากนี้ การลงโทษเพื่อมุ่งข่มขู่ยับยั้งนั้น ยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความกลัวและสามารถที่จะยับยั้งได้ เพราะเพียงแต่ทำให้เกิดความเกรงกลัว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น กรณีผู้กระทำผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ อันจะนำไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น ไม่ว่าจะลงโทษรุนแรงอย่างไร ก็ไม่เพียงพอทำให้เกิดความเกรงกลัว และยับยั้งได้

ข้อจำกัด ของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งอีกประการหนึ่ง คือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้น เป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัว การลงโทษไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ดีงาม หรือการยับยั้งจากภายใน คือ เพราะการเป็นผู้มีวินัยหรือจิตใจที่ไม่ดี จะทำผิดแม้มีโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องของ การขาดกลไกทางสังคม และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม

2.3 ทฤษฎีการลงโทษ “เพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด” (Incapacitation)¹²

เป็นทฤษฎีที่มาจากแนวคิดที่ว่า การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสการกระทำผิดนี้มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีอาชญากร หรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสการกระทำผิด มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง คือ เพื่อการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันว่าตามหลักการของการลงโทษ เช่น การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง มุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาส มุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะขจัดผู้กระทำผิดอาจทำได้ โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากร โดยการกักขังอาชญากร ไปอยู่ที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย เช่น อังกฤษเคยส่งนักโทษไปไว้ที่ออสเตรเลียหรือการอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย ทำให้หมดโอกาสลักขโมย หรือประหารชีวิต

วิธีการลงโทษที่ตอบคำถามต่อวัตถุประสงค์นี้ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน ก็คือการจำคุก โดยการกักขังผู้กระทำผิดออกไปจากสังคม เพื่อทำให้สังคมปลอดภัย แต่เป็นการแยก

¹² นที จิตสว่าง, หลักทฤษฎีอาชญากรรม: การวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์, กรมราชทัณฑ์, นนทบุรี, (ม.ป.ป.),

ผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว การลงโทษจำคุก จึงไม่ใช่คำตอบที่ดีที่สุด เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมอีก เพราะการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไม่มีจริง มักจะมีการลดโทษ และเมื่อปล่อยตัวพ้นโทษ ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น จึงเป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ ปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น เพราะสังคมไม่ยอมรับ เนื่องจากมีตราบาปเป็นคนที่คุก จึงเกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก จนนำไปสู่แนวคิด วัตถุประสงค์ของการลงโทษ สมัยใหม่

2.4 ทฤษฎีการลงโทษ “เพื่อแก้ไขฟื้นฟู” (Rehabilitation)

เป็นการลงโทษที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการลงโทษ ที่เกิดจากการพยายามค้นหาวิธีที่ดีที่สุด และเป็นการแก้ปัญหาที่ถาวรของนักปรัชญายุคใหม่ การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยา ปฏิฐานนิยม (Position School) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ เชื่อว่าการกระทำของมนุษย์ทุกคนถูกกำหนดจากปัจจัยหลายด้าน เพราะมนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระตามความรู้สึก หรือสามารถใช้เหตุผลในการเลือกได้ แต่มนุษย์กระทำเพราะ ถูกกดดันจากสิ่งแวดล้อม และปัจจัยต่างๆ จนทำให้มีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหัน ไปสู่การกระทำผิด จึงเชื่อว่า การกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่าง รวมกัน เช่น ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้ อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น การกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัยเหล่านั้นรวมกัน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ฉะนั้น ในการลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำของบุคคล แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุ ที่ทำให้เกิดการกระทำ และจะต้องการแก้ไขที่สาเหตุของการกระทำ

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จึงเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการพฤติการณ์ในการกระทำผิด โดยการเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล หรือจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิด และกำหนดแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้น ก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำผิด ดังนั้น ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำผิดที่จะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่า อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ ที่กระทำผิดซ้ำซาก ถ้าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิด และมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการและมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู จึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัวให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัว โดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ให้ถลำตัวลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้ โดยการพยายามหลีกเลี่ยง ไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดรอยมลทินและ

ได้รับการขัดเกลาจากผู้กระทำผิดอื่นๆ วิธีการดังกล่าว ได้แก่ การใช้มาตรการเลี้ยงจำคุก เช่น การรอการลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับ และการใช้มาตรการในชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษในเรือนจำ มาระดับหนึ่งแล้ว ก็ให้อยู่ในเรือนจำให้น้อยที่สุด เพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรม และศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่ม และรายบุคคล ทั้งนี้ เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่อง และเป็นเหตุให้กระทำผิด

แต่การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับโดยทั่วไป แต่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จะมีอุปสรรคหลายประการ คือ

1) การที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปเป็นเวลานาน โดยถูกหล่อหลอมให้มีบุคลิกลักษณะในทางลบ เช่นนั้น เป็นเวลานาน แต่การใช้เวลาในเรือนจำไม่นาน ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนกลับมา และปรับตัวเข้ากับคน โดยทั่วไปในสังคมนั้น จึงเป็นเรื่องทำได้ยาก กระทั่งกลายเป็นนิสัย การแก้ไขต้องใช้เวลาเท่าตัว จึงจะทำให้นิสัยเปลี่ยนได้

2) การลงโทษเพื่อการแก้ไข ขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมที่มองว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักการของเบนทัม (Bentham) ที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้ เพราะคนโดยทั่วไป จะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำผิดจะได้รับการอบรม แก้ไข ฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย การจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนโดยทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมาก ไม่ได้บริการ และโอกาสดังกล่าว จึงขัดกับความรู้สึกของคนทั่วไป

3) การแก้ไขฟื้นฟูไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขังทุกประเภท แต่ใช้สำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบ หรือกระทำโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ให้ผู้กระทำผิด ย่อมมีทางทำสำเร็จได้มากขึ้น แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิด และถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพ หรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวจะยอมกระทำได้อย่าง ดั่งนั้น การแก้ไขฟื้นฟู จึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกประเภท

แม้การลงโทษเพื่อแก้ไข จะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ แต่ก็เป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับการยอมรับ และปฏิบัติอยู่ในวงการราชทัณฑ์ ของประเทศต่างๆ ในปัจจุบัน วัตถุประสงค์ในการลงโทษ ทั้งสี่ข้อข้างต้น ยังเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แพร่หลายอยู่ในสังคมปัจจุบัน หากแต่ได้เปลี่ยน

จุดเน้นไปจากเดิม ที่เน้นการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน ไปสู่การลงโทษเพื่อการอบรมแก้ไข แต่การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน ก็ยังปรากฏอยู่ในความคาดหวังของสังคม ซึ่งเป็นการลงโทษเพื่อตอบสนองความรู้สึกของประชาชน ในกรณีที่อาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันการลงโทษยังเป็นการทำให้คนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวในการถูกลงโทษ การลงโทษจึงมุ่งเพื่อข่มขู่ยับยั้งเช่นกัน นอกจากนี้ การลงโทษโดยการจำคุก ยังถือเป็น การลงโทษเพื่อตัดออกจากสังคม ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้งสี่ข้อ จึงยังเป็นวัตถุประสงค์ที่ผสมผสานในการลงโทษอยู่ในปัจจุบัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการลงโทษ

วิธีการลงโทษ หรือรูปแบบในการลงโทษที่สังคมจะนำมาใช้ในการลงโทษต่อผู้ที่กระทำความผิด และการปฏิบัติต่อกันมา ในสมัยโบราณ มีหลายรูปแบบ ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย แล้วแต่ความเหมาะสม ตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ในยุคแรกๆ จะมีความโหดร้ายทารุณ แต่ในที่สุดวิธีการที่โหดร้ายทารุณ ได้หมดไปจากสังคม นับแต่อดีตถึงปัจจุบันการลงโทษที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถจำแนกเป็นรูปแบบหรือประเภทได้ ดังนี้

3.1 การลงโทษที่มีผลต่อเนื้อตัว และการทรมาน

การลงโทษต่อเนื้อตัวของผู้กระทำความผิด เป็นวิธีการลงโทษที่นิยมใช้ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในโบราณ โดยเฉพาะในยุคโรมันยุคกลาง ประเทศตะวันออกกลาง และประเทศต่างๆ ในเอเชีย โดยมีวิธีการลงโทษหลายรูปแบบ ที่มุ่งแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำ เช่น การเขียน การตัดอวัยวะผู้กระทำความผิด การตีตรา การใส่ข้อคา และการทรมานอื่นๆ

3.1.1 การเขียน เป็นวิธีการลงโทษที่นิยมใช้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่ใช้ในการเขียนก็มีอยู่หลายอย่าง เช่น ใช้เส้นหนัง หวาย ลวดหนัง และก้านไม้ ถ้าจะให้ทารุณขึ้นไปอีก ก็อาจมีการทำปลายให้แตกออกเป็นหลายแฉก เรียกว่า แส้รัสเซีย ซึ่งเป็นเส้นหนังมีหลายแฉก ซึ่งแต่ละแฉก มีลวดโผล่ออกมาลักษณะคล้ายขอหรือเบ็ดเป็นระยะๆ เมื่อเขียนลงไป ลวดขอจะทำหน้าที่กระชากให้เนื้อหลุดติดออกมาด้วย สำหรับการลงโทษของไทยเราในสมัยโบราณ เรียกการเขียนว่าการตี หรือ โขย หรือทวน นิยมใช้กันแทบทุกลักษณะความผิดที่มีความรุนแรงกว่าปรับ นอกจากนั้น ยังใช้ควบกับโทษอย่างอื่นด้วย เช่น ประจานแล้วทวนและจำคุก แม้ว่าโทษประหารชีวิตก็ยังมีโทษทวนด้วยโทษเขียนนี้ เป็นที่นิยมใช้กันมากในยุโรป สมัยเมื่อ 120 ปี ที่ผ่านมา โดยเฉพาะในอังกฤษและฝรั่งเศส ที่ได้มีการสืบต่อกันมา และได้แพร่หลายเข้าไปในประเทศอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส แม้แต่ในสหรัฐฯ กฎหมายในเรื่องการเขียนก็ถูกยกเลิกไป

เมื่อ 30 กว่าปีมานี้เอง ในปัจจุบัน โทษเยียน ยังมีการนำมาใช้อยู่ในบางประเทศ เช่น ประเทศตะวันออกกลาง บางประเทศ และในสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาในหลายๆ ด้าน แต่เรื่องการลงโทษยังเน้นความเด็ดขาดและข่มขู่ยับยั้งเป็นหลัก การเยียนของสิงคโปร์นั้น ใช้เชียนด้วยหวายที่เรียกว่า “ราตัน” ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษว่า แรดแทน แปลว่า หวาย นั่นเอง หวายดังกล่าวนี้ยาว 1.5 เมตร กว้าง 13 มิลลิเมตร เวลาเยียนจะต้องเอาไปแช่น้ำก่อนหนึ่งคืน เพื่อให้อุ้มน้ำหนักได้มาก และเวลาตีจะไม่หักหรือแตก

การเยียน ถือเป็นโทษอย่างหนึ่ง ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีหน้าที่ดำเนินการ ปกติจะมีผู้คุมซึ่งปฏิบัติหน้าที่ลงโทษ จะได้รับการฝึกฝนในหลักสูตรการเยียน โดยจะต้องเยียนตามจุดต่างๆ ที่กำหนดไว้ คือ ที่ก้นโดยไม่ให้ซ้ำกัน เพราะเมื่อเยียนแล้วหนังของผู้ที่ถูกเยียนจะแตกออก เวลาเยียนจะต้องเอาผ้าหามาปิดที่ไต และหลัง ผู้ถูกเยียนจะยืนก้น โกงมือยึดติดกับ “หลักเยียน” ที่จัดทำไว้เป็นพิเศษ ส่วนหัว และตัวด้านบน จะยื่นไปข้างหน้า เหลือแต่ก้นที่โค้งขึ้นมาเพื่อรองรับการเยียน ผู้เยียนจะยกหวายเงื่อไปด้านหลังจนสุดมือ แล้วพาดลงมาอย่างแรง เนื้อของผู้ถูกตีจะแตกทันที ดังนั้น เวลาเยียนจะต้องมีแพทย์มากำกับการเยียน ใส่ยาฆ่าเชื้อ และคอยดูว่าผู้ถูกเยียนไหวหรือไม่ หลังจากการเยียนแต่ละครั้ง หากทนไม่ไหวก็จะสั่งหยุด และรักษาจนหายแล้วจึงเยียนใหม่ มีกำหนดสูงสุดเป็นจำนวนครั้ง และยังกำหนดอายุของผู้ถูกลงโทษได้ ต้องอายุไม่เกิน 50 ปี

โทษเยียน จะใช้กับคดีที่มีความรุนแรง และกระทบต่อสังคมส่วนรวม เช่น คดีปล้น ข่มขืน อนาคต การทำลายสิ่งของสาธารณะ และคนต่างด้าวที่เข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย อีกนัยหนึ่งโทษเยียน มักใช้กับคนต่างด้าวเป็นส่วนใหญ่ เพราะคนต่างด้าวมักจะก่อคดี ในสิงคโปร์ ดังเช่นในปี 2537 มีคดีของนายไมเคิล เฟย์ วัยรุ่นชาวอเมริกัน ซึ่งถูกศาลสิงคโปร์ ตัดสินลงโทษจำคุกเป็นเวลา 4 เดือน ปรับ 3,500 ดอลลาร์สิงคโปร์ แล้วถูกสั่งให้โบยอีก 6 ที หลังจากที่ถูกเหตุใช้สเปร์ย์ฉีดพ่นรถยนต์ จนทำให้เกิดความเสียหาย และยังมีกรขโมยของจากผู้อื่น จนเกิดการโจมตีจากสหรัฐฯ ว่าเป็นการลงโทษที่ไร้มนุษยธรรมและทารุณโหดร้าย เป็นการลงโทษต่อเนื้อตัวผู้กระทำความผิด ถึงกับทำให้เนือฉีก และได้รับการทบทวนทั้งหมดมาเป็นตราบาปไปชั่วชีวิต อย่างไรก็ตาม สิงคโปร์ได้โต้แย้งว่าการลงโทษด้วยวิธีการนี้ เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งอาชญากรรม และสหรัฐฯ ไม่ควรแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมของประเทศอื่น¹³

3.1.2 การตัดอวัยวะ (Mutilation) เป็นวิธีลงโทษที่มีผลกระทบต่อเนื้อตัว และร่างกายในสมัยโบราณอีกวิธีหนึ่ง การตัดอวัยวะส่วนหนึ่งออก เช่น ตัดนิ้ว ตัดมือ ตัดหู ลวกลูกตา ตัดอวัยวะสืบพันธุ์ เป็นต้น ความมุ่งหมายในการลงโทษด้วยวิธีนี้ก็เพื่อเป็นการแก้แค้น เป็นการทำให้

¹³ นัทธี จิตสว่าง, *หลักทัณฑ์วิทยา* : การวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์, กรมราชทัณฑ์, นนทบุรี, (ม.ป.ป.),

เกิดความหวาดหวั่น ไม่กล้ากระทำความผิด สำหรับการลงโทษของไทยเราในสมัยโบราณก็มีการลงโทษด้วยการตัดอวัยวะเหมือนกัน เช่น ในกฎหมายลักษณะตราการ จ.1090 ข้อ 45 บัญญัติว่า “...ผีผู้ใด ตีนายดาบไซร์ให้ท่านตัดมือผู้ตีนายดาบผู้นั้นเสีย...” การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยวิธีทรมานด้วยการตัดอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งนี้ ในปัจจุบันถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน ประเทศต่างๆ จึงได้เลิกใช้วิธีการนี้ ยกเว้นประเทศตะวันออกกลางบางประเทศ

3.1.3 การประจาน (Branding) การประจาน เป็นการลงโทษเพื่อให้เกิดความอาย และเป็นการทำให้คนทั่วไป เห็นเป็นตัวอย่างว่าทำผิดแล้วถูกลงโทษอย่างไร การประจานมีอยู่ 2 อย่าง คือ ประจานโดยวิธีทำเครื่องหมายไว้บนร่างกายของผู้กระทำความผิด เพื่อให้คนทั่วไปทราบ เช่น ตีตรา การสักหน้า และการประจานโดยเอาผู้กระทำความผิดมัดไว้ในที่สาธารณะ หรือใส่รถตระเวรแห่ให้ประชาชนเห็นโดยไปทั่ว ในต่างประเทศ สมัยโบราณนิยมใช้การประจานโดยการตีตราให้ติดตัวผู้นั้นไปจนวันตาย เช่นในอเมริกา กฎหมายของบางรัฐกำหนดความผิดลักทรัพย์ด้วยการใช้เหล็กแดง นาบบนมือรูป T ถ้าหากทำผิดหลายครั้งไม่เจ็ดหลาย ให้ใช้เหล็กแดงรูปตัว R นาบบนหน้าผาก สำหรับการลงโทษของไทยเราก็มีการประจานเช่นกัน โดยเอาขึ้นเรือ เอาป้ายแขวนคอ ตีฆ้องร้องให้คนดู เรียกว่าประจานเรือ และเอาใส่รถลากตระเวนไปตามที่ต่างๆ เรียกว่า ประจานบก นอกจากนี้ ยังมีวิธีประจานโดยวิธีอื่นๆ อีกจำนวนมาก

3.1.4 การใส่ขื่อคา (Stocks and Pillory) การใส่ขื่อคา เป็นการลงโทษด้วยการทรมานทางด้านร่างกาย ลักษณะการลงโทษดังกล่าว จะใช้เครื่องพันธนาการผู้กระทำความผิด โดยให้นักโทษนั่งเหยียดมือและเท้าทั้งสอง และที่ข้อมือข้อเท้าใส่ไปในช่องของแผ่นไม้ที่เจาะเป็นรู และยึดมือและเท้ายึดติดกับกุญแจ และให้ผู้กระทำความผิดนั่งในลักษณะยึดเท้า และยึดแขนไปข้างหน้า นักโทษจะต้องอยู่ในลักษณะเช่นนั้นเป็นเวลานานๆ หรือบางครั้งอาจใช้เครื่องมือที่เป็นไม้มีช่องตรงกลางสำหรับใส่คอ และมือทั้งสองข้างเหยียดตรง โดยมีช่องใส่ข้อมือไว้พอดี และใช้ระยะเวลาจำเครื่องพันธนาการเช่นนี้ อยู่ในลักษณะนี้ตลอดเวลา หรือนานๆ การใส่ขื่อคาเป็นการทรมานให้ผู้กระทำความผิด เจ็ดหลาย ทำให้ผู้กระทำรู้ซึ่งว่าถ้าทำผิด จะได้รับการลงโทษที่เจ็บปวดทรมานเช่นนี้

3.2 ประหารชีวิต (Capital Punishment)

การประหารชีวิต นับว่าเป็นวิธีการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดอีกอย่างหนึ่ง และยังคงได้รับความนิยม แม้บางประเทศจะยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว แต่หลายๆ ประเทศ ยังคงมีใช้อยู่ ในปัจจุบัน ความมุ่งหมายในการลงโทษประหารชีวิตนี้ ก็มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ เป็นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นตอบแทน เพื่อให้เกิดความหวาดหวั่นและไม่กล้าที่จะกระทำความผิด และประการสุดท้าย ก็เป็นการป้องกันสังคม โดยการตัดผู้นั้นออกจากสังคมอย่างถาวร (Permanent removal from society) เพื่อมิให้ผู้นั้นกลับมาทำอันตรายแก่สังคมได้อีก

การลงโทษโดยการประหารชีวิต ได้วิวัฒนาการมาตามลำดับ ในสมัยโบราณมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่วิธีที่นิยมกันมาก คือ

3.2.1 การกดให้จมน้ำตาย (Drowning) โดยอาจนำไปในภาชนะ เช่น ตะกร้าแล้วหย่อนลงไปน้ำ ทำให้จมน้ำไปในน้ำชั่วขณะ แล้วปล่อยให้ขึ้นมาหายใจแล้วกดลงไปใหม่ ทำเช่นนี้ซ้ำๆ เรื่อยๆ จนกระทั่งขาดใจตายไปในที่สุด

3.2.2 การเอาหินขว้างให้ตาย (Stoning to Death) โดยนำตัวผู้กระทำความผิดมัดติดอยู่กับหลักแล้วให้ประชาชนทั่วไป หรือที่ผ่านไปมาเอาก้อนหินขว้างปาจนกระทั่งตาย กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง นิยมใช้กับความผิดฐานทางเพศ กรณีเป็นชู้กับลูกเมียผู้อื่น ในวิธีประหารแบบนี้ ก็ยังมีใช้อยู่ในบางประเทศ เช่น ในประเทศอังกฤษ ใช้วิธีประหารชีวิตผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ด้วยการเอาก้อนหินขว้าง ใช้มาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 10 จึงได้เลิกไปในปัจจุบัน

3.2.3 เอาไฟครอกหรือเผาให้ตาย (Burning) ก็เป็นวิธีที่นิยมกันในสมัยโบราณ ผู้ถูกลงโทษ จะถูกมัดกับหลักให้อยู่สูงพ้นพื้นดินแล้วก่อไฟเผาข้างใต้ จนกระทั่งผู้นั้นขาดใจตาย การลงโทษชนิดนี้ มักจะใช้กับผู้กระทำความผิดในทางศาสนา หรือถูกว่าเป็นแม่เมดเพราะถือว่าเป็นการชั่วช้า จึงต้องเอาไฟเผาให้ความชั่วนั้นหมดไปพร้อมกับชีวิตของผู้ลงโทษ

3.2.4 การตัดศีรษะ (Beheading) ก็เป็นวิธีการประหารชีวิตที่ใช้กันมากในสมัยก่อน แต่ในปัจจุบันก็เลิกกันไปเสียแล้ว เพราะเห็นว่าเป็นการทารุณหวาดเสียว ไร่มนุษยธรรมเกินไป การประหารชีวิตโดยวิธีนี้ กระทำโดยใช้เครื่องมือชนิดต่างๆ เช่น บางแห่งใช้ดาบขนาดใหญ่คมเพชรฆาตจับดาบด้วยมือทั้งคู่ ฟันด้วยกำลังแรง ผู้ถูกตัดศีรษะต้องถูกมัดอยู่กับหลักในท่ายืน ไถ่ และใช้เชือกผูกคอคองให้อยู่ในท่าที่ถนัดสำหรับเพชรฆาตจะฟันของไทยเรานั้น ดาบที่ใช้ประหารก็มีขนาดใหญ่ และมีน้ำหนักมาก แต่เพชรฆาตถือดาบและใช้ฟันด้วยมือเดียว ฉะนั้น จึงใช้เพชรฆาตถึง 2 คน เพื่อฟันซ้ำในกรณีที่คนแรกฟันแล้วศีรษะไม่ขาด แต่ผู้ถูกลงโทษตัดศีรษะของไทยเรานั้น ถูกมัดกับหลักในท่านั่ง วิธีตัดศีรษะอีกวิธีหนึ่งที่นิยมกันในสมัยกลาง ก็คือ ให้ผู้ถูกลงโทษนอนพาดเขียง แล้วเพชรฆาตเข้ามาตัดศีรษะ โดยใช้ขวานขนาดใหญ่ด้ามยาว วิธีประหารชีวิตโดยการตัดศีรษะที่ใช้เครื่องมือทันสมัยมากที่สุด และมีชื่อเสียงมากที่สุดเห็นจะได้แก่ เครื่องกิโยติน (Guillotine) ของฝรั่งเศส ซึ่งมีโครงสูงเป็นรางให้มีใบมีดรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ซึ่งถูกชักรอกขึ้นไปไหลตกลงมาตัดคอนักโทษ ซึ่งถูกมัดรออยู่ข้างใต้แล้ว

3.2.5 การแขวนคอ (Hanging) การแขวนคอ เป็นวิธีการประหารที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ยังเป็นวิธีที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศแถบตะวันออกกลาง มาเลเซียและสิงคโปร์ จุดเด่นของวิธีการประหารด้วยการแขวนคอ คือ เป็นวิธีการที่น่าเกรงขาม ทำให้คนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวแต่ไม่ทรมาน เนื่องจากผู้ถูกประหารชีวิตเสียชีวิตทันที นอกจากนี้ ยังเสียค่าใช้จ่าย

น้อยกว่าการประหารโดยวิธีอื่น ขั้นตอนการประหารด้วยการแขวนคोनั้น ผู้ถูกประหารจะต้องถูกคลุมศีรษะด้วยถุงสีดำ แล้วคล้องห่วงเชือกไว้ที่คอ เลื่อนปมเชือกให้ตรงกับกระดูกต้นคอ จากนั้นจึงให้เพชฌฆาต 3 คน เข้าประจำที่และกดปุ่มพร้อมๆ กัน 3 คน (โดยที่ไม่มีใครรู้ว่าเพชฌฆาตคนใดเป็นคนกดปุ่มประหาร) เมื่อเชือกกระดูก แทนรองเท้าจะแยกออก ผู้ถูกประหารจะหล่นลงไป ทำให้ผู้ถูกลงโทษแขวนคอตายในทันที ในสมัยโบราณการประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ นิยมทำในที่เปิดเผยต่อหน้าสาธารณชน เพื่อเป็นการประจานให้เห็นเป็นเยี่ยงอย่าง แต่ปัจจุบัน ส่วนใหญ่กระทำในที่ลับเฉพาะไม่เปิดให้สาธารณชนเข้าชม ไม่ต้องการให้เห็นว่าโหดร้ายทารุณเกินไป

3.2.6 การยิงให้ตาย (Shooting of The Firing Squad) การประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า เป็นวิธีการประหารที่นิยมใช้ในหลายประเทศ เนื่องจากเป็นวิธีการประหารที่มีขั้นตอนไม่ยุ่งยาก กล่าวคือ เมื่อนำผู้ต้องโทษเข้าสู่แท่นประหาร ผูกตา ผูกตัวติดกับหลักประหาร จากนั้นจึงใช้ปืนยิง

3.2.7 การประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า นิยมใช้ในสมัยนาซีเยอรมัน ในประเทศจีน และประเทศเอเชียอีกหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากการตัดศีรษะด้วยดาบ มาเป็นการประหารชีวิตด้วยปืน เมื่อมีการใช้กฎหมายอาญา

3.2.8 การใช้เก้าอี้ไฟฟ้า (Electrocution) การใช้เก้าอี้ไฟฟ้า เป็นวิธีการประหารที่เริ่มมีการนำมาใช้ในประเทศตะวันตก แทนการประหารด้วยการแขวนคอ วิธีการประหารจะมีห้องประหารที่มีเก้าอี้ที่เดินกระแสไฟฟ้าแรงสูง เมื่อนำผู้ต้องโทษประหารเข้านั่งเก้าอี้แล้ว จะใช้ที่ครอบศีรษะที่มีกระแสไฟฟ้าครอบศีรษะ และผูกมือ เท้า และลำตัว ด้วยสายหนังให้ติดเก้าอี้ เมื่อปล่อยกระแสไฟฟ้าผู้ถูกประหาร จะเกิดอาการช็อกและคลื่นทรมานทรมาย บางครั้งจะมีโลหิตไหล จึงดูเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ต่อมาจึงได้เปลี่ยนมาเป็นการประหารด้วยก๊าซแทน

3.2.9 การใช้ก๊าซ (Gas Chamber) การประหารด้วยก๊าซพิษ ได้เข้ามาแทนการประหารด้วยเก้าอี้ไฟฟ้า วิธีการ คือ การนำผู้ต้องโทษเข้าไปในห้องอบก๊าซผูกติดเก้าอี้ จากนั้นกดปุ่มให้ก๊าซพุ่งออกมาในห้องอบก๊าซ ก็จะทำให้ผู้ถูกประหารถึงแก่ความตาย แต่บางครั้งยังไม่ตายสนิท ทำให้เกิดความยุ่งยาก และถือเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย จึงได้มีการคิดวิธีการประหารแบบใหม่ คือ ใช้การฉีดยา

3.2.10 การประหารโดยการฉีดยา การประหารโดยการฉีดยาพิษเข้าเส้นนี้ เป็นวิธีการประหารที่ใหม่ล่าสุด และทำให้เกิดการตายได้เสียบพลัน ทำให้คว่ามีมนุษยธรรมมากกว่าวิธีการอื่นๆ วิธีการประหารนั้น กระทำในห้องประหารและมัดตัวผู้ถูกประหารให้ยึดติดกับเก้าอี้ ในลักษณะนอนหลับ แล้วใช้เข็มฉีดยาที่มีสายเชื่อมต่อกับน้ำยาสำหรับการประหารชีวิต จากนั้นจึงกดปุ่มให้น้ำยาฉีดยาพิษให้ตาย ของไทยนำมาบังคับใช้ ตั้งแต่ วันที่ 19 ตุลาคม 2546 แต่มีการประหารชีวิตครั้งแรก เมื่อ วันที่ 12 ธันวาคม 2546 โดยด้วยยาที่ใช้ในการประหารชีวิต จำนวน 3 ชนิด

เป็นขาคลายกล้ำเนื้อ ขานอนหลับ และยาพิษ ตามลำดับ โดยผู้ถูกประหารชีวิต จะเสียชีวิตในขณะที่นอนหลับ ซึ่งไม่เป็นการทรมาน ตามหลักสิทธิมนุษยชนอีกต่อไป

3.3 โทษจำคุก (Imprisonment)

การลงโทษจำคุก ปรากฏขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ในสมัยโบราณจะเน้นการลงโทษ ต่อเนื้อตัวเป็นส่วนใหญ่ โทษจำคุกนี้ เริ่มด้วยการมีตะราง (Jail) สำหรับควบคุมผู้ที่กระทำความผิด และอยู่ในระหว่างไต่สวนหรือพิจารณาในข้อหาว่าได้กระทำความผิดกฎหมาย หรือไม่ และต่อมาในปี ค.ศ.1552 จึงได้มีการจัดตั้งโรงคัดสันดาน (Houses of Correction) ขึ้นในประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นที่ควบคุม บุคคลที่จะจัดไปทำงานของรัฐ และเกียจคร้าน หรือพวกคนจรจัด พวกเด็กเกเร และคนขอทาน เมื่อมีจำนวนมากก็ได้จัดตั้งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในยุโรป จนกระทั่งศตวรรษ ที่ 17 ทั้งคุกและโรงคัดสันดาน ก็ได้กลายสภาพเป็นสถานที่สำหรับคุมขังนักโทษ แต่เฉพาะนักโทษที่มีกำหนดโทษเบา และต่อมาได้พัฒนาไปเรื่อยๆ โดยการ ใช้สถานที่ควบคุมผู้กระทำความผิด เป็นสถานที่เพื่ออบรม ฝึกวิชาชีพ ผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับเรือนจำและทัณฑสถานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงนับว่าสถานคัดสันดาน เป็นบ่อเกิดของเรือนจำ และทัณฑสถานในปัจจุบัน สภาพของคุกในขณะนั้นขาดทั้งความมั่นคงแข็งแรง และขาดทั้งสุขลักษณะ สกปรก และเต็มไปด้วยผู้ถูกขังประเภทต่างๆ ถูกขังรวมปะปนกันอยู่ทั้งหญิง และชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ทั้งคนที่กำลังอยู่ระหว่างพิจารณา และผู้ที่ถูกตัดสินลงโทษแล้ว ทั้งผู้เป็นโจร คนจรจัด โสเภณี ถูกขังรวมกันหมด นักโทษอยู่กันอย่างปราศจากระเบียบวินัย ผู้คุมก็ไม่เคยได้รับการอบรมในเรื่องนี้ ทั้งไม่มีเงินเดือนจึงหารายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมเอาจากผู้ต้องขังทั้งหมดนี้ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ในคุกและโรงคัดสันดานเลวมาก ต่อมาได้มีสมาคมอันหนึ่งชื่อ สมาคมส่งเสริมความรู้ทางคริสต์ศาสนา (Society for Promoting Christian Knowledge) ได้คัดค้านอย่างรุนแรง ต่อการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน โดยไร้ศีลธรรมเช่นนี้ และเรียกร้องให้มีการตรวจสภาพคุกเป็นครั้งคราว ในระยะเดียวกันก็มีพวกควอเกอร์ (Quakers) คือ พวกเคร่งศาสนาิกายหนึ่งในสหรัฐอเมริกาได้ ดำเนินการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงสภาพคุกให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เป็นความเคลื่อนไหวในด้านเรือนจำ ในศตวรรษที่ 17 ในระยะเดียวกันนั้น คือ เมื่อปี ค.ศ.1681 พวกควอเกอร์ในเวสต์เจอร์ซี และเพ็นซิลวาเนีย อเมริกา ได้จัดตั้งเรือนจำ เรียกว่า Workhouse Prison ซึ่งเป็นเรือนจำที่มีลักษณะเป็น โรงงาน ซึ่งมีสภาพดีกว่าคุกอื่นๆ โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักโทษไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการถูกขัง และสำหรับอาหารนักโทษ ทางการก็จ่ายโดยไม่คิดมูลค่า

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากมีการจัดตั้งสถานคัดสันดานขึ้นมาแล้ว และได้พัฒนามา เป็นเรือนจำในเวลาต่อมา แต่สภาพของเรือนจำในเวลานั้น ยังมีสภาพที่สกปรกและขาดระเบียบ จนกระทั่งในศตวรรษที่ 18 จอห์น เฮาเวด (John Howard) ชาวอังกฤษ ได้ประสบการณ์จากการศึกษา ของประเทศต่าง ๆ ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง ชื่อ The State of the Prison) ในหนังสือเล่มนี้ เขาได้

เล่าถึงการสำรวจและศึกษาสภาพในคุกต่างๆ ที่เขาได้เห็นมาโดยละเอียด โดยได้เสนอหลักการที่สำคัญในการปฏิรูปเรือนจำ 4 ข้อ คือ

- 1) ให้มีการรักษาความสะอาดภายในเรือนจำ สถานที่ตั้งของเรือนจำต้องมีความเหมาะสม มีอากาศปลอดโปร่ง
- 2) มีการแยกผู้ต้องขัง โดยการจัดระบบห้องนอนเดี่ยวให้กับผู้ต้องขัง เพื่อไม่ให้ปะปนกัน
- 3) มีการจัดหาอาหารและสุขาภิบาลเรือนจำ ให้ผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม
- 4) มีการฝึกวิชาชีพ และอบรมทางศาสนาแก่ ผู้ต้องขัง เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหนังสือเล่มนี้ เป็นผลให้รัฐสภาของอังกฤษเกิดความสนใจในสภาพของคุกเป็นอย่างมาก ถึงกับได้ประกาศยกเลิกการเรียกค่าธรรมเนียมจากนักโทษ ปรับปรุงสภาพคุกให้ดีขึ้น และในปี ค.ศ. 1779 รัฐสภาอังกฤษได้ผ่านพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (Prison Act 1779)

การปฏิรูปเรือนจำในอังกฤษ ส่งผลถึงการปฏิรูปเรือนจำในประเทศต่างๆ ในยุโรป และแม้แต่ในสหรัฐ โดยเฉพาะอิทธิพลของกลุ่มศาสนา ควakers (Quakers) แห่งฟิลาเดลเฟีย และได้เริ่มมาปฏิรูปอย่างจริงจัง ในปี 1920 เป็นต้นไป เป็นผลให้การลงโทษจำคุกเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมกันมากสุดในโลกปัจจุบัน

ในประเทศไทย โทษจำคุกอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชการที่ 4 ในการลงโทษผู้ที่กระทำผิดทางอาญา ในปัจจุบัน จะกำหนดไว้ใน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งกำหนดไว้ 5 สถาน เท่านั้น แต่ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีเฉพาะที่กระทบต่อร่างกายเท่านั้น การลงโทษดังกล่าว จะอยู่ในความรับผิดชอบ ของกรมราชทัณฑ์ จะมีเพียง 3 ประการ คือ การประหารชีวิต การจำคุก และกักขัง เท่านั้น สำหรับ โทษปรับ และริบทรัพย์ จะไม่ขอก้าวในขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ เพราะไม่มีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยตรง

4. แนวคิดเกี่ยวกับหลักรัฐธรรมนูญ สิทธิ เสรีภาพ อำนาจ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.1 สิทธิ มีนักวิชาการให้ความหมาย 2 ประการ¹⁴ คือ

4.1.1 *ประการแรก* ซึ่งเป็นไปตามความเห็นของ วินด์ไชด์ (Windscheid) นักกฎหมายชาวเยอรมัน ได้ให้ความเห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง

¹⁴ หยุด แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*, (พิมพ์ครั้งที่ 19), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538, หน้า 167

ที่จะครอบครอง จะใช้สอย หรือที่จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้น โดยเขาจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้ เป็นไปตามเจตจำนงของเขา ความสำคัญของสิทธิ ความหมายจะอยู่ที่ อำนาจ (Macht) ที่กฎหมายให้แก่บุคคล

4.1.2 ประการที่สอง เยียร์ริง (Jhering) นักกฎหมายชาวเยอรมัน เห็นว่า “สิทธิ” คือ ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง ให้ความหมายจะเน้นไปที่วัตถุประสงค์ของสิทธิ โดยกฎหมายจะให้อำนาจแก่บุคคลที่มีเจตจำนง เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลนั้นพึงประสงค์ “สิทธิ” จึงเป็น “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้” มากกว่าที่จะเป็นอำนาจ แต่มีบุคคลที่ไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าการมองว่า สิทธิเป็นประโยชน์ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองนั้น แคบไป เพราะมีสิทธิเป็นจำนวนมากที่ไม่มีประโยชน์แก่เจ้าของสิทธิอื่นๆ

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้วิจารณ์ไว้ในหนังสือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปว่า การที่จะมองความหมายของสิทธิว่าเป็นอำนาจ หรือเป็นประโยชน์อันใด ถูกต้องนั้น เป็นการมองคนละแง่ การมองในแง่เนื้อหาของสิทธิ “สิทธิ” เป็นอำนาจที่กฎหมายให้อันที่จะมีเจตจำนง แต่ถ้ามองในแง่ของจุดประสงค์ สิทธิ ก็คือ ประโยชน์ที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง ฉะนั้น ในปัจจุบันจึงถือว่า สิทธิ เป็นทั้งอำนาจ และประโยชน์ และควรถือว่า “สิทธิ” คือ อำนาจที่กฎหมายให้เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง

4.2 เสรีภาพ (Liberty) ตำราธรรมศาสตร์ของอังกฤษ ได้แยกเสรีภาพออกจากสิทธิ แต่ตามความหมายของกฎหมายภาคพื้นยุโรป ไม่มีการแยกสิทธิ ออกจากเสรีภาพ เพราะเป็นสิทธิ ตามกฎหมายมหาชน สำหรับของอังกฤษ เสรีภาพ เป็นเรื่องของกฎหมายเอกชน โดยแซลมอนด์ (Salmond) ได้ให้ความหมายของคำว่าเสรีภาพว่า หมายถึง ประโยชน์ ซึ่งบุคคลได้มาโดยปราศจากหน้าที่ ในทางกฎหมายใดๆ ต่อตนเอง เป็นสิ่งที่บุคคลอาจกระทำได้โดยจะไม่ถูกป้องกัน ขัดขวาง โดยกฎหมาย กระทำได้ตามใจชอบ กฎหมายปล่อยให้บุคคลกระทำได้โดยลำพัง และได้ยกตัวอย่างว่า เจ้าของสวน ย่อมอนุญาตให้เราเข้าไปเที่ยวในสวนของเขาได้ เราจึงมีเสรีภาพที่จะเข้าไปในสวน โดยเจ้าของสวนไม่มีหน้าที่แต่ประการใดต่อเรา และเขาอาจถอนการอนุญาตนั้น เมื่อใด ก็สามรถทำได้ และบุคคลอื่นก็มีหน้าที่ ที่จะไม่ขัดขวางการที่เราจะเข้าไปในสวนเช่นกัน ถือว่าเราและเขา มีเสรีภาพ บุคคลย่อมมีเสรีภาพ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

4.3 อำนาจ (Power) ในตำราของอังกฤษได้แยกอำนาจออกจากสิทธิ แต่กฎหมายของยุโรปหาได้แยกไว้ เช่นเดียวกับการมิได้แยกเสรีภาพ “อำนาจ” หมายถึง ความสามารถที่กฎหมายให้แก่บุคคล ที่จะกำหนดความสัมพันธ์กับบุคคลนั้นเอง หรือกับบุคคลอื่น โดยจิตใจของบุคคลนั้นเอง ที่จะมุ่งต่อความสัมพันธ์อันนั้น¹⁵ กฎหมายอังกฤษ เรียกอำนาจที่เป็นความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

¹⁵ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 172

ว่า Authority และเรียกอำนาจที่เป็นความสัมพันธ์กับตนเองว่า Capacity ตามปกติ อำนาจย่อมมีอยู่ควบคู่ไปกับเสรีภาพที่จะใช้อำนาจนั้นเสมอ

4.4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พลเมืองทุกคนมีฐานะเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะตกอยู่ในสภาพใด ความเป็นมนุษย์จะยังคงอยู่ มีศักดิ์ศรี มีเกียรติ มีอำนาจ มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในความเป็นมนุษย์ จนกว่าจะหมดลมหายใจ ประชาชน มีฐานะเดียวกัน ตามกฎหมายในความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีของมนุษย์เช่นนี้ ย่อมถือว่ามีความดำรงอยู่ในมนุษย์ทุกคน ไม่เปลี่ยนแปลง และไม่อาจถูกกลืนหรือทำลายลงได้ ไม่ว่าโดยอำนาจของรัฐของบุคคลอื่น หรือโดยตัวของตนเอง แม้จะมีพฤติกรรมที่ดูไร้ศักดิ์ศรี ไร้คุณค่า นำเหยียดหยาม แต่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังคงอยู่ หาสูญหายไปไม่ ดังนั้นจึงต้องเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในปัจจุบัน บุคคลจะได้รับการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ทั้งบุคคลทั่วไป ในกรณีของผู้ต้องขัง แม้จะถูกลงโทษตามกฎหมาย เพราะกระทำผิดกฎหมายจะต้องแยกออกจากสังคม แต่ความเป็นมนุษย์ยังมีอยู่ครบถ้วน มีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังไว้เป็นหลักสากลในสาสน์ระหว่างประเทศ ทั้งในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิ เสรีภาพ อำนาจ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ บุคคล และประชาชนทุกคน จึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศทั้งสิ้น รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ เป็นกฎหมายหลัก กฎหมายอื่นที่นำมาใช้บังคับจะเป็นกฎหมายลำดับรอง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ และระเบียบ ข้อบังคับที่ส่วนราชการออกในภายหลัง ในการบัญญัติกฎหมายทุกฉบับ จะต้องมีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันกับรัฐธรรมนูญ มีความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ทุกประเทศจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะมียาลักษณ์อักษรหรือไม่ ก็ตาม เช่นในประเทศอังกฤษ รัฐธรรมนูญไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป สำหรับที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส รวมถึงประเทศไทย

ประเทศไทย ยึดถือการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นวิถีทางในการปกครองประเทศมาช้านาน การจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศจึงมีจุดมุ่งหมาย สำคัญ เพื่อบรรลุมิตรภาพระสภะร่วมกันของประชาชนในประเทศ และการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราช และความมั่นคงของประเทศ การทำนุบำรุงรักษาทุกศาสนา การเกิดพลพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข และเป็นมิ่งขวัญของชาติ¹⁶ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน สิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกประเทศในโลก ไม่ว่าจะมีการปกครองในรูปแบบใด

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

สิทธิของประชาชนจะต้องได้รับการรับรอง ค้ำครองโดยรัฐ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ถือเป็นสิทธิตามหลักสากล

4.5 สิทธิที่ต้องได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะบัญญัติการคุ้มครองประชาชน ในส่วนที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ไว้ใน มาตรา 4 และในรัฐธรรมนูญได้กำหนดและคุ้มครองสิทธิของบุคคลไว้ในด้านต่างๆ เช่น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ในการแสดงความคิดเห็น ในการศึกษา สาธารณะสุขและสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในข้อมูลข่าวสาร และเสรีภาพในการชุมนุม ฯลฯ แต่ในส่วนนี้จะกล่าวเฉพาะ ในส่วนที่เกี่ยวกับการละเมิดต่อบุคคล เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิจัย ด้านการลงโทษโดยตรง เท่านั้น ซึ่งอาจจำแนกได้ ดังนี้

4.5.1 สิทธิในการเป็นมนุษย์ กำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ โดยให้บุคคลอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้ เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ และบุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาล เพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ สำหรับการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายและเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิ และเสรีภาพไม่ได้

4.5.2 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในชีวิต และร่างกาย รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลมีสิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน การทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือเป็นการลงโทษที่โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

การจับ และการจำคุกบุคคล การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำที่กระทบสิทธิ และเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่ง หรือหมายศาล หรือมีเหตุอย่างอื่น ตามกฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่มีการกระทบสิทธิและเสรีภาพบุคคล ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเจ้าพนักงาน มีสิทธิร้องขอต่อศาล เพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำได้

4.5.3 สิทธิ เสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม ในรัฐธรรมนูญ กำหนดว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลานั้น บัญญัติเป็นการความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายไม่ได้

4.5.4 สิทธิในทางคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า บุคคลกระทำผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ ทั้งยังได้กำหนดรายละเอียดในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

- 1) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
  - 2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรม ให้มีหลักประกันพื้นฐาน คือ การพิจารณาโดยเปิดเผยการได้รับทราบข้อเท็จจริง การตรวจสอบเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และขยายหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การรับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
  - 3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
  - 4) สิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมถึงสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
  - 5) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
  - 6) สำหรับผู้ที่เป็นเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม
  - 7) ได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือการรับทราบพยานหลักฐานตามสมควร ได้รับการช่วยเหลือคดีจากทนายความ และการได้การปล่อยตัวชั่วคราว
- นอกจากสิทธิ ดังกล่าวมาแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดไว้ในเรื่องของความเสมอภาค โดยบุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายหรือหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองจะกระทำมิได้ ฉะนั้น การดำเนินการของรัฐ การใช้อำนาจของรัฐ จึงต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักร และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งกฎหมายระดับรองของประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นหลักสากล เพราะการปฏิบัติที่กระทบสิทธิของบุคคล ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ และบทบาท ภารกิจของของกรมราชทัณฑ์

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และ ราชทัณฑ์ องค์การราชทัณฑ์ นับได้ว่าเป็นกลไกลำดับสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้าที่บังคับโทษต่อผู้กระทำความผิด ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งของผู้มีอำนาจ โดยนำตัวผู้ที่กระทำความผิดที่มีผลในทางการจำกัด สิทธิเสรีภาพ ตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ในกรณีการประหารชีวิต การจำคุก และ กักขัง รวมทั้งการจำกัดสิทธิในกรณีอื่น เช่นการกักกัน ซึ่งเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวล กฎหมายอาญา

5.1 ประวัติ ความเป็นมาของกรมราชทัณฑ์

การราชทัณฑ์ไทย มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม และเศรษฐกิจของ ประเทศไปตามยุคตามสมัย เช่นเดียวกับในต่างประเทศ กรมราชทัณฑ์จะมีความคู่กับกฎหมาย แม้จะ เรียกชื่ออื่น แต่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ จัดการกับผู้กระทำความผิดกฎหมาย ตั้งแต่อดีตในสมัย กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ก็ปรากฏว่ามีคุกสำหรับลงโทษผู้ที่กระทำความผิดแล้ว แต่มีรูปแบบที่ชัดเจน รูปแบบงานราชทัณฑ์สมัยใหม่ ได้เริ่มปรากฏในสมัยรัชการที่ 5 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมัยที่ประเทศไทยได้ปฏิรูปกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมตามแนวทางของ ประเทศตะวันตก ด้วยเหตุผลทางการเมือง และเศรษฐกิจ ที่เป็นแรงผลักดัน ในเรื่องของดินแดนไทย จึงได้ปรับเปลี่ยนงานทางด้านกฎหมายให้ต่างประเทศยอมรับ เพื่อการยกเลิกสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ประเทศตะวันตก มีอยู่เหนือประเทศไทย¹⁷ โดยมีวิวัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

ก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยปกครอง ในรูปแบบ “จตุสดมภ์” กิจการของเรือนจำจะสังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ โดยแยกสถานที่คุมขังออกเป็น 2 ประเภท คือ “คุก” และ “ตาราง”

“คุก” คือ สถานที่ใช้สำหรับเป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดพระเชตุพล และจะเรียกกันว่า “คุกหน้าวัดโพธิ์” อยู่ในสังกัดกระทรวงนครบาล

“ตาราง” คือ สถานที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษต่ำ คือ ตั้งแต่ 6 เดือนลงมา หรือที่มีใช้ผู้ร้ายรายสำคัญ แยกสังกัดตาม กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่บังคับกิจการนั้น เช่น ตาราง กลาโหม ตารางมหาดไทย ตารางกรมท่าช้าง และตารางกระทรวงนครบาล เป็นต้น

¹⁷ อาจารย์กุลพล พลวัน, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ใน *ประมวลสาระชฎศวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 1), 2553, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2539, หน้า 4-127

สมัยรัชการที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการใหม่ และในปี พ.ศ.2534 ได้สร้างคุกขึ้นใหม่ เรียกว่า “กองมหันตโทษ” และตาราง เปลี่ยน “กองลหุโทษ” ขึ้นอยู่กับกระทรวงนครบาล และต่อมาในปี พ.ศ. 2444 (ร.ศ.120) ได้ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตรา “พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ” ขึ้น เพื่อให้การจัดการเรือนจำเรียบร้อยยิ่งขึ้น

สมัยรัชการที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการราชทัณฑ์ได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2458 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตรา “พระราชบัญญัติจัดตั้งกรมราชทัณฑ์ ราชทัณฑ์” โดยมีพระยาชัยวิชิตวิศิษฏ์ธรรมธาดา (จำ ญ ป้อมเพชร) เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์คนแรก

สมัยรัชการที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2469 ช่วงที่เศรษฐกิจไทยตกต่ำงบประมาณรายได้รายจ่ายไม่สมดุลกัน จึงได้ทรงยุบกรมราชทัณฑ์ และให้ไปสังกัดในกระทรวงยุติธรรม แต่ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนอีกครั้ง โดยได้โอนกรมราชทัณฑ์ไปเป็นแผนกหนึ่ง เรียกว่า แผนกราชทัณฑ์ สังกัดกระทรวงมหาดไทย สังกัดกระทรวงมหาดไทย จนกระทั่งถึงช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ. 2479 การราชทัณฑ์ได้ยกฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ อีกครั้ง ในกระทรวงมหาดไทย และมีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ขึ้น และยังคงใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน แต่การบริหารงานภายในกรมราชทัณฑ์ ไม่เคยหยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2545 ประเทศไทยมีการปฏิรูประบบราชการ จึงได้โอนกิจการกรมราชทัณฑ์ กลับไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม อีกครั้ง จนถึงปัจจุบัน

5.2 อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ

อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบหลักของกรมราชทัณฑ์ ตามเจตนาเดิมๆ ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเปลี่ยนแปลงบ้างเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการปฏิบัติ คือ อำนาจหน้าที่ด้านการบังคับผู้กระทำผิด ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล หรือของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย และมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำผิด และที่ศาลสั่งให้ควบคุมตัวไว้ ได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความเป็นธรรม ตั้งแต่วันรับตัวไว้ จนกระทั่งปล่อยตัว ซึ่งในขั้นตอนรายละเอียด จะมีกฎหมาย ระเบียบ กำหนดให้ปฏิบัติ

และอำนาจหน้าที่ รายละเอียดของระบบบริหาร เกี่ยวกับกรมราชทัณฑ์ ได้กำหนดไว้ตามกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 โดยให้กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อเป็นองค์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาแก้ไข ฟื้นฟู และปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำผิดในด้านต่างๆ ไม่ให้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ สามารถ

ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ภายหลังจากพ้นโทษ เพื่อให้สังคมยอมรับ โดยให้มีอำนาจหน้าที่¹⁸ คือ

5.2.1 ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์ และกฎหมายอื่น ที่เกี่ยวข้อง

5.2.2 กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวงยุติธรรม หลักอาชญาวิทยา และหลักทัณฑ์วิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ

5.2.3 ดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการ และการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง

5.2.4 ปฏิบัติการอื่นใด ตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ หรือตามที่กระทรวงยุติธรรมหรือคณะรัฐมนตรี มอบหมาย

ซึ่งเป็นกรอบกำกับการบริหาร จัดการงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ที่กว้างๆ ในส่วนของรายละเอียด วิธีปฏิบัติ จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งได้เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมรายละเอียดมาแล้ว จำนวน 4 ครั้ง และกฎกระทรวงที่ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

5.3 การแบ่งส่วนราชการของกรมราชทัณฑ์

ในการบริหารงานภายในกรมราชทัณฑ์ ปัจจุบัน ตามอำนาจหน้าที่ บทบาท และภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ พ.ศ.2545 ในปัจจุบัน ได้แบ่งส่วนราชการภายในกรมราชทัณฑ์ ดังนี้

5.3.1 ราชการบริหารส่วนกลาง แบ่งเป็น 15 ส่วน คือ

- 1) สำนักงานเลขาธิการกรม
- 2) กองการเจ้าหน้าที่
- 3) กองคลัง
- 4) กองนิติการ
- 5) กองบริการทางการแพทย์
- 6) กองแผนงาน
- 7) ทัณฑ์สถาน ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด
- 8) เรือนจำกลาง ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด

¹⁸ กองแผนงาน, แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2559 – 2562 กรมราชทัณฑ์, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2558, หน้า 5

- 9) เรือนจำพิเศษ ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด
- 10) สถานกักกัน ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด
- 11) สถานกักขัง ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด
- 12) สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์
- 13) สำนักทัณฑปฏิบัติ
- 14) สำนักทัณฑวิทยา
- 15) สำนักพัฒนาพฤตินิสัย

5.3.2 ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

- 1) เรือนจำจังหวัด ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด
- 2) เรือนจำอำเภอ ตามที่รัฐมนตรีประกาศ และกำหนด

5.4 กระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์

ในการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ และภารกิจ กรมราชทัณฑ์ มีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งเป็นการบังคับคดีทางอาญา ซึ่งจะดำเนินการโดยพนักงานของกรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ไม่ได้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง เหมือนกับตำรวจ อัยการ และศาล แต่กรมราชทัณฑ์จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการการบังคับโทษ บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาในทางอาญา ทั้งการประหารชีวิต การกักขัง และจำคุก ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการบังคับโทษจำคุก และกักขัง ผู้ที่ถูกควบคุมตัวไว้เท่านั้น สำหรับการประหารชีวิต จะมีวิธีการพิเศษที่ต่อเนื่องไป จะไม่ขอกว่าถึง แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดไปประหารชีวิต ก็มีช่วงระยะเวลาหนึ่ง ระหว่างรอคดีถึงที่สุด และรอการประหารชีวิต ซึ่งต้องควบคุมไว้ในเรือนจำเช่นกัน จึงมีวิธีการปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน วัตถุประสงค์ ของกรมราชทัณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจำคุก คือ การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเอาไว้ไม่ให้หลบหนี และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ก่อนปล่อยตัวออกสู่สังคม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอน และมาตรการในการปฏิบัติผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หมายถึง การดำเนินการ ตั้งแต่รับตัวผู้กระทำความผิดเข้าควบคุมภายในเรือนจำ ต่อเนื่องไปจนถึงการให้การปฏิบัติต่างๆ ในระหว่างที่ควบคุมอยู่ภายในเรือนจำ ทั้งการสงเคราะห์ การอบรม การพัฒนาพฤตินิสัย การจัดสวัสดิการ การควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ให้หลบหนี ซึ่งมีมาตรการต่างๆ สำหรับผู้ต้องขังแต่ละประเภท จนกระทั่ง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการปล่อยตัว ซึ่งการดำเนินการต่างๆ ตามหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตลอดทั้งกฎกระทรวงมหาดไทย ที่ออกตามความในมาตรา 58 ซึ่งสามารถแยกขั้นตอนการปฏิบัติเป็น 3 ช่วง ดังนี้

5.4.1 การรับตัวผู้ต้องขัง เป็นขั้นต้นแรก

ในการปฏิบัติของ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำฯ จะไม่รับบุคคลใด ๆ ว่าเป็นผู้ต้องขัง ในเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับหมายอาญา หรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ และการรับตัว จะต้องมิทั้งตัวคนและเอกสารมาพร้อมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่พร้อมกันไม่ได้ เพราะในการรับตัว จะต้องมีการตรวจสอบตัวบุคคลให้ตรงกับเอกสาร ความถูกต้องของเอกสารที่สามารถบังคับโทษได้

เมื่อได้รับตัวไว้ถูกต้องแล้ว จะต้องมีการตรวจค้นตัว ทรัพย์สินที่ผู้ต้องขัง นำติดตัวมา สิ่งของที่อนุญาต หรือไม่อนุญาต จะกำหนดวิธีการปฏิบัติเอาไว้ และจะต้องตรวจสอบ สภาพร่างกาย บันทึกผลการตรวจ และเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับผู้ที่รับตัวไว้ หากมีการเจ็บป่วย จะได้ ทำการบำบัดรักษา และทำการอบรมระเบียบวินัยในการปฏิบัติตนอยู่ภายในเรือนจำ เพื่อการปรับตัว ของผู้ต้องขัง ก่อนจะนำไปแยกควบคุมไว้ในแดนแรกรับ เพื่อทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังก่อน เพื่อแยกการควบคุมตามประเภท และจัดให้ได้รับการอบรมพัฒนาพฤตินิสัยตามความเหมาะสม กับพฤติการณ์ของผู้ต้องขังแต่ละคน อย่างเหมาะสมต่อไป

5.4.2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างควบคุมในเรือนจำ

เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการรับตัว ในขั้นตอนนี้ จะมีรายละเอียดมากมาย เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจ จึงมีความสำคัญมากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง และ จะต้องสอดคล้องกับระยะเวลา การต้องโทษ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม เรือนจำฯ จึงได้นำกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาใช้ เพื่อให้ได้รับการปฏิบัติ และแก้ไขได้ตรงกับ ปัญหาที่เป็นต้นเหตุของการกระทำความผิด ไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ปล่อยตัวไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ภายหลังปล่อยตัว และในขณะเดียวกัน จะต้องควบคุมให้ผู้ต้องขังอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังอื่น ที่มีจำนวนมาก มีความหลากหลาย แตกต่างกัน ให้อยู่ในระเบียบวินัย สงบ มีความปลอดภัย ไม่ก่อเหตุวุ่นวาย และ ไม่หลบหนี ในการดำเนินการระหว่างการควบคุม จะแยกเป็น 2 ด้าน คือ

1) **ด้านการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง** โดยต้องใช้หลักวิชาชีพ คือ หลักอาชญวิทยา หลักทัณฑวิทยา และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตลอดจนข้อเสนอแนะ ในส่วนที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ มาตรฐานความโปร่งใส มาตรฐานเรือนจำในด้านต่างๆ โดยกรมราชทัณฑ์ จะจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน ยึดตามแนวทางหลักกฎหมาย ระเบียบ ตลอดจน การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ ในการควบคุมผู้ต้องขัง เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน จัดทำมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง

2) **ด้านการแก้ไขฟื้นฟู พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดี**

การดำเนินการตามภารกิจหลัก ด้านการแก้ไขฟื้นฟู เป็นการจัดให้ ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา ทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพ จัดให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอาชีพตามความต้องการ

ของตลาดแรงงาน และจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ อาทิ อบรมจิตภาวนา อบรมศาสนา ตามความเชื่อของแต่ละศาสนา จัดกลุ่มผู้ต้องขัง เพื่อแยกการอบรมตามประเภทกลุ่ม การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง ตลอดจนการจัดกิจกรรมนันทนาการ การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ และจะมีการอบรมก่อนปล่อยตัว ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว จะดำเนินการในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ เช่น การหางานทำ การปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอก การติดต่อเกี่ยวกับการขอรับการช่วยเหลือ จนถึงติดตามผลหลังปล่อยตัวตัวออกไปอยู่ร่วมกับสังคมแล้ว

5.4.3 การปล่อยตัวผู้ต้องขัง

การควบคุมผู้ต้องขังจะสิ้นสุดลง เมื่อมีการปล่อยตัวพ้นโทษ การปล่อยตัวเมื่อครบกำหนดโทษ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะจะผิดพลาดไม่ได้ ซึ่งหมายถึง ความล้มเหลวในภารกิจหลัก ของกรมราชทัณฑ์ ผู้กระทำผิดไม่ได้รับการลงโทษตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และไม่ได้รับการปรับเปลี่ยนแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม เป็นการสูญเสียโอกาส ซึ่งการปล่อยตัว จะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข และแบบไม่มีเงื่อนไข รวมตลอดถึงการเสียชีวิตในระหว่างการคุมขัง

การปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข ในกรณีผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำระยะหนึ่ง ตามที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นต่ำเอาไว้ และได้รับการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย จนเชื่อว่าสามารถกลับไปอยู่ร่วมกับสังคมได้ คณะกรรมการจะพิจารณาอนุญาตให้ออกไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคม ภายใต้บังคับเงื่อนไขที่กรมราชทัณฑ์กำหนด หากผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปไม่กระทำผิดเงื่อนไขใด ก็จะสามารถทำภารกิจเช่นบุคคลทั่วไปได้ ตลอดจนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา แต่ถ้ากระทำผิดเงื่อนไข จะต้องถูกจับกลับมาคุมขังตามเดิม โดยไม่ต้องมีหมายจำคุกใด เช่น การปล่อยพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก เป็นต้น

สำหรับการปล่อยตัวแบบไม่มีเงื่อนไข คือ การปล่อยตัว เมื่อผู้ต้องขังได้รับการลงโทษครบตามคำพิพากษาของศาล หรือการได้รับพระราชทานอภัยโทษ ทั้งอภัยโทษหมู่ และเฉพาะราย

5.5 ลักษณะพิเศษของงานราชทัณฑ์

งานราชทัณฑ์ เป็นงานในกระบวนการยุติธรรมลำดับสุดท้าย ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหน่วยงานอื่น เป็นภาระที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้เป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งสามารถสรุปความพิเศษแตกต่างจากงานอื่นๆ ได้ดังนี้

5.5.1 เป็นงานที่ต้องปฏิบัติงานตลอดทั้ง 24 ชั่วโมง เพราะการทำงานจะต้องควบคุมผู้ต้องขังเอาไว้ตลอดเวลา ไม่สามารถเว้นระยะการควบคุมได้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจึงจะต้องทำงานตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีการหมุนเวียนให้เจ้าหน้าที่ เข้าเวรยามในช่วงเวลาหลังราชการปกติ ช่วงเวลาที่ผู้ต้องขังพักผ่อน และนอนในเวลากลางคืน

5.5.2 เป็นงานที่ต้องปฏิบัติในทันที ไม่สามารถปฏิเสธ หรือผ่อนผันปฏิบัติในเวลาต่อมาได้ เมื่อศาลสั่งให้จำคุก จะต้องรับตัวผู้ต้องขังไปจำคุกทันทีในทันที จะขอผ่อนผันเป็นวันพรุ่งนี้ไม่ได้

5.5.3 ต้องใช้ความรอบคอบระมัดระวังพิเศษ ไม่สามารถผิดพลาดได้ เพราะการจำคุกผู้ต้องขัง จะต้องปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล หากคำนวณวันจำคุกผิดพลาด ช่างเกิดกำหนดเวลาหรือไม่ครบกำหนดเวลาตามที่ศาลสั่ง จะเป็นการกระทำผิดกฎหมาย อาจจะต้องถูกจำคุกเสียเอง

5.5.4 เป็นงานที่มีความยากลำบาก เพราะต้องปฏิบัติเกี่ยวกับบุคคล แก้ไขบุคคลที่มีปัญหาของสังคม ให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม ที่มีความหลากหลาย และแตกต่างกัน ทั้งความคิด และสภาพแวดล้อมภายนอก บางคนมีลักษณะต่อต้าน สังคม ครอบครัว แก้ไขไม่ได้แล้ว จึงต้องผลักดันให้เป็นหน่วยงานราชทัณฑ์

5.5.5 เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ จึงมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกระทบกับสิทธิของบุคคลที่ทั่วโลกจับตามอง ผลกระทบทางกฎหมายจึงมีมาก อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ประมวลกฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญา วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง รวมทั้งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการตรวจสอบของสถานทูต หรือองค์กรระหว่างประเทศ ทั้งรัฐ และเอกชน

5.5.6 เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและปลอดภัยของสังคม หากผู้ต้องขังแหกหัก และหลบหนี หรือมีการปล่อยตัวผู้ต้องขังผิดตัว จะส่งผลให้ผู้ที่เป็นอาชญากร ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข กลับออกไปอยู่ในสังคม ข่อมทำให้สังคมไม่มีความมั่นคงปลอดภัย ทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จึงถือได้ว่า กรมราชทัณฑ์ มีความสำคัญมาก มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม เกิดความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของสังคม

5.6 วิสัยทัศน์ (Vision)¹⁹

กรมราชทัณฑ์ ได้กำหนดแนวทางที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จ ตามแผนปฏิบัติราชการประจำของกรมราชทัณฑ์ โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของกรมราชทัณฑ์ จุดอ่อน จุดแข็ง

¹⁹ แผนปฏิบัติราชการ กรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 255- 2562

ที่กรมราชทัณฑ์มีอยู่ในปัจจุบัน คือ “เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม แก้ไข และพัฒนา พุทธนิสสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี มีคุณค่า สู่อสังคม” ซึ่งได้กำหนดพันธกิจ (Missions) ไว้ 2 ด้าน คือ

5.6.1 ควบคุม และพัฒนาพุทธนิสสัยผู้ต้องขังตามหลักมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่สอดคล้องกับแนวคิดดั้งเดิมตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งการควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษา ไม่ให้หลบหนี ตลอดจนการแก้ไขพัฒนาพุทธนิสสัย ให้กลับตนเป็นคนดี ก่อนปล่อยตัวออกไปอยู่ร่วมกับสังคม โดยนำกระบวนการปฏิบัติที่เป็นสากล ได้รับการยอมรับว่าเป็นมาตรฐานสากล เพื่อก้าวสู่สังคมโลก ให้ทั่วโลกยอมรับกระบวนการ ยุติธรรมของไทย

5.6.2 พัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ นอกจากภารกิจด้านการควบคุม การแก้ไขพัฒนาพุทธนิสสัยแล้ว กรมราชทัณฑ์ ยังมีภารกิจที่สำคัญ คือ การพัฒนา องค์กรให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง มีสมรรถนะที่สังคมให้การยอมรับ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถ ทำงานราชทัณฑ์แบบมืออาชีพ มีการพัฒนา เสริมสร้างประสิทธิภาพของข้าราชการให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 เรียงชัย สนิททอง ได้ศึกษา เรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง - กรณีศึกษาการลงโทษขังเดี่ยว”²⁰ พบว่ากระบวนการบังคับใช้มาตรการทางวินัย ลงโทษขังเดี่ยว ผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ไม่เป็นการเปิดโอกาส และไม่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง ไม่ได้รับ ความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ในเรื่องที่ถูกลงโทษ และลงโทษ เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจะดำเนินการแบบรวบรัด ไม่มีการแจ้งสิทธิที่ผู้ต้องขังควรทราบ และการลงโทษทางวินัย จะใช้การขังเดี่ยวอย่างกว้างขวางทุกกรณี ซึ่งการลงโทษทางวินัย ขัดกับ วัตถุประสงค์ในการบังคับโทษจำคุก ซึ่งสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้อง และขอเสนอแนะเอาไว้อย่างชัดเจน คือ

6.6.1 ในการลงโทษทางวินัย ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 กฎกระทรวงมหาดไทย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้มีการกำหนดไว้ว่าจะต้องแจ้งสิทธิต่างๆ และ แนวทางในการปฏิบัติว่าอย่างไร ทำให้ผู้ต้องขังไม่ทราบขั้นตอน ของกระบวนการ และผลกระทบ

²⁰ เรียงชัย สนิททอง, มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง- กรณีศึกษาการลงโทษขังเดี่ยว, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ, 2558

อย่างไร จึงเสนอให้มีการแจ้งแนวทางปฏิบัติ และสิทธิต่างๆ ของผู้ถูกกล่าวหาไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน

6.6.2 การลงโทษขังเดี่ยว ระยะเวลา 3 เดือน เป็นระยะเวลาที่นานเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ระยะเวลาลงโทษขังเดี่ยว เพียง 14 วัน จึงเสนอว่าควรลดจำนวนการขังเดี่ยวลง ไม่ให้จำนวนวันยาวนานเกินไป

6.6.3 การตรวจสอบสภาพผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษขังเดี่ยว ไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย จึงเสนอว่าผู้ที่ถูกลงโทษขังเดี่ยว จะต้องมีการตรวจสอบสภาพก่อนนำตัวไปลงโทษขังเดี่ยว

6.6.4 การมีตัวแทนทางกฎหมาย ในกฎหมายราชทัณฑ์ไม่ได้กำหนดไว้โดยตรง จะต้องอาศัยการเทียบเคียงกับกฎหมายอื่น จึงควรกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้ชัดเจน

6.6.5 อำนาจในการพิจารณาสั่งลงโทษทางวินัย ในกฎหมายราชทัณฑ์ กำหนดให้ พัสดี สารวัตร สั่งลงโทษ และให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำตรวจสอบ และมีอำนาจแก้ไข แต่กรณีผู้บัญชาการเรือนจำสั่งลงโทษ ไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะแก้ไขอย่างไร จึงควรกำหนดไว้ให้ชัดเจน

6.6.6 การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง กรณีขังเดี่ยว กับผู้ต้องขังทุกประเภท เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ กรณีการขังเดี่ยวผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างคดีไม่ควรลงโทษขังเดี่ยว เพราะขัดกับวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก เป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

6.2 ยุทธศักดิ์ ทองประพันธ์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “สาเหตุการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม” พบว่า พฤติกรรมการกระทำผิดส่วนใหญ่ เกิดจากสภาพความแออัดภายในเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความเครียด จึงเกิดการทะเลาะวิวาท และการที่เรือนจำ ปล่อยให้ผู้ต้องขังมีเวลาว่างมาก อาจจะเพราะการฝึกวิชาชีพที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้ผู้ต้องขังรวมกลุ่มเล่นการพนัน ตลอดทั้งการลงโทษที่ไม่เหมาะสมกับความผิด การถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ต้องขังอื่น หรือจากเจ้าหน้าที่ ก่อให้เกิดการกระด้างกระเดื่อง และต่อต้านกฎระเบียบของเรือนจำ โดยได้สรุปว่าพฤติกรรมที่ผู้ต้องขังกระทำผิดมากที่สุด คือ ความผิดเกี่ยวกับการมีสิ่งของต้องห้าม²¹

6.3 สัมแก้ว ภูระหงษ์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ทัศนคติต่อสาเหตุการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ศึกษาเฉพาะกรณี แคนความมั่นคงสูง” พบว่า ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ เป็นผู้ต้องขังในวัยกลางคน คือจะมีอายุอยู่ระหว่าง 36 - 50 ปี และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ต้องโทษที่มีกำหนดโทษสูง และพบว่าในช่วงเวลาที่วิจัย ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยในกรณีก่อการวิวาทมากที่สุด และสาเหตุสำคัญ มาจากความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเพื่อน เกิดจากการชักชวนของเพื่อน

²¹ยุทธศักดิ์ ทองประพันธ์, *สาเหตุการกระทำผิดวินัยฯ เรือนจำกลางคลองเปรม*, ภาคนิพนธ์มหบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ, 2546, 132

ด้วยกัน เมื่อได้กระทำผิดวินัยแล้ว ผู้กระทำผิดจะมีความรู้สึกภูมิใจ ได้รับการยอมรับ ยกย่อง จากกลุ่มเพื่อน และที่สำคัญ ผู้ที่กระทำผิด ยังมีทัศนคติในทางลบด้านกฎระเบียบฯ และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน มีผลต่อการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังจำนวนมาก²²

6.4 สมบุญ มาศประมุท ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง” พบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ มีสาเหตุสำคัญ 2 สาเหตุ คือ กระทำผิดเพราะซ้ำ เกิดจากการไม่รู้ หรือการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยเฉพาะในด้านกฎหมาย และผลของการกระทำ จะเป็นความผิดหรือไม่ อีกประการ คือ มีฐานะครอบครัวยากจน มีรายได้น้อยพอรายจ่าย การกระทำผิดจึงเกิดขึ้น สำหรับสิ่งแวดล้อมภายในเรือนจำ พบว่าขณะคุมขังอยู่ภายในเรือนจำ ผู้ต้องขังไม่ได้รับการศึกษาวิชาชีพที่ตนเองชอบ และมีความกดดัน เมื่อพ้นโทษออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอก สังคมก็ไม่ยอมรับ จึงมีการกระทำผิดซ้ำ เพราะไม่มีงานทำ ไม่มีความรู้ติดตัวมาจากเรือนจำฯ จึงไม่มีงานทำสังคมก็ไม่ยอมรับ ผู้กระทำผิด มีความประสงค์ให้ทางราชการช่วยเหลือเรื่องทุนในการประกอบอาชีพ²³

6.5 รัชนิภรณ์ แก้วไพรวลัย ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยภูมิหลัง มีผลต่อการกระทำผิดวินัยในระดับต่ำ ปัจจัยแวดล้อมและสังคม เกิดจากกลุ่มเพื่อน เพื่อนชักชวน ต้องการการยอมรับภายในกลุ่ม มีผลมากที่สุด สำหรับความสัมพันธ์ในครอบครัวมีผลปานกลาง ด้านแรงจูงใจในการกระทำผิด เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในกฎระเบียบของเรือนจำ²⁴

7. สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษา ทฤษฎี และแนวคิด งานวิจัยต่าง ๆ ผู้ศึกษา จึงได้สรุปกรอบแนวคิดได้ว่า ในการดำเนินการเกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติในกฎหมายบังคับโทษของไทย คือ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 และตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดรายละเอียดการปฏิบัติไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องของ

²² สัมแก้ว ภูระหงษ์, ทัศนคติต่อสาเหตุการกระทำผิดวินัยฯ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ, 2548

²³ สมบุญ มาศประมุท, ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำฯ ในเรือนจำกลางบางขวาง, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ, 2547

²⁴ รัชนิภรณ์ แก้วไพรวลัย, ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยฯ ในเรือนจำสมุทรสาคร, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ, 2550

กรมราชทัณฑ์ จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทบต่อผู้ต้องขังโดยตรง ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งการปฏิบัติ ตามกฎหมายดังกล่าว ถือเป็นภาระละเมิดต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่องค์การ สหประชาชาติได้กำหนด และได้ให้การรับรองไว้โดยชัดแจ้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่จะกระทบ ในด้านใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะการดำเนินการเฉพาะกรณีตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะศึกษา ในบทต่อไป

บทที่ 3

การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ ของประเทศไทย

การศึกษาวินัย เรื่อง การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงสาระที่สำคัญที่จะต้องรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ ตั้งแต่ ข้อกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ และมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัย พฤติการณ์ที่ถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขัง ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติในการดำเนินการทำของเจ้าหน้าที่ เริ่มตั้งแต่ทราบว่า มีพฤติการณ์กระทำผิดเกิดขึ้นภายในเรือนจำ การดำเนินการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ การออกคำสั่งลงโทษ การบังคับโทษ การอุทธรณ์คำสั่งลงโทษ และผลกระทบต่อผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยได้รับการลงโทษ แต่ละประเภทโทษ

ในการบริหารงานของเรือนจำ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองผู้ต้องขังให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย กฎหมายข้อบังคับ ตลอดจนระเบียบแบบแผนต่างๆ ซึ่งกำหนดไว้ให้เกิดความสงบเรียบร้อย จำเป็นต้องมีวินัย และบทลงโทษเป็นเครื่องมือกำกับดูแล เพราะผู้ต้องขังที่มาอยู่รวมกันจำนวนมาก มีความแตกต่างกันทางพื้นฐานการศึกษา ความเป็นอยู่ จากสังคมหลายรูปแบบ ก็ย่อมเกิดการกระทบกระทั่ง การฝ่าฝืนระเบียบวินัยขึ้นได้เสมอๆ การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย จำเป็นต้องกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับด้วยเช่นกัน เพื่อมิให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง หากมีการลงโทษทางวินัยด้วยความยุติธรรมแล้ว ย่อมเป็นผลดีแก่การบริหารงานเรือนจำ ประกอบกับในการลงโทษผู้ต้องขัง ต้องมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วยหลายฝ่าย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง คณะกรรมการในการสอบสวนการกระทำผิด เจ้าหน้าที่ทะเบียน เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ควรศึกษาให้ถ่องแท้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ธรรมนูญและเงื่อนไขที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง ในการลงโทษให้มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทางเดียวกัน ให้เกิดความเป็นธรรมในการปกครองของคนหมู่มาก และการลงโทษทางวินัยควรเป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การอบรม ชี้แจง ทำความเข้าใจให้แก่ผู้ต้องขังเข้าใจใหม่ว่า เมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำ จะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร และกระทำต่อเนื่องในวาระต่างๆ พร้อมนำระเบียบ ข้อบังคับ ดัดประกาศไว้ในที่ต่างๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังทราบโดยทั่วกัน

หากการดำเนินการดังกล่าวได้ผล ก็จะเป็นการช่วยลดปัญหาการลงโทษทางวินัยของผู้ต้องขังและจะมีส่วนช่วยในการปกครอง และการบริหารงานเรือนจำอีกทางหนึ่งด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของข้าราชการ ซึ่งย่อมรวมถึงการปฏิบัติเกี่ยวกับการลงโทษผู้ต้องขังด้วย ฉะนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำจำเป็นต้องศึกษา ทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยให้ถ่องแท้ ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิผู้ต้องขังตามบทบัญญัติดังกล่าว

การลงโทษทางวินัย ผู้ต้องขังตามหลักกฎหมายราชทัณฑ์ไทย ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง ที่กรมราชทัณฑ์ใช้บังคับต่อผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์กระทำผิดทางวินัยภายในเรือนจำ และทัณฑสถานทั่วประเทศ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 กฎกระทรวงมหาดไทย และระเบียบข้อบังคับ แนวทางปฏิบัติตามกฎหมายราชทัณฑ์ที่กรมราชทัณฑ์ยึดถือเป็นกรอบการปฏิบัติงานด้านวินัย ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ เพื่อจะทำให้เข้าใจที่ชัดเจนว่าการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำที่กรมราชทัณฑ์ปฏิบัติ นั้น มีหลักกฎหมายมาตราใด ข้อใด ในขั้นตอนใดที่เสี่ยงต่อการละเมิด สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง เพราะในการดำเนินการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง มีกระบวนการที่กำหนดไว้สั้นๆ ในกฎหมายราชทัณฑ์ โดยมาตรา 35 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้แล้วลงโทษสถานใดสถานหนึ่ง หรือหลายสถาน” และกฎกระทรวงมหาดไทย ระบุว่า “ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้องขังฐานผิดวินัย จำต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่า ตนมีข้อแก้ตัวอย่างไร หรือไม่” เท่านั้น อันเป็นกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างเพียงพอ เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่มีมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2479 ในปัจจุบัน กฎหมายรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากขึ้น

ฉะนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการบริหารงาน การปกครองของกรมราชทัณฑ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการทางวินัย ผู้ต้องขังในปัจจุบันที่ดำเนินการในปัจจุบันว่า มีความสอดคล้องเป็นไปตามหลักกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจที่เป็นความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ ไม่เกิดผลกระทบต่อ สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังตามที่รัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดขององค์การสหประชาชาติ ให้ความคุ้มครองไว้หรือไม่ เพียงใด ซึ่งสามารถพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ จากเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง กับการลงโทษ

ในการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง ตามกฎหมายราชทัณฑ์ ซึ่งมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีต คือ ตั้งแต่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 จนถึงปัจจุบันพุทธศักราช 2560 ดังนี้

1.1 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยเรือนจำฯ จะถือปฏิบัติตามกฎหมายราชทัณฑ์ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ซึ่งได้กำหนดโทษทางวินัยไว้ในหมวด 8 มาตรา 31 ถึง มาตรา 37 และหมวด 12 มาตรา 45 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

เหตุผลในการลงโทษได้กำหนดไว้ในมาตรา 31 กฎหมายราชทัณฑ์ได้บัญญัติเอาไว้อย่างกว้างๆ ว่า “ผู้ต้องขัง ต้องปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของเรือนจำ” จะเห็นว่าในกฎหมาย กำหนดให้มีผลใช้บังคับกับผู้ต้องขังทั่วไป ซึ่งหมายถึง ทุกที่คุมขังอยู่ภายในเรือนจำ ตั้งแต่ นักโทษ เด็ดขาด คนต้องขัง คนฝาก บังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบของเรือนจำ ทั้งผู้ที่อยู่ระหว่าง พิจารณาคดีที่ยังไม่ถูกศาลตัดสิน และที่ถูกศาลพิพากษาว่ากระทำผิดและสั่งลงโทษเสมอเท่ากัน ทุกคน และในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้ที่กระทำผิดไว้อย่างชัดเจน จะลงโทษเป็นอย่างอื่น หรือจะใช้ดุลพินิจไม่ได้ โดยได้กำหนดกรอบไว้ว่า ให้ลงโทษผู้ต้องขัง ที่กระทำผิดวินัยได้ เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่พิจารณา โดยต้องแท้ ก่อนที่จะลงโทษ ซึ่งจะต้อง มีการสอบสวนตามกฎหมาย

บทลงโทษตามกฎหมาย ได้กำหนดไว้ในมาตรา 35 ได้วางหลักไว้ว่า เมื่อผู้ต้องขังคนใด กระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจพิจารณาโดยต้องแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือ หลายสถาน ดังนี้

- 1) ภาคทัณฑ์
- 2) งดการเลื่อนชั้น โดยมีกำหนดเวลา
- 3) ลดชั้น
- 4) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อไม่เกิน 3 เดือน เว้นไว้แต่กรณี

ที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

- 5) ลด หรืองดประโยชน์ และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนบางอย่าง
- 6) ขังเดี่ยวไม่เกิน 3 เดือน
- 7) ขังห้องมืด ไม่มีเครื่องหลับนอน ไม่เกิน 3 วัน ในสัปดาห์หนึ่งโดยความเห็นชอบ

ของแพทย์

8) เขียนคร่าวหนึ่งไม่เกิน 20 ที ในความควบคุมของแพทย์ แต่ห้ามเขียนคร่าวต่อไป เว้นแต่จะล่วงพ้นเวลา 30 วัน จากวันที่เขียนคร่าวหนึ่งแล้ว ถ้าเป็นผู้ต้องขังหญิงห้ามเขียน

9) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ตามมาตรา 32 (6)

และในกรณี และเงื่อนไขอย่างใด จะลงโทษตั้งระบุไว้ข้างต้น ให้กำหนดไว้ใน กฎกระทรวง ซึ่งจะต้องมีกฎกระทรวงมหาดไทยมารองรับอีกชั้นหนึ่ง

สำหรับในส่วนของการกระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ นอกจากผู้ต้องขังแล้ว ยังมี ผลกระทบถึงบุคคลภายนอก ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา 37 วางหลักไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิด อาญาขึ้น ภายในเรือนจำ และความผิดนั้น เป็นเพียงลหุโทษหรือความผิดต่อมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์นี้ก็ดี ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์สินของเรือนจำก็ดี ฐานพยายามหลบหนีก็ดี แทนที่จะนำเรื่องนี้ เสนอต่อเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวน หรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการ เรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษ ฐานผิดวินัย ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้

ข้อความตามมาตรานี้ ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็น โจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญา หรือ คดีแพ่ง ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้ ซึ่งออกมาตั้งแต่ พุทธศักราช 2479 ได้มองไกล ถึงขนาดที่กำหนดครอบงำบังคับถึงสังคมภายนอก เพราะมองว่าผู้ต้องขังอาจกระทำการที่กระทบ ต่อสังคมภายนอกได้ ซึ่งนอกจากกระทำผิดวินัยแล้ว ยังผิดกฎหมายอาญาด้วย ซึ่งผู้ต้องขังไม่มี อภิสิทธิ์เหนือประชาชนทั่วไป ย่อมจะต้องถูกลงโทษได้เช่นกัน แต่หากเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ เช่น ความผิดลหุโทษ หรือความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ ไม่จำเป็นต้องนำเรื่องไปแจ้งความร้องทุกข์หรือ กล่าวโทษดำเนินคดีทางอาญา มีเรื่องรารวรกาศ จึงได้กำหนดให้อำนาจผู้บัญชาการเรือนจำ ใช้ดุลพินิจ ลงโทษทางวินัย ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 แต่ไม่ได้ตัดช่องทาง และเปิดโอกาส ให้บุคคลภายนอกที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของผู้ต้องขัง สามารถดำเนินคดีทางอาญาได้ ตามกฎหมาย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกกระทำผิดเกี่ยวกับเรือนจำ วางหลักไว้ใน มาตรา 45 ผู้ใดเข้าไปในเรือนจำ โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ นำเข้ามาหรือ เอาออกไปจากเรือนจำ หรือครอบครอง เก็บรักษาไว้ หรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจาก หรือส่งมอบแก่ ผู้ต้องขัง ซึ่งเงิน หรือสิ่งของต้องห้าม โดยทางใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนระเบียบ หรือข้อบังคับของ เรือนจำ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้ที่กระทำความผิดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำ หรือ กรมราชทัณฑ์ ต้องระวางโทษ เป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เงินและสิ่งของ ต้องห้ามที่เกี่ยวกับการกระทำผิดตามมาตรานี้ ให้รับเป็นของแผ่นดิน

ในมาตรานี้ เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังโดยตรง คือ การนำเข้า และเอาออกไปจากเรือนจำ ตลอดทั้งการครอบครอง การเก็บรักษา การครอบครอง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง รวมตลอดถึงเงินสด ซึ่งเป็นสิ่งของที่ไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังมีไว้ในเรือนจำ เป็นพฤติกรรมที่นอกจากผู้ต้องขังแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก และเจ้าหน้าที่ ซึ่งถ้ากระทำผิดตามมาตรานี้ จะต้องถูกลงโทษเช่นเดียวกัน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำจะต้องถูกลงโทษสูงกว่า ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้แก้ไขเพิ่มเติม ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 10/2557 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พุทธศักราช 2557 และมีผลใช้บังคับแล้ว ตั้งแต่วันที่ 30 กรกฎาคม 2557

1.2 กฎกระทรวงมหาดไทย

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 เพราะถ้าพึงเพียงกฎหมายหลักอย่างเดียว ย่อมไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายลูกหรือกฎหมายระดับรอง มารองรับ ในส่วนของการดำเนินการทางกระบวนการลงโทษทางวินัย ได้กำหนดไว้ในหมวด 5 ตั้งแต่ ข้อ 99 ถึง ข้อ 119 ดังนี้

ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้องขังฐานผิดวินัย จักต้องให้ออกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่าตนมีข้อแก้ตัวอย่างไร หรือไม่

ฉะนั้น ในการลงโทษผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมกระทำผิดวินัย เจ้าหน้าที่จะไม่สามารถลงโทษได้ในทันที จะต้องให้ออกาสผู้ต้องขังได้ชี้แจง ข้อแก้ตัว หรือจะต้องมีโอกาสนในการต่อสู้คดีเหมือนการกระทำผิด ตามกฎหมายอาญาทั่วไป และในการต่อสู้ การสอบสวนของเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการตามกระบวนการทางวินัย ซึ่งจะต้องมีกฎหมายมารองรับการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน

และได้กำหนดอำนาจไว้ว่า ให้พัสดิเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่ง มีอำนาจลงโทษฐานผิดวินัย ดังต่อไปนี้

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยม หรือติดต่อไม่เกิน 2 เดือน
- (3) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน 6 เดือน
- (4) ขังเดี่ยว ไม่เกิน 1 เดือน

พัสดิเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยเฉพาะ มีอำนาจลงโทษดังต่อไปนี้

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ตัดการอนุญาตให้รับการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อ ไม่เกิน 1 เดือน
- (3) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน 3 เดือน

เมื่อพัศดี หรือสารวัตรเรือนจำ ได้ลงโทษตามอำนาจแล้ว ให้รับรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนการลงโทษนั้น ให้ดำเนินไปได้ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ยกเลิกการลงโทษหรือลดหรือเพิ่มโทษได้ หากจะมีการสั่งแก้ไขดังกล่าวนี้ ต้องสั่งภายใน 3 วัน นับแต่วันได้รับรายงานพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้ถือว่าไม่แก้ไข ถ้าได้ดำเนินการลงโทษไปก่อนแล้ว คำสั่งแก้ไขมีผลเพียงในส่วนที่จะดำเนินต่อไป

สำหรับอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำ จะมีอำนาจลงโทษทุกสถานตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 เงื่อนไขในการลงโทษทางวินัย จะปรากฏในเงื่อนไขในการลงโทษ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียด ถ้ามีการกระทำผิดวินัยในกรณีอื่น นอกจากที่ระบุไว้ในหมวดนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาลงโทษสถานใดสถานหนึ่ง ที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่ใช่โทษเขียน

ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งจะต้องรับโทษ เป็นคนมีลักษณะคือด้าน โดยได้เคยรับโทษทางวินัยของเรือนจำมากกว่า 2 ครั้งแล้ว ยังประพฤติผิดอีก และโทษสำหรับความผิดทั้ง 3 ครั้ง อยู่ในกำหนด 9 เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งแรก หรือขาดคำสั่งเจ้าพนักงานเรือนจำโดยจงใจมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งก่อน หรือปรากฏว่าเป็นคนเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก นอกจากฐานประมาทและลหุโทษมากกว่า 3 ครั้งแล้ว และได้ประพฤติผิดวินัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ภายใน 6 เดือน นับแต่วันต้องโทษทางวินัยครั้งก่อน ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ลงโทษเขียน และเพิ่มโทษสถานอื่นตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ การกระทำอันหนึ่ง เป็นความผิดจะต้องรับโทษหลายสถานนั้น ห้ามมิให้ลงโทษสำหรับความผิดนั้น เกินกว่า 3 สถาน

การลงโทษเขียนตามกฎหมายนี้ ได้ยกเลิกระเบียบการเขียน ตั้งแต่ พ.ศ.2548 จึงไม่มีการบังคับใช้แล้ว

การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยวิธีแยกผู้ต้องขังรับโทษจากผู้ต้องขังอื่น และคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษ ห้ามติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น

ให้พัศดีจัดให้มีผู้คอยตรวจรักษาขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อน และสังเกตเมื่อมีอาการเจ็บป่วย ซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น

สำหรับสิ่งของต่อไปนี้ ห้ามมิให้นำเข้า หรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ (แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2547)

- 1) ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย
- 2) สุราหรือของมีนเมาอย่างอื่น
- 3) อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน

- 4) เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- 5) อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
- 6) ของนำเสียด หรือของมีพิษต่อร่างกาย
- 7) น้ำมันเชื้อเพลิง
- 8) สัตว์มีชีวิต
- 9) เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับสิ่งของดังกล่าว
- 10) วัตถุ เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย หรือเสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน²⁵

ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ได้แยกสิ่งของต้องห้ามเป็น 2 ประเภทที่มีผลกระทบกับความมั่นคงของเรือนจำสูง และกระทบน้อย โดยกำหนดโทษทางอาญาที่แตกต่างกัน

1.3 กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ.2521)

กฎกระทรวงฉบับที่ 8 ออกตามความในมาตรา 58 และอาศัยอำนาจ ตามมาตรา 32(6) และมาตรา 35(9) เป็นการลงโทษเฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น ผู้ต้องขังอื่น ไม่เกี่ยวข้อง เป็นกรณีการให้ประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดได้รับวันลดวันต้องโทษจำคุก จากการประพฤติดี และเมื่อปรากฏว่ามีพฤติการณ์กระทำผิดวินัยขึ้นในเรือนจำ ประโยชน์ที่เคยได้รับจะต้องถูกเรียกคืน ซึ่งหมายถึงการตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก โดยระบุไว้ ดังนี้

ข้อ 4 นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกแล้ว อาจถูกตัดจำนวนวันลดวันต้องโทษจำคุก ดังต่อไปนี้

(1) ไม่เกินหกสิบวัน แต่ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน สำหรับการกระทำผิด ดังต่อไปนี้

(ก) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อย

(ข) ทำร้าย หรือพยายามทำร้ายเจ้าพนักงาน

(ค) พยายามหลบหนี หรือหลบหนีแล้วจับตัวกลับคืนมาได้

(ง) ขัดคำสั่งเจ้าพนักงานซึ่งหน้า

(จ) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการของเรือนจำ และให้เกิด

ความเสียหาย

(ฉ) กระทำผิดในส่วนที่เกี่ยวกับเงิน หรือสิ่งของต้องห้าม

²⁵กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 หมวด 5 ข้อ 127.

- (2) ไม่เกินสามสิบวัน แต่ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน สำหรับความผิด ต่อไปนี้
- (ก) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนื่องๆ
  - (ข) ก่อความวุ่นวาย แต่ไม่ร้ายแรง
  - (ค) จงใจหลีกเลี่ยงการงาน
  - (ง) ทำร้าย หรือพยายามทำร้ายผู้อื่น
  - (จ) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการเรือนจำ แต่ไม่เกิดการเสียหาย
- (3) ไม่เกินสิบห้าวัน สำหรับความผิด ดังนี้
- (ก) กระด้างกระเดื่องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
  - (ข) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่น
  - (ค) เล่นการพนัน
  - (ง) ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ

กรณีตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 8 จะเห็นได้ว่า เมื่อผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในเรือนจำ และเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีความขยัน ทำการงานเกิดผลดี ทางเรือนจำฯ จะจัดให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ โดยให้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก เดือนละไม่เกิน 5 วัน คือ จะให้ประโยชน์ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับชั้นตัวของผู้ต้องขังแต่ละคน ตามลำดับชั้น และผู้ที่ได้รับวันลดวันต้องโทษจำคุกแล้ว เรือนจำฯ จะสะสมวันลดโทษเอาไว้ในประวัติ ไปหักลบกับจำนวนวันต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษา เมื่อจำนวนวันต้องโทษจำคุกที่เหลืออยู่ เท่ากับจำนวนวันลดโทษสะสม ผู้ต้องขังก็จะได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษไปทันที โดยมีเงื่อนไขต้องปฏิบัติระหว่างอยู่ภายนอกเรือนจำฯ แต่วันลดวันต้องโทษสะสมที่ได้รับนี้ อาจจะต้องถูกตัดออก ในกรณีผู้ต้องขังคนใดกระทำความผิดวินัยขึ้นภายในเรือนจำ แต่เพียงบางส่วน โดยได้กำหนด เงื่อนไข จำนวน เป็นไปตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 8 และการดำเนินการจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนการสอบสวน ลงโทษ ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เจ้าพนักงานไม่สามารถดำเนินการได้ตามอำเภอใจ

ในกรณีผู้ต้องขังที่กระทำความผิดวินัย ถูกสั่งลงโทษ ตัดจำนวนวันลดวันต้องโทษจำคุก แต่ปรากฏว่า ผู้ต้องขังมีจำนวนวันลดไม่เพียงพอ ทางเรือนจำฯ จะลงโทษด้วยโทษอื่นๆ หาได้ไม่ นอกจากต้องตัดวันลดเพียงสถานเดียว ตามแต่จะตัดได้เท่านั้น

1.4 ระเบียบการเลื่อนชั้น และลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ.2556

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขัง และวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่ง ไปยังประเภทหรือชั้นหนึ่ง โดยวิธีเลื่อนขึ้น หรือลดลง²⁶ โดยกำหนดชั้นตัวผู้ต้องขังเอาไว้ 6 ชั้น ตั้งแต่ชั้นเลวมาก ชั้นเลว

²⁶ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 11

ชั้นกลาง ชั้นดี ชั้นดีมาก และชั้นเยี่ยม โดยผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว จะต้องจัดเข้าอยู่ในชั้นกลาง เว้นแต่เคยกระทำความผิดมาก่อนภายในระยะเวลา 5 ปี ซึ่งถือเป็นการกระทำความผิดซ้ำ ให้อยู่ในชั้นเลว เมื่อผู้ต้องขังประพฤติดี จะได้รับการเลื่อนชั้น แต่ถ้ากระทำความผิดวินัยจะต้องถูกลดชั้น ตามลำดับครั้งละชั้น สำหรับการเลื่อนชั้น จะพิจารณาให้มีการเลื่อนชั้นผู้ต้องขัง ปีละ 2 ครั้ง การเลื่อนชั้น ระเบียบการเลื่อนชั้นและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด แม้จะไม่เป็นกฎหมายบังคับโทษโดยตรง แต่มีผลเช่นเดียวกับการลงโทษ ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และนโยบายของกรมราชทัณฑ์ โดยอาศัยอำนาจตามที่กฎกระทรวง ให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ แม้ข้อความจะเปลี่ยนไป แต่ความมุ่งหมาย และสาระสำคัญไม่เคยเปลี่ยน ตั้งแต่ พ.ศ.2536 จนถึง พ.ศ.2556 เหตุผลที่นำระเบียบเกี่ยวกับการเลื่อนชั้น ลดชั้น มาใช้บังคับกับผู้ต้องขัง ก็เพื่อเหตุผลในการปกครอง ให้ผู้ต้องขังประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย เพื่อได้รับการเลื่อนชั้นที่สูงขึ้น และจะได้ประโยชน์ที่สูงขึ้นตามไปด้วย เช่น กรณีการลดโทษจำคุก การพักการลงโทษ และการพระราชทานอภัยโทษ ทุกอย่างจะเกี่ยวข้องกับชั้นของผู้ต้องขังทั้งสิ้น ผู้ต้องขังจึงต้องรักษาระดับไว้ให้ดีที่สุด แต่หากปรากฏว่ามีการกระทำความผิดวินัย จะต้องถูกลดชั้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในกฎกระทรวง และจะต้องสอดคล้องเป็นไปตามระเบียบการเลื่อน ลดชั้น ด้วยเช่นกัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัย การลดชั้นนักโทษเด็ดขาด นอกจากจะดำเนินการได้ในกรณีที่กำหนดไว้ตามนัย ข้อ 108 และข้อ 114 แห่งกฎกระทรวงแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้ลดชั้นเป็นกรณีพิเศษ มากกว่า 1 ชั้น ตามระเบียบการเลื่อนชั้นและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ.2556 ข้อ 21 (4) ซึ่งจะแสดงให้เห็นในเงื่อนไขการลงโทษลดชั้น ต่อไป

1.5 ระเบียบกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2559

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกขัง การเลื่อน หรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด การลดวันต้องโทษจำคุก และการพักโทษ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยให้กับสังคม เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการแก้ไข พัฒนา พฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ระเบียบนี้ได้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 สิงหาคม 2559 เป็นต้นมา โดยมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลดชั้นนักโทษเด็ดขาด

ในข้อ 39 การลดชั้นกำหนดให้ลดตามลำดับ ครั้งละชั้น เว้นแต่ กรณีเช่นเดียวกับการลดชั้น ในระเบียบการเลื่อนชั้นลดชั้น พ.ศ.2556 แต่ได้เพิ่มให้อำนาจรัฐมนตรี สามารถลดชั้นได้ในกรณีอื่นๆ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด ซึ่งเปิดกว้างให้สามารถทำได้หลายช่องทาง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเลื่อนชั้น โดยตรง เพราะภายหลังจากถูกลดชั้นไปแล้ว เพราะระยะเวลาการเลื่อนชั้น จะเพิ่มกำหนดเวลาให้นานยิ่งขึ้น ทำให้ได้รับการเลื่อนชั้นช้า ส่งผล

การได้รับสิทธิประโยชน์ซ้ำตามไปด้วย เช่น การได้รับการลดโทษ การพักโทษ และการได้รับการพระราชทานอภัยโทษ โดยเฉพาะพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ.2559 ทั้ง 2 ฉบับ โดยกำหนดให้ผู้ต้องขัง ตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไปเท่านั้นที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษจำนวนมาก สาเหตุจากการถูกลดชั้น ซึ่งเป็นการกระทบสิทธิ์ในการได้รับพระราชทานอภัยโทษโดยตรง ที่ต้องมีการทบทวนมาตรการในการลงโทษลดชั้น ให้มีความเป็นธรรมกับผู้ที่ถูกลงโทษยิ่งขึ้น

1.6 ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อของผู้ต้องขัง

ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง ไม่มีการกำหนดไว้เฉพาะที่ใช้บังคับกับผู้ต้องขัง โดยตรง แต่จะเป็นระเบียบที่ใช้บังคับกับทุกๆ คน ที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำ ตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พุทธศักราช 2555 สำหรับในการบังคับ หรือการปฏิบัติของผู้ต้องขัง เรือนจำฯ จะกำหนดและประกาศเป็นการเฉพาะเรือนจำฯ และได้ประกาศไว้ โดยเปิดเผยเป็นข้อห้าม และข้อปฏิบัติในการติดต่อเยี่ยมเยียนของผู้ต้องขัง ซึ่งต้องสอดคล้องกับข้อบังคับหลักที่กล่าวถึง แต่โดยทั่วไปจะใช้ตามที่กฎกระทรวงกำหนดไว้ สำหรับการปฏิบัติ และความประพฤติดังกล่าวไปในการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ

1.7 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ฉบับที่แก้ไขใหม่ โดยได้ให้ไว้เมื่อ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2560 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560 ซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2560 และเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว ในระยะเริ่มแรกการบังคับใช้ก็จะต้องบังคับใช้ตามกฎหมายเดิม คือ บรรดา กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรี ที่ได้ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัติฉบับใหม่ใช้บังคับ ให้ยังคงใช้ได้ต่อไป เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้ง จนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ ที่ออกตามพระราชบัญญัติใหม่ โดยจะต้องดำเนินการให้เสร็จ ภายในเก้าสิบวัน นับแต่พระราชบัญญัติใหม่มีผลใช้บังคับ²⁷

จากหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการลงโทษทางวินัยกับผู้ต้องขังในเรือนจำ ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง ยังมีลักษณะสอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายเก่า การดำเนินการ หรือการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ จึงกระทบน้อยมาก เหตุผลสำคัญในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ

²⁷ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 บทเฉพาะกาล มาตรา 76

ฉบับใหม่ เพราะพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้บังคับใช้มานาน อาจจะมีบทบัญญัติบางประการ ไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญา ประกอบกับปัจจุบัน มีกฎหมาย กฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ส่งผลกระทบ และในการดำเนินการตามกฎหมายเดิม ไม่สามารถจัดการหรือบริหาร โทษของผู้ต้องขังเฉพาะราย เฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม ไม่ให้อำนาจไว้ในหลายๆ ด้าน ไม่มีคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย และทิศทางในการบริหารงานราชทัณฑ์ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุง และตรากฎหมายฉบับใหม่ขึ้นมา ซึ่งโดยรวมแล้วจะเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยน้อยมาย ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย ดังนี้

1.7.1 อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงาน ได้กำหนดให้อธิบดี มีอำนาจกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ในส่วนที่เกี่ยวกับงานและความรับผิดชอบ ตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้น²⁸ ซึ่งเดิมในการกำหนดอำนาจ หน้าที่ของเจ้าพนักงาน เป็นอำนาจของรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบการราชทัณฑ์

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นการเพิ่มอำนาจให้กรมราชทัณฑ์สามารถ บริหารจัดการได้ง่ายยิ่งขึ้น เพราะจะทราบปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงาน สามารถเสนอเพื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ตรงตามปัญหา โดยการออกระเบียบของกรมราชทัณฑ์รองรับการปฏิบัติ

1.7.2 วินัยและบทลงโทษ ในการเกี่ยวข้องกับบทลงโทษทางวินัย ได้กำหนดไว้กว้างๆ ว่าผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อยังกับเรือนจำ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำผิดวินัย²⁹ และผู้กระทำผิดวินัยจะถูกลงโทษสถานใดสถานหนึ่ง โดยได้กำหนดโทษเอาไว้ 7 อย่าง คือ การภาคทัณฑ์ งดการเลื่อนชั้น โดยมีกำหนดเวลาลดชั้น ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ ลดหรืองดประโยชน์และรางวัล ขังเดี่ยวไม่เกิด 1 เดือน ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ (โดยไม่มีโทษขังห้องมืด และโทษเชี่ยน) ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใด จะลงโทษอย่างไร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง³⁰ ซึ่งเดิม กำหนดในมาตรา 31 ว่าผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของเรือนจำ และในมาตรา 35 กำหนดไว้ว่า เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานพิจารณาโดยต้องแท้ แล้วลงโทษสถานใด สถานหนึ่ง หรือหลายสถาน ซึ่งได้กำหนดเอาไว้ 9 สถาน (โดยมีโทษขังห้องมืด และโทษเชี่ยน รวมอยู่ด้วย)

²⁸พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มาตรา 17

²⁹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มาตรา 68

³⁰ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มาตรา 69

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นการตัดประเภทโทษที่มีลักษณะโหดร้าย ทารุณ คือ โทษขังห้องมืด และโทษเขียน และเป็นการกำหนดการลงโทษที่ชัดเจนกว่าเดิมยิ่งขึ้น โดยกำหนดว่าจะต้องมีการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข หลักเกณฑ์ อย่างไร ในกฎกระทรวง ที่กำหนดไว้

1.7.3 ความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ³¹ ได้กำหนดบทลงโทษ แยกเอาไว้อย่างชัดเจน ทั้งบุคคลภายนอก ผู้ต้องขัง และเจ้าพนักงาน โดยได้เพิ่มบทลงโทษที่รุนแรงยิ่งขึ้น ในกรณีผู้ใดเข้าไป ภายในเรือนจำ โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และได้กำหนดสิ่งของต้องห้าม ไม่ให้นำเข้า หรือ ครอบครอง รับจาก ส่งมอบ แก่ผู้ต้องขัง โดยได้แยกประเภทความรุนแรง และกำหนดโทษไว้ อย่างชัดเจน ซึ่งมีประเภทรุนแรง จำนวน 7 อย่าง และประเภททั่วไป จำนวน 5 อย่าง โดยได้เพิ่ม เงินตรา และอุปกรณ์ในการสักร่างกาย เข้าไปอยู่ในประเภทสิ่งของต้องห้าม ที่มีกำหนดโทษจำคุก ซึ่งเดิม สิ่งของต้องห้ามมีกำหนดไว้ในกฎกระทรวง เพียง 10 อย่าง และมีกำหนดโทษเสมอกัน โดยไม่ระบุ ว่า เงินตรา และอุปกรณ์ในการสักร่างกาย เป็นสิ่งของต้องห้ามแต่ประการใด

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นการกำหนดให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ว่าสิ่งใด เป็นสิ่งของต้องห้าม และผู้ที่ฝ่าฝืน จะต้องถูกลงโทษทางอาญา และทางวินัย ซึ่งมีความแตกต่างกับฉบับเดิม ซึ่งระบุไว้ในกฎกระทรวง ที่จะต้องถูกลงโทษทางวินัย หากเป็นสิ่งของต้องห้าม ประเภทที่มีมูลทางอาญา จึงจะดำเนินคดีทางอาญา เช่น โทรศัพท์มือถือ อุปกรณ์ ยาเสพติดฯ และอาวุธปืน วัตถุระเบิด เป็นต้น

2. พฤติกรรมที่แสดงว่าเป็นการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขัง

พฤติกรรมการกระทำผิดวินัย กฎหมายจะไม่แสดงเอาไว้โดยเฉพาะ แต่จะปรากฏอยู่ใน เงื่อนไขในบทลงโทษ ตามกฎกระทรวงมหาดไทย หมวด 5 เรื่องการลงโทษฐานผิดวินัย ข้อ 104 -119 และกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2521) ข้อ 4 (1), (2), (3) ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

- (1) ประพฤติผิดระเบียบ หรือข้อบังคับ อันมิไว้สำหรับการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อกับ บุคคลภายนอก
- (2) พยายามหลบหนี หรือหลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวคืนมา
- (3) นำเข้ามา หรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำ

³¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มาตรา 71 - 75

- (4) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของตนออกจากเรือนจำ โดยมิได้รับอนุญาต
- (5) ทำให้ทรัพย์สินของหลวง หรือของผู้อื่นเสียหาย
- (6) กระทำการให้เกิดเหตุขัดขวางในงานของผู้ต้องขังอื่น
- (7) กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชา
- (8) ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น
- (9) เล่นการพนัน
- (10) ดื่มสุรา สูบกัญชา ฝิ่น หรือเสพของเมาอื่นๆ
- (11) คำ หรือมีสิ่งของต้องห้าม
- (12) ละทิ้ง หรือเพิกเฉยต่องานอันเป็นหน้าที่
- (13) พยายามทำร้าย หรือทำร้ายผู้อื่น
- (14) จงใจหลีกเลี่ยงการงาน
- (15) ขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา
- (16) ก่อการวุ่นวาย ก่อความเสียหาย หรือสมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อย
- (17) กระทำผิดระเบียบอื่นๆ (นอกกรอบ ในหมวด 5 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย)

ซึ่งเป็นการกระทำผิดต่างๆ ไป ที่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขัง บุคคลอื่น ตลอดจนกิจการของเรือนจำ หรือที่ไม่เป็นไปตามปกติทั่วไป

3. โทษทางวินัยของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังทุกคนที่มีพฤติการณ์กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำฯ ตาม ข้อ 2 ทุกคน จะต้องถูกลงโทษ โดยกฎหมายราชทัณฑ์จะกำหนดบทลงโทษไว้ ทั้งหมด 7 สถาน ปรากฏอยู่ในมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 คือ

3.1 โทษภาคทัณฑ์

3.1.1 วิธีการลงโทษ การลงโทษภาคทัณฑ์ เป็นการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยเล็กน้อย ผู้ต้องขังที่จะถูกลงโทษภาคทัณฑ์ จะต้องมิพฤติการณ์ว่ามีการกระทำผิด และผ่านกระบวนการสอบสวนทางวินัยแล้ว ว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง จึงจะถูกลงโทษภาคทัณฑ์ การภาคทัณฑ์ จะดำเนินการตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 106 โดยทำเป็นคำสั่งลงโทษทางวินัย และให้ผู้กระทำผิดลงนามรับทราบในคำสั่ง ในคำสั่งจะระบุให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการควบคุมดูแล เรียกตัว

มาว่ากล่าวสั่งสอน ให้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยในกาลต่อไป และจะบันทึกผลการลงโทษไว้ในทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการให้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ต่อไป

3.1.2 เงื่อนไขในการลงโทษ การลงโทษภาคทัณฑ์ จะปรากฏอยู่ในกฎกระทรวง โดยในการลงโทษภาคทัณฑ์นั้น จะต้องเป็นการกระทำผิดเล็กน้อย เป็นความผิดที่ผู้ต้องขังกระทำไปไม่ร้ายแรง และผู้ต้องขังก็ได้สำนึกตัวถึงความผิดที่ได้กระทำไปแล้ว การจะลงโทษอย่างอื่น เห็นว่าน่าจะไม่เป็นผลดีต่อผู้กระทำผิด กฎหมายจึงกำหนดให้ลงโทษโดยการภาคทัณฑ์ โดยการเรียกตัวผู้กระทำผิด ที่ทางเรือนจำพิจารณา และออกคำสั่งลงโทษตามกฎหมายแล้ว มาว่ากล่าวอบรมสั่งสอนให้อยู่ในระเบียบวินัยในกาลต่อไป

3.1.3 ผลกระทบจากการลงโทษ ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษภาคทัณฑ์ ก็ยังมีผลกระทบในด้านอื่นๆ เช่นเดียวกับการลงโทษวินัยอื่นๆ ในส่วนของการให้ประโยชน์ด้านต่างๆ เหมือนกัน เช่น จะไม่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนชั้น ตามเวลาในระเบียบการเลื่อนชั้น จะถูกเพิ่มระยะเวลาการเลื่อนชั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งปี และไม่ได้รับการพิจารณาให้ออกทำงานนอกเรือนจำ หรือพักการลงโทษ ในกรณีที่กำหนดว่าผู้ต้องขัง จะต้องไม่เคยกระทำผิดวินัยภายในเรือนจำมาก่อน มีผลทำให้ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษภาคทัณฑ์ ได้รับผลกระทบ เป็นไปตามระเบียบ และข้อบังคับแต่ละฉบับ

3.2 โทษงดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา

3.2.1 วิธีการลงโทษ การลงโทษ โดยการงดการเลื่อนชั้นให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยตามกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด ให้เลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดี มีความอดสาหะ ทำการงานเกิดผลดี ได้รับประโยชน์โดยการเลื่อนชั้นนั้น ในกรณีปกติ กำหนดให้เลื่อนชั้นผู้ต้องขังปีละ 2 ครั้ง คือ ในวันสิ้นเดือนมิถุนายน และสิ้นเดือนธันวาคมของทุกปี แต่หากมีการลงโทษงดการเลื่อนชั้น ไม่ว่าจะถูกลงโทษเมื่อใดในรอบปีนั้น การงดการเลื่อนชั้น จะมีผลกระทบการขึ้นปกติ เช่น กระทำผิดถูกลงโทษให้งดการเลื่อนชั้น มีกำหนด 6 เดือน เมื่อ วันที่ 10 มกราคม 2559 การลงโทษจะมีผลบังคับให้งดการเลื่อนชั้น จำนวน 1 งวด คือ ในงวดวันสิ้นเดือนมิถุนายน 2559 โดยการสั่งลงโทษจะพิจารณาให้มีผลบังคับให้ตรงกับงวดการเลื่อนชั้นปกติ

3.2.2 เงื่อนไขในการลงโทษ การจะลงโทษงดการเลื่อนชั้นผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยจะต้องปรากฏว่าผู้ต้องขังได้กระทำผิดในกรณีที่กำหนดไว้ ในกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 107 (1) ถึง (5) คือ หลังจากได้ดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแล้ว ผู้ต้องขังมีพฤติการณ์กระทำผิดดังนี้

- 1) พยายามหลบหนีหรือหลบหนีไปแล้วแต่ได้ตัวคืนมา
- 2) นำเข้ามาหรือมีสิ่งของต้องห้าม³²ในเรือจนจำ
- 3) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของตนออกนอกเรือจนจำโดยมิได้รับอนุญาต
- 4) ทำให้ทรัพย์สินของหลวงหรือของผู้อื่นเสียหายโดยประมาท
- 5) ทำให้เกิดเหตุขัดขวางงานของผู้ต้องขังอื่นโดยประมาท

3.2.3 ผลกระทบจากการลงโทษ ผู้ที่ถูกลงโทษงดการเลื่อนชั้น จะไม่ได้รับการเลื่อนชั้นตามกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ แทนที่จะได้เลื่อนชั้นในวันสิ้นเดือนมิถุนายน หรือสิ้นเดือนธันวาคม กลับต้องเลื่อนระยะเวลานานขึ้นไปอีก ทำให้ต้องครองในชั้นเดิมนานยิ่งขึ้น และหากมีกรณีมีการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งเป็นการให้สิทธิประโยชน์ตามลำดับชั้น ผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นต่ำกว่าย่อมจะได้ไม่น้อยกว่าชั้นที่สูงกว่า สำหรับประโยชน์อื่นๆ ตามกฎหมายราชทัณฑ์ จะไม่ได้รับการพิจารณาเช่นเดียวกันในกรณีที่กำหนดไว้ว่า จะต้องไม่เป็นผู้กระทำผิดวินัยในรอบปีนั้นๆ

3.3 การลงโทษลดชั้น

3.3.1 วิธีการลงโทษ การลดชั้นตัวของผู้ต้องขัง ลงจากชั้นเดิมที่ครองอยู่ ตามปกติชั้นตัวของผู้ต้องขัง มีทั้งหมด 6 ชั้น ตามลำดับจากต่ำสุดถึงสูงสุด คือ จากชั้นเลวมาก ชั้นเลว ชั้นกลาง ชั้นดี ชั้นดีมาก และชั้นเยี่ยม หากผู้ต้องขังมีความประพฤติดี ตามปกติเรือนจำจะชั้นให้ได้รับการเลื่อนชั้นที่สูงขึ้น ตามกำหนดเวลา ปีละ 2 ครั้ง หรือ 2 ชั้น จนถึงชั้นเยี่ยม และจะครองชั้นเยี่ยมตลอดไป โดยผู้ที่อยู่ในชั้นสูง จะได้รับประโยชน์จากเรือนจำสูงกว่าชั้นที่ต่ำกว่าเสมอ รวมถึงสิทธิตามกฎหมายที่สูงกว่า ชั้นตัว จึงมีความสำคัญมาก แต่หากปรากฏว่าผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยขึ้นภายในเรือนจำ อาจจะต้องถูกลดชั้นได้ ซึ่งมีหลายกรณี แต่การลดชั้นตามปกติจะต้องถูกลดชั้นครั้งละ 1 ชั้น เว้นแต่ที่กฎหมายกำหนดไว้ในกรณีพิเศษ ตามสถานการณ์ หรือพฤติการณ์ในขณะที่กระทำผิด และจะต้องมีกฎหมายรองรับที่เป็นมาตรฐาน และผู้กระทำผิดทราบโดยทั่วไป

3.3.2 เงื่อนไขในการลงโทษ การลงโทษลดชั้น³³ จะกระทำได้ในกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย ที่มีพฤติการณ์ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 108 (1) ถึง (6) คือ หลังจากได้ดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแล้ว ผู้ต้องขังมีพฤติการณ์กระทำผิดดังนี้

- 1) กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ พักศิกขึ้นไป
- 2) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่น แต่ไม่ถึงมีเหตุร้ายแรง

³² กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 127

³³ แก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎกระทรวง ฉบับที่ 14/2553 (ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2553) ข้อ 108

3) เล่นการพนัน
 4) เสพยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ สารละลาย หรือดื่มสุราหรือของเมา
 อย่างอื่น

- 5) พยายามหลบหนีหรือหลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวกลับมา
- 6) ทำให้ทรัพย์สินของหลวงหรือของผู้อื่นเสียหายโดยเจตนา
- 7) ทำให้เกิดเหตุขัดขวางงานของผู้ต้องขังอื่นโดยเจตนา
- 8) มี หรือคำสั่งของต้องห้าม ตามกฎกระทรวงข้อ 127

นอกจากเงื่อนไขตามกฎกระทรวงดังกล่าวแล้ว ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย อาจถูกลงโทษลดชั้น ตามระเบียบการเลื่อนชั้นลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พุทธศักราช 2556 หาก พฤติการณ์เข้าเงื่อนไข ตามข้อ 21(4) คือ กรณี

9) ผู้ต้องขังหลบหนีไปจากการควบคุม และได้ตัวกลับมา ไม่ว่าก่อนหลบหนี จะอยู่ในชั้นใด ให้ลดชั้นเป็นชั้นเลวมากทุกราย

10) ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติ กระทำผิดเงื่อนไขคุมประพฤติ เมื่อนำตัวกลับมาคุมขัง ไม่ว่าก่อนปล่อยตัวคุมประพฤติจะอยู่ในชั้นใด ให้ลดชั้นเป็นชั้นเลวทุกราย

11) กรณีทำความผิดเกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย ให้ลดชั้น ดังนี้

(1) ฆ่าผู้อื่น หรือก่อการวิวาท ทำร้ายร่างกาย จนถึงแก่ความตาย ให้ลด
 เป็นชั้นเลวมาก

(2) ก่อการวิวาท ทำร้ายร่างกายจนบาดเจ็บสาหัส ให้ลดชั้นจำนวนสองชั้น

(3) ก่อการวิวาท หรือทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ได้รับอันตราย
 ให้ลดชั้นหนึ่งชั้น

12) ผู้ต้องขังทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ มีสิ่งของต้องห้ามประเภท
 ยาเสพติด เครื่องมือสื่อสารและอุปกรณ์ ทั้งในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ให้ลดชั้นเป็นชั้นเลวมาก
 ทุกราย³⁴

3.3.3 ผลกระทบจากการลดชั้น ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษลดชั้น ตามกฎหมายราชทัณฑ์ ทั้งกฎกระทรวง ข้อ 108 ข้อ 114 และตามระเบียบการเลื่อนชั้นลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2556 หรือระเบียบกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2559 จะได้รับผลกระทบถึงประโยชน์ต่างๆ ตามกฎหมาย ราชทัณฑ์ต่างๆ ดังนี้

1) สิทธิประโยชน์ในการพิจารณาให้ได้รับการคัดเลือก เพื่อบริจาคให้
 ออกไปทำงานนอกเรือนจำ เพราะระเบียบกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่จะออกทำงานนอกเรือนจำได้

³⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยระเบียบการเลื่อนชั้นลดชั้นฯ พ.ศ.2556 ข้อ 21(4)

จะต้องมีคุณสมบัติ ไม่เคยกระทำความผิดวินัยในเรือนจำ และในบางประเภทงานได้เปิดโอกาสให้ออกไปทำงานภายนอกได้ แต่จะต้องเป็นผู้ต้องขังชั้นดีขึ้นไป หากผู้ต้องขังถูกลงโทษลดชั้นลงต่ำกว่าชั้นดี ย่อมหมดโอกาสเช่นนั้น

2) ประโยชน์ในการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ผู้ต้องขังที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน จะได้รับสิทธิพิเศษ และความสะดวกสบายภายในเรือนจำหลายด้าน แต่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งไว้ ว่าจะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม³⁵

3) สิทธิ และประโยชน์ในการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ และการส่งจดหมายติดต่อกับบุคคลภายนอก ซึ่งตามข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งจะกำหนดไปตามลำดับชั้น เช่นชั้นเยี่ยม จะได้รับอนุญาตให้รับการเยี่ยม สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และส่งจดหมายไม่จำกัดจำนวนฉบับ แต่ถ้าเป็นผู้ต้องขังชั้นดีมาก จะได้รับการเยี่ยม 2 สัปดาห์ ต่อ 1 ครั้ง และส่งจดหมาย เพียง 2 ฉบับ ซึ่งความสะดวกสบาย จะเป็นไปตามลำดับชั้น

4) สิทธิ ประโยชน์ในกรณีการลดวันต้องโทษจำคุกให้ผู้ต้องขัง เดือนละไม่เกิน 5 วัน³⁶ ก็จะพิจารณาให้เฉพาะผู้ต้องขังชั้นดีขึ้นไป โดยชั้นดี กำหนดให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุก เดือนละ 3 วัน ชั้นดีมาก ได้ลดเดือนละ 4 วัน และชั้นเยี่ยมได้ลดวันต้องโทษจำคุก เดือนละ 5 วัน ตามลำดับ และในกรณีการคัดเลือกออกทำงานสาธารณะที่ได้รับวันลดวันต้องโทษจำคุกลงเท่ากับจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะ ก็ได้กำหนดคุณสมบัติการจำคุกมาแล้วตามลำดับชั้น เช่น ชั้นเยี่ยม ต้องจำคุกมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ชั้นดีมาก จำคุกมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ชั้นดี ไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 และชั้นกลาง ไม่น้อยกว่า 1 ใน 2 ตามลำดับชั้น เป็นต้น

5) สิทธิประโยชน์ในการได้รับการพิจารณาให้ได้รับการพักการลงโทษ ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ จะได้พักตามลำดับชั้น ไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงตามลำดับชั้น โดยชั้นเยี่ยมพักโทษได้ไม่เกิน 1 ใน 3, ชั้นดีมาก ไม่เกิน 1 ใน 4 และชั้นดี ไม่เกิน 1 ใน 5 ของกำหนดโทษ³⁷

6) สิทธิในการได้รับพระราชทานอภัยโทษ ในการได้รับพระราชทานอภัยโทษ ในแต่ละครั้ง กฎหมายจะระบุให้ได้ลดกำหนดโทษจำคุกลงตามอัตราส่วน ตามลำดับชั้น เช่นในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษให้ผู้ต้องขัง พุทธศักราช 2559 มาตรา 7 กำหนดให้ผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมได้ลดโทษจำคุกลง 1 ใน 2 ของกำหนดโทษ ชั้นดีมาก ได้ลด 1 ใน 3, ชั้นดี ได้ลดลง 1 ใน 4

³⁵ หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยช 0706.2/33862 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2557 คุณสมบัติของนักโทษที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเหลือ ข้อ 1.2.2

³⁶ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 32 (6)

³⁷ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม พุทธศักราช 2559 ข้อ 63

ของกำหนดโทษ และในมาตรา 12 กำหนดว่าผู้ต้องขังที่ต่ำกว่าชั้นดี จะไม่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษ สำหรับชั้นที่ต่ำกว่าชั้นดี หมายถึง ชั้นกลาง ชั้นเลว และชั้นเลวมาก จะไม่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ยกตัวอย่าง กรณีผู้ต้องขังคู่คี่กัน จำนวน 2 คน ศาลพิพากษาให้ลงโทษคนละ 30 ปี หากปรากฏว่าเป็นผู้ต้องขังคนหนึ่งเป็นชั้นเยี่ยม จะได้ลดโทษ ลง 15 ปี แต่ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องขังอีกคนถูกลงโทษลดชั้นลง เป็นผู้ต้องขังต่ำกว่าชั้นกลางจะไม่ได้รับการลดโทษเลย คงมีโทษจำคุก 30 เท่าเดิม จึงเป็นการกระทบสิทธิ์ที่รุนแรงมาก

3.4 การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อ ไม่เกิน 3 เดือน เว้นแต่กรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.4.1 วิธีการลงโทษ การตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ เป็นการตัดโอกาสในการได้รับประโยชน์ หรือสิทธิ์ในการได้รับการเยี่ยมเยียนจากญาติมิตร ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งผิดไปจากผู้ต้องขังทั่วไป ที่มีโอกาสได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนจากญาติมิตร ตามข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ คือ จะได้รับอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมตามลำดับชั้นตัว เช่นเดิม เป็นผู้ต้องขังชั้นเยี่ยม จะได้รับการเยี่ยมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แต่ถ้าถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อฯ ผู้ต้องขังจะไม่มีสิทธิ์ได้รับการอนุญาตให้ได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียน และส่งจดหมายออกภายนอกเรือนจำ ตามเวลาที่กำหนดในคำสั่งลงโทษ แต่จะต้องไม่เกิน 3 เดือน เว้นแต่สำหรับการติดต่อกับทนายความเกี่ยวกับเรื่องคดี ผู้ถูกลงโทษยังสามารถดำเนินการได้ตามปกติ

3.4.2 เงื่อนไขในการลงโทษ การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อ พึงกระทำได้ในกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย³⁸ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในกฎกระทรวง คือ หลังจากได้ดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแล้ว ผู้ต้องขังมีพฤติการณ์กระทำผิดดังนี้

- 1) ประพฤติผิดระเบียบ หรือข้อบังคับ อันมิไว้สำหรับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก
- 2) พยายามหลบหนี หรือหลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวคืนมา
- 3) นำเข้ามา หรือมีสิ่งของต้องห้าม³⁹ภายในเรือนจำ
- 4) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของตนออกนอกเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาต

3.4.3 ผลกระทบจากการลงโทษ ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนและติดต่อกับบุคคลภายนอกฯ จะได้รับผลกระทบในหลายๆ ด้าน เป็นการตัดโอกาสในการพบปะกับญาติมิตร ไม่มีอิสระในการติดต่อสื่อสาร ไม่สามารถรับส่งข่าว ไม่ทราบ

³⁸ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 106

³⁹ กฎกระทรวงฯ ข้อ 127

ความเคลื่อนไหวของบุคคลภายในครอบครัว ถูกตัดขาดจากครอบครัว แม้ไม่ถูกจำกัดด้านอื่นๆ ก็ารู้สึกว่าขาดอิสระ มีความวิตกกังวล ทำให้ตนเองรู้สึกโดดเดี่ยว ภาระงานกระจาย แม้มันความเป็นจริง ขณะคุมขังในเรือนจำ จะมีญาติมาเยี่ยมบ่อยครั้ง อาจจะมีปีละ 1 ครั้ง หรือ 6 เดือนต่อครั้ง หรือเกือบจะไม่มี ญาติมาเยี่ยมเลย การถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ จะกำหนดเป็นจำนวนเดือน นับแต่วันที่ออกคำสั่ง และผู้ถูกลงโทษลงนามรับทราบคำสั่งแล้ว จึงมีผลบังคับ ผลกระทบจึงมีน้อยมาก เว้นแต่ผู้ต้องขังบางคนที่ยังถูกลงโทษจำคุก และเป็นผู้ต้องขังเข้าใหม่ ยังต้องการกำลังใจจากครอบครัว จะได้รับผลกระทบมาก โดยเฉพาะทางใจ

3.5 การลงโทษลด หรืองดประโยชน์ และรางวัลทั้งหมด หรือแต่บางส่วนบางอย่าง

3.5.1 วิธีการลงโทษ การลงโทษลด หรืองดประโยชน์และรางวัลฯ คือ การที่ทาง เรือนจำสั่งลงโทษทางวินัย โดยการลดหรืองดประโยชน์ และรางวัลที่ผู้ต้องขังจะได้รับจากการทำ การงานภายในเรือนจำ เพราะตามปกติผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ภายในเรือนจำ ทุกคนจะต้องมีหน้าที่ และต้องทำงาน โดยเฉพาะนักโทษเด็ดขาด ต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ⁴⁰ และผลของงานที่ผู้ต้องขังทำไปแล้วนั้น อาจคำนวณเป็นราคาค่าเงิน โดยผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้รับ ค่าจ้างตามกฎหมาย แต่กฎกระทรวงได้กำหนดให้แบ่งรายได้ อันเกิดจากแรงงาน จ่ายเป็นรางวัล ให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งหมายถึง ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องมีประโยชน์และรางวัลจากการทำงานทุกคน ตาม สัดส่วนของการมีส่วนร่วมในการทำงาน แต่หากผู้ต้องขังกระทำผิดและถูกลงโทษ จะต้องสูญเสีย ประโยชน์และรางวัลดังกล่าวไป ตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ในคำสั่ง

3.5.2 เงื่อนไขในการลงโทษ การลงโทษในกรณีดังกล่าว จะลงโทษเฉพาะการกระทำผิด ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน หรือการหาประโยชน์จากแรงงานของผู้ต้องขัง เงื่อนไขจะกำหนดไว้ ในกฎกระทรวงมหาดไทย ซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 109 และข้อ 110 ดังนี้

- 1) ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย
- 2) ก่อการวิวาทกับผู้อื่นในขณะที่ทำงาน
- 3) ละทิ้งหรือเพิกเฉยการงานอันเป็นหน้าที่

การลดรางวัลนั้น ให้ลดลงตามส่วนที่เห็นสมควรแก่ความผิด และในการงดรางวัล ฟังกระทำในกรณีผู้กระทำผิด จงใจจะให้มีการเสียหายเกิดขึ้น

3.5.3 ผลกระทบจากการลงโทษ ในการลดรางวัล และงดรางวัล จะมีผลกระทบต่อ ผู้ต้องขังน้อยมาก จนผู้ต้องขังทั่วไปไม่ให้ความสำคัญกับประโยชน์และรางวัลจำนวนน้อย ที่ทางเรือนจำ

⁴⁰ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 22

จัดให้ การลงโทษดังกล่าว จึงแทบจะไม่กระทบสิทธิใดๆ ของผู้ถูกลงโทษโดยตรง แต่สำหรับผลกระทบทางอ้อม จากการลงโทษดังกล่าว ไม่แตกต่างจากการลงโทษทางวินัยอื่นๆ เลย เพราะในขอบเขตของการถูกลงโทษทางวินัย ย่อมกระทบ สิทธิประโยชน์ต่างๆ ด้าน ดังได้กล่าวไว้แล้ว ตั้งแต่ต้น

3.6 การลงโทษขังเดี่ยวไม่เกิน 3 เดือน (พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ได้ปรับแก้โทษขังเดี่ยว ไม่เกิน 1 เดือน)

3.6.1 วิธีการลงโทษขังเดี่ยว การขังเดี่ยว เป็นโทษทางวินัยที่ผ่านการพิจารณา สอบข้อเท็จจริงแล้วว่าผู้ต้องขังกระทำผิดจริง และได้ออกคำสั่งเรือนจำให้ลงโทษขังเดี่ยว และได้แจ้งให้ผู้ถูกลงโทษทราบแล้วจึงจะดำเนินการได้ โดยแยกตัวผู้ถูกลงโทษออกจากผู้ต้องขังอื่น เป็นการชั่วคราว โดยนำไปคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดไว้เป็นพิเศษ ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่น เป็นการแยกออกจากกลุ่มผู้ต้องขังอื่นเด็ดขาด ห้ามการติดต่อทั้งสิ้น ตามเวลาที่กำหนด ในสถานที่จัดไว้เป็นพิเศษ ซึ่งอาจเป็นห้องเล็กๆ เพราะใช้พื้นที่เฉพาะ 1 คน การใช้ชีวิตอยู่ในห้องจึงมีความจำกัด เฉพาะคนเดียว ด้วยเหตุข้อจำกัดสถานที่คุมขัง แต่การใช้ชีวิตประจำวัน สามารถดำเนินการได้ตามปกติ จะจำกัดเพียงเฉพาะสถานที่ แต่ด้วยเหตุผลเพื่อแยกผู้ต้องขังออกจากบุคคลอื่น จึงจำกัดการติดต่อ ไม่มีโอกาสพบกับบุคคลอื่น

ในการขังเดี่ยว ทางเรือนจำ จะจัดให้มีผู้คอยดูแล ตรวจรักษาขังเดี่ยว และเมื่อพบว่าผู้ถูกลงโทษมีอาการเจ็บป่วย จะต้องจัดให้มีการดูแลรักษาพยาบาล⁴¹

3.6.2 เงื่อนไขในการลงโทษ ผู้ถูกลงโทษขังเดี่ยว จะต้องมิพฤติกรรมกระทำผิดที่มีโทษหนักกว่าการลงโทษลดชั้น เพราะจะเข้าเงื่อนไขเดียวกันกับการลงโทษลดชั้น เพียงแต่จำนวนครั้งของการกระทำผิดมากกว่า ประกอบกับผู้ต้องขังบางคนอาศัยช่องทาง หรือจงใจกระทำ ความผิด ในขณะที่คดียังไม่ถึงที่สุด ยังไม่มีชั้นตัวที่จะลงโทษลดชั้นได้ ทางเรือนจำฯ จึงนำมาตรการลงโทษขังเดี่ยวมาใช้ ภายใต้บังคับเงื่อนไขของกฎหมาย ในกฎกระทรวงฯ ข้อ 111⁴² และเงื่อนไขอื่นๆ ที่กระทำผิดนอกกรอบที่กำหนด ในหมวด 5 ในกฎกระทรวง ข้อ 114 ดังนี้

- 1) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่พัศดีขึ้นไป
- 2) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป
- 3) เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน หรือสมคบกับผู้อื่นเล่นการพนันตั้งแต่สองครั้ง

ขึ้นไป

⁴¹ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 118 วรรค 2

⁴² กฎกระทรวงฉบับที่ 142/2553 (ฉบับแก้ไข) ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 5

4) เสพยาเสพติดให้โทษวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท หรือสารระเหย หรือดื่มสุราหรือของเมาอย่างอื่น ตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป

5) พยายามหลบหนี หรือหลบหนีไปแล้วได้ตัวคืนมา

6) มีหรือคำสั่งของต้องห้าม

3.6.3 ผลกระทบจากการลงโทษ การขังเดี่ยว เป็นโทษทางวินัยที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดว่า เป็นการลงโทษที่ทารุณ โหดร้าย กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างมาก ซึ่งจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ในบทที่ 4 ในส่วนนี้ จะเป็นการศึกษาผลกระทบตามข้อมูลที่กำหนดไว้ในกฎหมายเท่านั้น ซึ่งเป็นการกระทบสิทธิในการได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนและการได้พบปะพูดคุยกับบุคคลอื่นๆ เหตุเพราะถูกจำกัดไว้ในสถานที่แคบๆ ไม่มีอิสระในการใช้ชีวิตประจำวันเหมือนบุคคลทั่วไป ไม่ได้ได้รับความสะดวกสบาย ไม่ได้ออกกำลังกาย ไม่ได้รับสวัสดิการพิเศษ และไม่มีโอกาสได้รับข่าวสารใดๆ รวมถึงการนัดหมายหรือการบันเทิงที่ควรได้รับเหมือนผู้ต้องขังอื่นๆ เว้นแต่การได้รับการสงเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานเท่านั้น เช่น อาหาร การหลับนอน การขับถ่าย และยารักษาโรค จะได้รับการช่วยเหลือการเจ็บป่วย ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

3.7 การลงโทษตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก ตามมาตรา 32(6)

3.7.1 วิธีการลงโทษ การลงโทษตัดวันลดวันต้องโทษจำคุกฯ เป็นการตัดประโยชน์ที่เคยให้กับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี เป็นการให้ประโยชน์ลดวันต้องโทษจำคุกให้ตามลำดับชั้นเดือนละไม่เกิน 5 วัน และผู้ต้องขังที่ได้รับจะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาด ตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป เมื่อได้รับวันลดวันต้องโทษ ทางเรือนจำฯ จะเก็บไว้ในทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง ให้เป็นวันลดโทษสะสมเมื่อใดวันลดโทษสะสมเท่ากับจำนวนวันจำคุกที่เหลืออยู่ ทางเรือนจำฯ จะนำเข้าไปประชุมพิจารณาให้ปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษ เป็นการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข แต่ถ้าวันใด ผู้ต้องขังมีพฤติการณ์กระทำผิดวินัย ถูกลงโทษทางวินัย ให้ลดวันต้องโทษจำคุก เรือนจำฯ จะตัดจำนวนวันลดโทษสะสมที่มีอยู่ ตามจำนวนตามคำสั่งลงโทษ เป็นการลงโทษโดยการตัดลด และเรียกคืนผลประโยชน์ที่เรือนจำเคยให้กับผู้ต้องขังที่ประพฤติดี

3.7.2 เงื่อนไขในการลงโทษ ในการตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก ไม่สามารถดำเนินการได้กับผู้ต้องขังทุกคน จะลงโทษได้เฉพาะนักโทษเด็ดขาด ที่มีวันลดวันต้องโทษจำคุกสะสมมาแล้วเท่านั้น และจะต้องมีจำนวนเพียงพอ เงื่อนไขการลงโทษจะกำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ.2521) ข้อ 4 ดังนี้

1) ตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก ไม่เกิน 60 วัน แต่ไม่น้อยกว่า 30 วัน กรณี

(1) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

- (2) ทำร้าย หรือพยายามทำร้ายพนักงานเจ้าหน้าที่
 (3) พยายามหลบหนีหรือหลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวกลับมา
 (4) ขัดคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งหน้า
 (5) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการของเรือนจำ และให้เกิด
 ความเสียหายขึ้น

- (6) กระทำความผิดในส่วนที่เกี่ยวกับเงิน หรือสิ่งของต้องห้าม
 2) ตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก ไม่เกิน 30 วัน แต่ไม่น้อยกว่า 15 วัน กรณี
 (1) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนื่อง ๆ
 (2) ก่อความวุ่นวาย แต่ไม่ร้ายแรง
 (3) จงใจหลีกเลี่ยงการงาน
 (4) ทำร้าย หรือพยายามทำร้ายผู้อื่น
 (5) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการของเรือนจำ แต่ไม่เกิด
 ความเสียหายขึ้น

- 3) ตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก ไม่เกิน 15 วัน กรณี
 (1) กระด้างกระเดื่องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
 (2) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่น
 (3) เล่นการพนัน
 (4) ฝ่าฝืนระเบียบ หรือข้อบังคับของเรือนจำ

ในกรณีผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์กระทำผิดตามเงื่อนไขดังกล่าว และถูกสั่ง
 ลงโทษตัดวันต้องโทษจำคุกตามที่กฎหมายกำหนด แต่มีวันลดโทษสะสมไม่เพียงพอ ให้เรือนจำลด
 วันลดโทษเฉพาะที่มีอยู่ทั้งหมด และจะลงโทษสถานอื่นอีกด้วยก็ได้ ตามความหนักเบา แต่จะต้อง
 รวมแล้วไม่เกินสามสถาน⁴³

3.7.3 ผลกระทบจากการลงโทษ การลงโทษตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก เป็นการลงโทษ
 ที่กระทบต่อประโยชน์ของผู้ต้องขัง ที่เรือนจำได้มอบให้ไว้ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพิจารณา
 ให้ได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ ไม่มีผลทางด้านร่างกายโดยตรง แต่ทางอ้อมอาจกระทบ
 เพราะแทนที่จะได้กลับไปใช้ชีวิตภายนอกกับครอบครัวตามที่กำหนด กลับต้องปล่อยช้ากว่าที่กำหนด
 แต่อย่างไรก็ตาม ในเมื่อเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นตามกฎหมาย ในการจูงใจให้ผู้ต้องขังกระทำดี
 อยู่ในระเบียบวินัย โดยกฎหมายกำหนดไว้ในฉบับเดียวกัน ว่าผู้ต้องขังที่ประพฤติดี ให้ได้รับวัน
 ต้องโทษจำคุกสะสม เดือนละไม่เกิน 5 วัน แต่หากประพฤติผิดจะต้องตัดวันลดที่เคยให้ตามจำนวน

⁴³ กฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 103

ที่กำหนด จึงนับได้ว่ามีความเป็นธรรมกับผู้ต้องขังแล้ว เพราะเป็นการตัดประโยชน์เฉพาะที่เรือนจำให้ไว้ตามปกติ ซึ่งไม่ได้ตัดวันลดจากการทำงานแลกเปลี่ยน จากการทำงานสาธารณะแต่ประการใด

สำหรับเงื่อนไขการลงโทษ นอกจากที่กำหนดไว้ตามกรอบดังกล่าวแล้ว หากปรากฏว่ามีการกระทำผิดอย่างอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหมวด 5 ของกฎกระทรวงมหาดไทย ก็สามารถลงโทษ ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้เช่นเดียวกัน โดยได้ให้อำนาจผู้บัญชาการเรือนจำ พิจารณาลงโทษสถานหนึ่งสถานใดที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่ใช่โทษเขียน⁴⁴ และจะต้องลงโทษเพียงสถานเดียวเท่านั้น แม้ตามกฎหมายจะกำหนดไว้ว่า ในกรณีกระทำอันหนึ่งเป็นความผิด จะต้องรับโทษหลายสถานนั้น ห้ามมิให้ลงโทษ เกินกว่า 3 สถาน⁴⁵

จากบทลงโทษ และแนวคิด เกี่ยวกับเงื่อนไข ผลกระทบจากการลงโทษต่างๆ ที่กฎหมายของราชทัณฑ์ ได้บัญญัติขึ้น ก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นมาตรการบังคับให้ผู้ต้องขังได้อยู่ในระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เป็นการป้องกัน ป้องปราม ยับยั้ง ไม่ให้ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ สอดคล้องกับแนวคิดในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) และเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้สามารถพัฒนา ปรับเปลี่ยน แก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นไปในทางที่ดี พร้อมปล่อยตัวกลับสู่สังคม สอดคล้องกับแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) แต่ในการดำเนินการลงโทษดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเสรี ไม่สามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างอิสระ จะต้องดำเนินการภายในกรอบของกฎหมาย โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ตามที่กฎหมายกำหนด

แต่ปรากฏว่าในกฎหมายราชทัณฑ์ เป็นการกำหนดกระบวนการไว้อย่างกว้างๆ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังอย่างเพียงพอ เนื่องจากกฎหมายราชทัณฑ์ได้บัญญัติไว้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2479 ใช้มานานจนกระทั่งปัจจุบัน ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลมาก และได้ตราพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พุทธศักราช 2539 มาบังคับใช้ โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการออกคำสั่งทางปกครอง ตลอดจนจนกระบวนการออกคำสั่ง เพื่อควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและประกันความเป็นธรรมให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่ง เพราะคำสั่งลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นคำสั่งทางปกครองประเภทหนึ่ง ในเมื่อกฎหมายราชทัณฑ์มีกระบวนการที่มีหลักประกันความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาต่ำกว่า ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง จึงต้องนำบทบัญญัติตามกฎหมายปกครองมาบังคับใช้⁴⁶

⁴⁴ กฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 114

⁴⁵ กฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 116

⁴⁶ กระบวนการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง, หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขบ 0706/1293 ลงวันที่ 12 มิถุนายน 2552

4. ขั้นตอนการดำเนินการลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย⁴⁷

ในการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในกฎกฏกระทรวง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตั้งแต่ขั้นตอน การตั้งข้อกล่าวหา การสอบข้อเท็จจริง และการออกคำสั่ง รายละเอียด ดังนี้

4.1 ก่อนดำเนินการทางวินัยทุกครั้ง จะต้องปรากฏว่าหรือได้รับแจ้งว่ามีผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยขึ้นภายในเรือนจำ โดยมีพยานหลักฐานในขั้นต้นที่น่าเชื่อว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง

4.2 เจ้าหน้าที่ซึ่งพบเห็น หรือมีหน้าที่รับผิดชอบในบริเวณ/จุดที่มีผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย จะต้องทำทำบันทึกการจับกุม และรายงานข้อเท็จจริงเบื้องต้น ผ่านตามสายบังคับบัญชา เสนอถึง ผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถานทราบในทันที เพื่อพิจารณาสั่งการ

4.3 ผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน จะต้องมีคำสั่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง และคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง จะต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องหรือบุคคลที่ถูกกล่าวหา เช่น ไม่เป็นคู่สมรส, ญาติสนิท, เจ้าหนี้หรือลูกหนี้, นายจ้าง, ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีเรื่องบาดหมางกับผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย เป็นต้น

4.4 การดำเนินการสอบข้อเท็จจริง

4.4.1 ต้องแจ้งให้ผู้ถูกสอบปากคำทราบว่า ตนจะถูกสอบปากคำเรื่องใด และต้องแจ้งสาระสำคัญของเรื่องที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร ผู้ถูกสอบปากคำมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร และเหตุใดจึงต้องมาให้ปากคำ

4.4.2 ต้องแจ้งให้ผู้ถูกสอบปากคำทราบว่า ตนจะถูกสอบสวนในฐานะใด เป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือพยาน กรณีกระเรียกสอบปากคำครั้งแรกในฐานะพยาน แต่ภายหลังได้ความว่าเป็นผู้กระทำผิด จะนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบพยานดังกล่าวมาลงโทษผู้ถูกสอบปากคำรายนี้ไม่ได้ จนกว่าจะได้สอบปากคำใหม่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหา

4.4.3 ต้องแจ้งผู้ถูกกล่าวหาให้ทราบว่า มีสิทธิแสดงพยานหลักฐาน เพื่อแก้ข้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ คณะกรรมการฯ จะไม่รับเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหานำมาแสดงไม่ได้ เว้นแต่จะเห็นว่าเป็นเรื่องไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือย หรือประวิงเวลา

⁴⁷ ปรับปรุงกระบวนการลงโทษทางวินัย, หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ยธ 0706.4/28442 ลงวันที่ 14 กันยายน 2558 (เอกสารหมายเลข 1)

4.5 สิทธิของผู้ต้องขังซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ในขณะที่ดำเนินการสอบข้อเท็จจริง

4.5.1 มีสิทธิที่จะนำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมรับฟังการพิจารณา

4.5.2 สิทธิที่จะตรวจสอบเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจง หรือป้องกัน

สิทธิของตนเองได้ แต่เจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้ตรวจสอบเอกสารหรือพยานหลักฐานได้ ถ้าเป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับ

4.6 ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริง และพยานหลักฐาน ประกอบการพิจารณา สามารถรับฟังได้ว่าผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจริงหรือไม่ แล้วดำเนินการ ดังนี้

4.6.1 หากรับฟังไม่ได้ว่าผู้ต้องขังกระทำผิดตามข้อกล่าวหา เสนอผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถานทราบ เพื่อยุติเรื่อง

4.6.2 หากมีพยานหลักฐานพอรับฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดจริง เสนอผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน ออกคำสั่งลงโทษ โดยเสนอกำหนดโทษให้ถูกต้องกับพฤติการณ์และฐานความผิด ปรับบทกฎหมายให้ถูกต้องและไม่เกินอำนาจ โดยศึกษารายละเอียดจากคู่มือการลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย

4.6.3 ถ้าผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน เห็นว่าข้อเท็จจริงที่คณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง สรุปเสนอให้ลงโทษ ยังไม่มีความชัดเจน รับฟังได้เพียงพอจะวินิจฉัยลงโทษ

ผู้บัญชาการ สามารถสั่งให้คณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจได้ หรืออาจมีความเห็นแตกต่างจากคณะกรรมการฯ ก็ได้ แต่จะมีความเห็นเรื่องบทลงโทษให้แตกต่างไปจากที่กฎหมายกำหนดไม่ได้

4.6.4 กรณีกล่าวหาว่าผู้ต้องขังเสพยาเสพติด จะต้องมีการตรวจปัสสาวะจากหน่วยงานวิทยาศาสตร์การแพทย์ยืนยันผล จึงจะลงโทษได้ ถ้าไม่มีผลการตรวจจะลงโทษไม่ได้

4.6.5 กรณีตรวจค้นหาสิ่งของผิดกฎหมาย ให้ดำเนินการต่อหน้าผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือจะต้องอยู่ในบริเวณดังกล่าว และต้องปฏิบัติตามคู่มือการตรวจค้นของกรมราชทัณฑ์

4.6.6 ระยะเวลาการดำเนินการของกระบวนการทั้งหมด ตั้งแต่พบการกระทำผิด มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ จนกระทั่งออกคำสั่งลงโทษ หรือยุติเรื่อง จะต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน 90 วัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่นการรอเอกสารจากหน่วยงานอื่น เช่น รอผลการตรวจพิสูจน์ปัสสาวะ จะต้องดำเนินการให้เสร็จภายหลังจากได้รับผล ภายใน 7 วัน

4.7 การออกคำสั่งลงโทษ (คำสั่งทางปกครอง)

4.7.1 เรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่สามารถสั่งลงโทษผู้ต้องขังไปก่อน และออกคำสั่งย้อนหลังได้ ไม่ว่ากรณีใดๆ จนกว่าจะได้รวบรวมพยานหลักฐานที่แน่นอนว่าผู้ต้องขังกระทำผิดจริง และจะบังคับกับโทษได้ เมื่อมีคำสั่งลงโทษแล้วเท่านั้น เช่น การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับ

การเขียนเขียนๆ จะบังคับโทษไปก่อนออกคำสั่งลงโทษไม่ได้ และถึงแม้คำสั่งทางปกครอง โดยทั่วไป จะทำเป็นหนังสือหรือไม่ ก็ได้ แต่ในส่วนของคำสั่งลงโทษวินัยผู้ต้องขัง ให้ทำเป็น หนังสือเสมอ เพื่อจะได้พิสูจน์ถึงความมีอยู่จริงของคำสั่ง โดยให้มีเนื้อหา และรายการดังต่อไปนี้

- 1) วัน เดือน ปี ที่ออกคำสั่ง
- 2) ชื่อ และตำแหน่ง ของผู้ออกคำสั่ง
- 3) ลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่ง
- 4) ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ
- 5) ข้อกฎหมายที่อ้างอิงว่าเป็นความผิด และที่ใช้ลงโทษ
- 6) ข้อพิจารณา และข้อสนับสนุนการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่ง

4.7.2 อำนาจในการลงโทษวินัยผู้ต้องขังในระดับเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นอำนาจ ของผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถานโดยตรง ดังนั้น คำสั่งลงโทษดังกล่าว จะต้องลงนาม โดยผู้บัญชาการ/ผู้อำนวยการ เรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น จะมอบหมายให้ผู้อื่น ปฏิบัติราชการแทน หรือทำการแทนไม่ได้

4.7.3 การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเขียนๆ ตามมาตรา 35(4) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 หรือการห้ามพบปะกับบุคคลภายนอก เพราะถูกลงโทษ ขังเดี่ยว ให้แจ้งสิทธิผู้ต้องขังทราบด้วยว่าการลงโทษดังกล่าว ไม่ตัดสิทธิการพบ หรือพูดจา กับ ทนายความ ตามมาตรา 8(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนสิทธิในการรักษา พยาบาล อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และการบังคับโทษขังเดี่ยว การตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเขียนๆ ผู้ต้องขังหญิง ต้องอยู่ในกรอบของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The Bangkok Rules) คือ การลงโทษขังเดี่ยว จะต้องไม่ใช่กับผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการให้นมบุตรและ ผู้ต้องขังหญิงที่มีบุตรอยู่ในเรือนจำ⁴⁸ และการลงโทษทางวินัยสำหรับผู้ต้องขังหญิง ไม่ควรรวมถึง การตัดเยี่ยมจากครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามบุตรเข้าเยี่ยม⁴⁹

4.7.4 การแจ้งสิทธิอุทธรณ์คำสั่งลงโทษให้ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทราบ ตามที่ได้ กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ให้แจ้งสิทธิการอุทธรณ์ให้ ผู้ต้องขังทราบว่า หากผู้ต้องขัง เห็นว่าคำสั่งลงโทษดังกล่าว ไม่ถูกต้อง มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว ต่อผู้ออกคำสั่งลงโทษได้ ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ผู้ต้องขังได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว อย่างไรก็ตาม

⁴⁸ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำฯ (The Bangkok Rules) (ข้อกำหนดที่ 22)

⁴⁹ “เรื่องเดียวกัน”, (ข้อกำหนดที่ 23)

หากไม่ได้แจ้งสิทธิในเรื่องดังกล่าว ก็ไม่ทำให้คำสั่งลงโทษไม่สมบูรณ์ แต่ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์ของผู้ถูกลงโทษจะขยายออกไปเป็น 1 ปี นับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์

5. ขั้นตอนดำเนินการเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัย⁵⁰

ผู้ต้องขังถูกลงโทษทางวินัย ผู้ใดไม่พอใจ หรือมีข้อขัดแย้งกับคำสั่งลงโทษ สามารถอุทธรณ์คำสั่งลงโทษต่อผู้บัญชาการเรือนจำฯ โดยยื่นเรื่องผ่านเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม เมื่อเจ้าหน้าที่รับเรื่องดังกล่าว จะเข้ากระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย เพราะคำสั่งลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง เป็นคำสั่งทางปกครองประเภทหนึ่ง ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่ง หากเห็นว่าคำสั่งดังกล่าวไม่เป็นธรรม สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่ง⁵¹ ซึ่งหมายถึง ผู้บัญชาการเรือนจำที่ออกคำสั่ง โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

5.1 รูปแบบ และเนื้อหาของคำอุทธรณ์

5.1.1 การอุทธรณ์ จะต้องทำเป็นหนังสือ

5.1.2 ระบุข้อโต้แย้ง ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งอย่างไร

5.1.3 ระบุข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายอ้างอิง ประกอบการโต้แย้งในการอุทธรณ์

5.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์ จะต้องยื่นภายใน 15 วัน นับแต่รับทราบคำสั่ง แต่จำต้องมีการแจ้งสิทธิ และกำหนดระยะเวลาไว้ในคำสั่งให้ผู้ต้องขังทราบด้วย ในกรณีไม่ได้แจ้งไว้ ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์ จะขยายออกไปเป็น 1 ปี นับแต่ผู้ต้องขังรับทราบคำสั่ง

5.3 การยื่นอุทธรณ์ จะต้องยื่นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้ลงนามในคำสั่งลงโทษ หากผู้ต้องขังย้ายเรือนจำ จะต้องยื่นผ่านเรือนจำที่ควบคุมตัวอยู่ และเป็นหน้าที่ของเรือนจำจะต้องรับส่งต่อ ให้เรือนจำผู้ออกคำสั่ง ดำเนินการพิจารณาคำอุทธรณ์ ต่อไป

5.4 ผลการยื่นอุทธรณ์ การอุทธรณ์ ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับ⁵² ซึ่งหมายถึง คำสั่งลงโทษทางวินัย สามารถบังคับโทษได้ทันที แม้จะอยู่ระหว่างการพิจารณาอุทธรณ์ เช่น ในกรณีการตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ เมื่อได้ออกคำสั่งไปแล้ว และผู้ต้องขังได้ลงนามรับทราบก็สามารถบังคับทันที ผู้ถูกลงโทษจะไม่ได้

⁵⁰ ปรับปรุงกระบวนการลงโทษทางวินัยฯ, หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ยช 0706.4/28442 ลงวันที่ 14 กันยายน 2558 (เอกสารหมายเลข 2)

⁵¹ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พุทธศักราช 2539, มาตรา 45 วรรคแรก

⁵² พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พุทธศักราช 2539, มาตรา 44 วรรคสาม

รับการเยี่ยม แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บัญชาการสามารถทูลเกล้าได้ หากเห็นเป็นการสมควร และผลการอุทธรณ์ จะมีผลผูกพันรัฐโทษที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

5.5 การพิจารณาอุทธรณ์ เรือนจำผู้ส่งลงโทษ จะต้องพิจารณา หากเห็นด้วยกับอุทธรณ์ทั้งหมด ให้ผู้บัญชาการเพิกถอนคำสั่งหรือแก้ไขเสีย และแจ้งผลการอุทธรณ์ทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันได้รับอุทธรณ์ และกระบวนการอุทธรณ์จะสิ้นสุดในชั้นของเรือนจำ โดยไม่ต้องรายงานให้กรมราชทัณฑ์หรือหน่วยงานใดๆ ทราบอีก แต่ในกรณี การพิจารณาไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ ก็ให้ยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสีย แล้วแจ้งผลให้ผู้อุทธรณ์ทราบ ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับเรื่องอุทธรณ์ และในกรณีของเรือนจำกลาง ให้ส่งเรื่องรายงานผลการพิจารณาอุทธรณ์ผู้บังคับบัญชาอีกระดับ คือ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ สำหรับเรือนจำส่วนภูมิภาค ให้ส่งเรื่องรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ และพิจารณาอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งจะต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้เสร็จ ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับรายงาน หากพิจารณาไม่เสร็จ สามารถขอยายระยะเวลาต่อผู้อุทธรณ์ ได้อีก 30 วัน แต่ถ้าพิจารณาไม่ทันอีก ก็ไม่ตัดอำนาจในการพิจารณาต่อไป แต่ไม่ตัดสิทธิในการดำเนินการฟ้องคดีทางปกครองของผู้อุทธรณ์

5.6 ผลของการพิจารณาอุทธรณ์ระดับสูง จะแจ้งผ่านทางเรือนจำ เพื่อดำเนินการตามที่ได้รับแจ้ง ทั้งการยกอุทธรณ์ หรือการให้ยกเลิกคำสั่งลงโทษ และแจ้งให้ผู้ถูกลงโทษทราบ กรณีผู้ต้องขังรับทราบคำสั่งและเห็นด้วย กระบวนการพิจารณาอุทธรณ์เป็นอันสิ้นสุดกระบวนการ แต่กรณี ไม่เห็นด้วยกับผลการอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์สามารถนำเรื่องไปฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ และในกรณีที่ผู้ต้องขังได้ยื่นอุทธรณ์แล้ว ไม่ได้รับแจ้งผล ภายใน 30 วัน ก็สามารถนำความขึ้นไปฟ้องคดีต่อศาลปกครองชั้นต้นได้ทันที เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

6. ขั้นตอน และระยะเวลาการฟ้องคดีของผู้ต้องขัง

ในกรณีที่ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทางวินัย ซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งลงโทษ และได้ยื่นเรื่องอุทธรณ์คำสั่งลงโทษตามกฎหมาย ตามกำหนดเวลาแล้ว สามารถนำเรื่องไปฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้ โดยเรือนจำจะต้องให้ความสะดวกตามสิทธิของผู้ถูกลงโทษ รายละเอียดดังนี้

6.1 ผู้ต้องขังที่ไม่ได้อุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัย หรือยื่นอุทธรณ์เกินกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือเกิน 15 วัน ไม่สามารถนำคดีไปฟ้องต่อศาลปกครอง โดยศาลปกครองชั้นต้นจะไม่รับฟ้อง

6.2 ผู้ต้องขังที่ได้รับแจ้งผลการอุทธรณ์จากอธิบดี หรือจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ไม่พอใจผลการพิจารณา มีสิทธินำเรื่องไปฟ้องศาลปกครองชั้นต้น ภายในกำหนด 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง แต่หากไม่มีการแจ้งระยะเวลาการฟ้องคดีต่อศาลปกครองให้ผู้อุทธรณ์ทราบ ระยะเวลาการฟ้องคดีจะขยายไปอีก เป็นเวลา 1 ปี ในกรณีผู้ต้องขังที่ได้ยื่นอุทธรณ์ตามขั้นตอนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว และไม่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา หรือไม่ได้รับแจ้งผลใดๆ ภายใน 90 วัน นับแต่ได้ยื่นอุทธรณ์ ผู้ต้องขังสามารถนำความไปฟ้องคดีต่อศาลปกครองชั้นต้นได้ในทันที เช่นเดียวกับการไม่พอใจในผลการพิจารณา เช่นกัน

จากกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ศาล หรือผู้มีอำนาจตามกฎหมาย สั่งให้ควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ หน่วยงานบังคับโทษทางอาญาลำดับสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ จะเห็นได้ว่ากรมราชทัณฑ์ มีความจำเป็นจะต้องมีมาตรการ เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ การคุมขังผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางความคิด พื้นฐานทางครอบครัว ความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างกัน อยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย จำเป็นต้องมีเครื่องมือในการกำกับพฤติกรรมของบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับของทั่วโลก ว่าเป็นมาตรการที่ดีที่สุด คือ มาตรการทางวินัย โดยมีกฎหมาย เป็นกรอบกำกับในการดำเนินการ ซึ่งกฎหมาย และวิธีปฏิบัติ อาจจะเป็นการกระทำละเมิดสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายหลัก ในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดียิ่งที่สุด นำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข ในโอกาสต่อไป

บทที่ 4

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ข้อกำหนดมาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในต่างประเทศ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ ในบทนี้ จะเน้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ ที่เป็นการกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่พุทธศักราช 2550 และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ที่บัญญัติไว้ และศึกษามาตรการในการดำเนินการทางวินัยของต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาไปวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ต่อไป

1. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกให้การยอมรับ บางประเทศ อาจจะมีบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม โดยเป็นที่มาของกฎหมายทั้งปวง กฎหมายทุกฉบับที่มีการบัญญัติขึ้น จะต้องอ้างอิงความมาจากรัฐธรรมนูญ จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ปรากฏเป็นสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งมีผลผูกพันต่อรัฐ ที่จะต้องรับรองและคุ้มครอง จะกระทำละเมิดต่อประชาชนไม่ได้ ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ทุกคนยังมีสภาพเป็นบุคคล มีสิทธิเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาค ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะบัญญัติไว้เพียงกว้างๆ เกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

และตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” ในมาตรา 4 ซึ่งหมายความว่า หลักการเกี่ยวกับ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยังคงไม่ได้รับผลกระทบใดๆ รัฐยังผูกพัน ภายใต้หลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิประชาชน ซึ่งเป็นหลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายรับรองไว้ ในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไข รายละเอียด การปฏิบัติ เป็นการเฉพาะไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ แม้จะมีความแตกต่างกัน แต่หลักการทั่วไป จะขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค และการคุ้มครองประชาชน ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”⁵³ และได้กำหนดรายละเอียดการคุ้มครองไว้ ดังนี้

1.1 การใช้อำนาจของกรมราชทัณฑ์ ตามรัฐธรรมนูญ

ในการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ มีผลคุ้มครอง และผูกพันกับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในการใช้อำนาจของทุกหน่วยงานของรัฐทุกองค์กร ทั้งระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ และส่วนท้องถิ่น จะต้องยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล หรือประชาชน โดยไม่มีข้อยกเว้น ตัวบุคคลที่เป็นพนักงาน เจ้าหน้าที่ คือ เครื่องมือ หรือกลไกสำคัญของรัฐ จะต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญ และคำนึงถึงเกี่ยวกับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งที่รัฐธรรมนูญได้รับรองเอาไว้ โดยชัดเจน และที่ไม่ได้รับรองไว้ แต่เป็นที่ทราบและเข้าใจได้โดยธรรมชาติ ตามหลักมนุษยธรรม หรือหลักธรรมชาติ ที่ยอมรับได้โดยปริยาย ตลอดทั้งหลักการต่างๆ ที่เคยเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ มาก่อน แต่เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยแล้วว่าเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคล หน่วยงานของรัฐทุกองค์กร จะกระทำการที่เป็นการฝ่าฝืนต่อรัฐธรรมนูญฯ ทั้งในทางปฏิบัติต่อบุคคล โดยทางตรง และการออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย ที่เป็นการกระทบ ขัด หรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มิได้

กรมราชทัณฑ์ คือ องค์กรของรัฐองค์กรหนึ่ง มีหน้าที่จะต้องใช้อำนาจเกี่ยวข้องกับ บุคคล ซึ่งหมายถึง ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำฯ การใช้อำนาจต้องอยู่ในกรอบตามที่ รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นการกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพ และศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง ไม่สามารถกระทำได้เกินเลยไปจากที่รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจไว้เท่านั้น

⁵³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (2560) มาตรา 4

และจะต้องมีกฎหมายรองรับ โดยกฎหมายจะต้องไม่มีความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

1.2 การให้ความคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 และพุทธศักราช 2560 ซึ่งทั้งสองฉบับในรัฐธรรมนูญ ได้วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิ และเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน การกระทำที่ขัดกับที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ จะกระทำไม่ได้ ฉะนั้น ในการดำเนินการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ประชาชน จะต้องอยู่ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญ

1.3 การจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องขัง

ในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องขัง จะดำเนินการได้ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งตามปกติจะปรากฏอยู่ในกฎหมายอาญาที่ออกตามรัฐธรรมนูญ และต้องเป็นไปเพื่อการป้องกัน และรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตามมาตรา 18 ในประมวลกฎหมายอาญา คือ การบังคับโทษจำคุก และขังไว้ในเรือนจำฯ ในการดำเนินการบังคับโทษดังกล่าว เป็นหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องนำผู้ที่กระทำความผิดไปควบคุมไว้ ภายในเรือนจำฯ และให้การปฏิบัติตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ โดยใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เป็นกฎหมายหลัก

1.4 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เสมอภาค

ในการปฏิบัติต่อนักโทษที่ถูกคุมขังภายในเรือนจำ ภายใต้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ กรมราชทัณฑ์จะต้องดำเนินการภายในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญของประเทศที่กำหนดว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิ และเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล จะกระทำมิได้ ไม่ว่าด้วยความแตกต่างในเรื่องใด ทั้งสภาพความเป็นอยู่ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา และเพศ และสถานที่อยู่อาศัย เป็นต้น

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิ หรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับกับบุคคลอื่น เพื่อคุ้มครองผู้ด้อยโอกาส ซึ่งผู้ต้องโทษในเรือนจำ คือ ผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม จึงไม่มีข้อยกเว้นใดๆ

1.5 สิทธิ และเสรีภาพ ในชีวิต และร่างกายของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ นอกจากกฎหมายกำหนดให้ต้องรับโทษตามคำสั่งศาลแล้ว รัฐจะลงโทษนอกเหนือจากที่กำหนด หรือที่ศาลพิพากษาไม่ได้ เพราะในรัฐธรรมนูญ ได้วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย การจับการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่ง หรือหมายศาล ทรมาน ทารุณกรรม การลงโทษ

ด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ ในรัฐธรรมนูญได้กำหนดกรอบเอาไว้ อย่างชัดเจนว่า บุคคลทุกคนจะไม่ถูกลงโทษที่โหดร้าย ทารุณ ต้องปฏิบัติต่อนักโทษภายในกติกา ที่กำหนดไว้ การลงโทษที่นอกเหนือจากกฎหมายกำหนด จะกระทำมิได้

ในกรณีการลงโทษทางวินัย ผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และคุมขังอยู่ในเรือนจำ โทษประเภทใดที่ถือเป็นการกระทำที่ทารุณ โหดร้าย หรืออาจจะเป็นการทรมานอย่าง ไร้มนุษยธรรม จะกระทำไม่ได้ทั้งสิ้น

1.6 เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร ของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ จะต้องได้รับการติดต่อสื่อสารกับภายนอก ได้อย่างสะดวก เพราะรัฐธรรมนูญ ได้วางหลักเอาไว้ว่า การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสาร ที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ใน การลงโทษตัดการติดต่อสื่อสาร ของผู้ต้องขังจะกระทำมิได้ เว้นแต่ในกรณี ที่เป็นการป้องกันไม่ให้ เกิดเหตุร้ายกับสังคม แต่จะต้องมีกฎหมายรองรับและให้อำนาจไว้ เท่านั้น ทั้งการติดต่อเยี่ยมเยียน การส่งข่าวสาร การอ่านหนังสือ ที่ไม่กระทบต่อความมั่นคงของสังคม ผู้ต้องขังจะต้องมีโอกาส เช่นเดียวกับสังคมภายนอก

และโดยเฉพาะการติดต่อเยี่ยมเยียนของผู้ต้องขังหญิง กับครอบครัว ถือเป็นสิ่งที่ดีทาง เรือนจำจะต้องดำเนินการให้มี ไม่สามารถปิดกั้นได้

1.6 เสรีภาพในการนับถือศาสนาของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังทุกคนที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมีสิทธิ เสรีภาพ ในการเลือกนับถือ และปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ สรีทธา ทางเรือนจำจะต้องเปิดโอกาส และอำนวยความสะดวก ให้กับผู้ต้องขัง ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อของตน จะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ต้องขังทุกคน นับถือศาสนาตามความเชื่อ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ แม้แต่จะอยู่ในระหว่างการถูกลงส่งลงโทษทางวินัยก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ ในการนับถือศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการเลือก หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

1.7 สิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องขัง

ในการดำเนินการทางวินัย ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ต้องดำเนินการด้วยความเป็นธรรม ผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษด้วยความเป็นธรรม เท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม การจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคล จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่มี

กฎหมายบัญญัติไว้ จะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพ ของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้ และ กฎหมายที่นำมาใช้ จะต้องเป็นการใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด กรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง

และยังได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ว่าบุคคล จะไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำ บัญญัติ เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายมิได้

โดยในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมี คำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดกระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด มิได้ ในกรณีของนักโทษก็เช่นเดียวกัน จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความผิดในคดีอาญา จะต้องมีการดำเนินการตามลำดับขั้นของกฎหมายที่กำหนด ก่อนจะลงโทษจะต้อง มีการสอบสวนให้ ได้ความจริง จึงจะดำเนินการลงโทษทางวินัยได้ เช่นเดียวกับการดำเนินการทางอาญา

1.8 สิทธิ และเสรีภาพในการได้รับการศึกษาของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ทุกคนจะต้องเสมอกันในการได้รับการศึกษา ตามกฎหมาย ที่รัฐจะต้องดูแล และจัดให้อย่างเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับสังคมภายนอก โดยในรัฐ จะต้องดำเนินการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ทุกคนจะต้อง ได้รับ ในส่วนของผู้ต้องขังที่คุมขังอยู่ในเรือนจำ ทางเรือนจำจะต้องดำเนินการให้ผู้ต้องขังที่ไม่รู้ หนังสือ มีโอกาสอ่านออกเขียนได้ และได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตลอดถึงการจัดหาอุปกรณ์ ในการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ในกรณีผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการศึกษายังไม่จบหลักสูตร ทางเรือนจำ จะต้องไม่ย้ายไปคุมขังที่อื่น จนกว่าจะจบหลักสูตร เว้นแต่เพื่อความปลอดภัย จะย้ายไปคุมขังที่เรือน จำอื่นๆ แต่ทุกเรือนจำ จะต้องดำเนินการศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมกัน

1.9 สิทธิ ในการได้รับการบริการสาธารณสุข และสวัสดิการ ของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังที่คุมขังอยู่ในเรือนจำ จะต้องได้รับการคุ้มครองเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พონามัย ไม่ว่าในสภาวะปกติ หรือในระหว่างถูกลงโทษทางวินัย เพราะกระทำความผิดวินัยภายใน เรือนจำ ทุกเรือนจำจะต้องจัดให้มีสถานพยาบาล ไว้สำหรับบริการ และรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง ที่เจ็บป่วย หากเห็นว่าเกินกำลังที่เรือนจำจะดำเนินการได้ จะต้องส่งตัวผู้ต้องขังไปรักษาภายนอก เรือนจำในทันที

และตามกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดไว้ว่า บุคคล ย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ตามที่กฎหมายบัญญัติ และรัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

การบริการสาธารณสุข ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอย่างต่อเนื่อง

1.10 สิทธิ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การร้องเรียน และ เสนอเรื่องราวร้องทุกข์

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้ความคุ้มครองประชาชนไว้ เกี่ยวกับการสิทธิต่างๆ ไว้หลายๆ ด้าน ในส่วนของการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารนั้น กำหนดว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และสามารถเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐ⁵⁴ และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว ทั้งยังสามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐ ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

2. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิ ตามข้อกำหนดมาตรฐานสากลขององค์การสหประชาชาติ

2.1 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง เป็นสิ่งที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การยอมรับ ในฐานะของความเป็นมนุษย์ และถือเป็นหลักสากลพื้นฐานในกฎหมายของนานา ประเทศทั่วโลก แม้ผู้ต้องขังจะถูกจำกัดสิทธิบางประการ ตั้งแต่การแยกตัวออกจากสังคมทั่วไป ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษ เขาก็ยังมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปทุกประการ ผู้ต้องขังจึงต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมนุษย์ มีมนุษยธรรมในทุกเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของการลงโทษ การใช้เครื่องพันธนาการ หรือการควบคุมตัวในขณะที่ต้องโทษจำคุก ดังนั้น กฎกติกา ข้อกำหนดระหว่างประเทศ และกฎหมายบังคับโทษ จึงได้กำหนดหลักการปฏิบัติต่อนักโทษเอาไว้ เพื่อให้ทุกประเทศใช้เป็นหลักในการดำเนินการที่เป็นการคุ้มครองสิทธิ ดังนี้

หลักการเบื้องต้นได้กำหนดไว้ว่า กำหนดว่า กฎมาตรฐานที่กำหนดไว้ทุกข้อ จะต้องใช้อย่างเสมอภาค โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง และอื่นๆ เป็นเรื่องที่ต้องห้าม จะกระทำมิได้ และต้องให้ความเคารพต่อความเชื่อทางศาสนาของนักโทษ และในการดำเนินการต่างๆ จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนด ตั้งแต่การลงทะเบียนรับตัวนักโทษจะต้องมีสมุดทะเบียน

⁵⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 41(2)

บันทึกข้อมูลนักโทษ มีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติ และมีการจำแนกแยกประเภทของนักโทษ โดยคำนึงถึง ประเภท อายุ ประวัติฯ สำหรับนักโทษที่เป็นเยาวชน จะต้องแยกจากนักโทษผู้ใหญ่ และต้องดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1.1 ด้านสถานที่ ที่คุมขังภายในเรือนจำฯ ปกติควรเป็นห้องนอนเดี่ยว เว้นแต่มีเหตุผลพิเศษ อาจกำหนดข้อยกเว้นได้ เช่นความแออัด อาจจะเป็นห้องรวม สถานที่ทำงานก็เช่นเดียวกัน จะต้องคำนึงถึงสุขลักษณะ มีแสงสว่าง มีอากาศถ่ายเท มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีสถานที่ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เพียงพอแก่ความต้องการ และจำเป็นของนักโทษ

2.1.2 เกี่ยวกับสุขอนามัย นักโทษจะต้องได้รับการดูแลเกี่ยวกับอนามัย ความสะอาดของเนื้อตัวร่างกาย เสื้อผ้า และที่นอน น้ำ และอาหาร จะต้องสะอาดและเพียงพอ และนักโทษจะต้องได้ออกกำลังกาย และเล่นกีฬา อย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง⁵⁵ สำหรับนักโทษที่เป็นเยาวชน และที่มีร่างกายแข็งแรงเหมาะสม จะต้องมีสิทธิ์ได้รับการฝึกฝน เล่นกีฬา และนันทนาการ โดยเรือนจำจะต้องจัดสถานที่ อุปกรณ์ให้ตามสมควร

2.1.3 ด้านการบริการทางการแพทย์ ทุกเรือนจำ จะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ที่มีความรู้ด้านจิตบำบัดไว้ ประจำเรือนจำ อย่างน้อย 1 คน และต้องมีการตรวจสอบสุขภาพนักโทษ ตั้งแต่วันรับตัวไว้ เมื่อมีการเจ็บป่วยจะต้องให้การบำบัดรักษา หากเกินกำลังจะต้องมีการประสานกับโรงพยาบาล ส่งตัวผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย ออกทำการบำบัดรักษาภายนอก

เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ของเรือนจำ จะต้องตรวจตราและเสนอความเห็น รายงานต่อผู้บัญชาการเรือนจำสม่ำเสมอ เกี่ยวกับสุขภาพ สุขอนามัย และผู้บัญชาการเรือนจำ จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามความเห็นคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ หากเกินอำนาจจะต้องเสนอต่อผู้บังคับบัญชาที่เหนือกว่าในทันที

2.1.4 เกี่ยวกับวินัยผู้ต้องขังและการลงโทษ ในมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ เกี่ยวกับวินัยของนักโทษ จะเป็นเรื่องของการรักษาระเบียบวินัยในเรือนจำ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นความจำเป็นด้านการรักษาความปลอดภัย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเรือนจำ ในมาตรฐานได้กำหนดไว้ว่า ในการจัดระเบียบวินัยเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงาน โดยตรง จะให้นักโทษจัดดำเนินการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตามมาตรการทางวินัยไม่ได้ แต่สามารถให้นักโทษที่ผ่านการฝึกสามารถดูแลช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ได้ เฉพาะในด้านการกิจกรรมสังคม การศึกษา การกีฬา ซึ่งเป็นกิจการในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู เท่านั้น

⁵⁵Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Exercise and sport 21(1) St

สำหรับเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับวินัย จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย หรือ ข้อบังคับของการราชทัณฑ์ของประเทศ คือ

- 1) จะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายว่ากรณีใด เป็นความผิดทางวินัย
- 2) ชนิดของกำหนดโทษ และระยะเวลาในการลงโทษทางวินัย
- 3) หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดโทษทางวินัย

ในการลงโทษทางวินัย ในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ในหลักการทางกฎหมายที่ประเทศต่างๆ ต้องยึดเป็นกรอบปฏิบัติ โดยกำหนดไว้ดังนี้

1) การลงโทษทางวินัยแก่นักโทษ จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ในกฎหมายและข้อบังคับ และนักโทษจะได้รับโทษซ้ำในความผิดเดียวกันไม่ได้

2) ก่อนที่จะลงโทษ จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่นักโทษ และจะต้องให้นักโทษมีโอกาสได้แก้ข้อกล่าวหาตามสมควร และก่อนที่จะลงโทษหน่วยงาน จะต้องสอบสวน ข้อเท็จจริงให้ได้ความจริงว่านักโทษได้กระทำผิดจริง จึงจะลงโทษได้

3) และในกรณีจำเป็น นักโทษควรได้รับอนุญาตให้มีผู้ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ในการทำคำให้การ แก้ข้อกล่าวหา มีที่ปรึกษาในการแก้ข้อกล่าวหา

4) ในการลงโทษทางวินัยที่เป็นการลงโทษต่อเนื่องตัว หรือร่างกายของนักโทษ อย่างรุนแรง การขังไว้ในห้องมืด ตลอดจนการลงโทษที่เป็นการทรมานโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักโทษ จะกระทำมิได้เด็ดขาด⁵⁶

5) ในการลงโทษโดยการขังไว้ในที่แคบๆ หรือการลดอาหาร จะกระทำ มิได้ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ได้ตรวจร่างกายนักโทษ และรับรองเป็นลายลักษณ์อักษรว่า นักโทษมีร่างกายแข็งแรงเพียงพอที่จะรับโทษได้⁵⁷ และในการลงโทษที่จะเป็นการกระทบต่อสุขภาพ กายหรือจิตใจของนักโทษ ไม่ว่าจะกรณีใด จะลงโทษขัดแย้งกับเรื่องดังกล่าวไม่ได้

6) สำหรับการลงโทษวินัยที่กระทบต่อสุขภาพ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ของ เรือนจำ จะต้องไปตรวจเยี่ยมนักโทษในแต่ละวัน ตลอดเวลาของการลงโทษ และจะต้องให้ คำแนะนำแก่ผู้บัญชาการเรือนจำ เพื่อการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงโทษทางวินัยตามความจำเป็น ในกรณีที่พบว่าการลงโทษต่อไป อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต หรือกายของนักโทษผู้ต้องรับโทษ ดังกล่าวนั้น

⁵⁶ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Discipline - unishment 31St

⁵⁷ “เรื่องเดียวกัน”, ข้อ 32(1)

2.1.5 เครื่องพันธนาการ มาตรฐานขั้นต่ำได้กำหนดไว้ว่า บรรดาเครื่องพันธนาการจะต้องไม่นำมาใช้เพื่อการลงโทษ การนำโซ่ตรวนมาใช้ในการจองจำนักโทษไม่ได้ สำหรับเครื่องพันธนาการอย่างอื่น จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อผู้ต้องขังมีพฤติกรรม ดังนี้

- 1) เพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างขนย้ายนักโทษ
- 2) ด้วยเหตุผลทางการแพทย์ ตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์
- 3) โดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ ในกรณีที่มีการควบคุมด้วยวิธีอื่นใช้ไม่ได้

ทั้งนี้เพื่อป้องกันนักโทษทำร้ายตัวเอง ผู้อื่น เป็นต้น

รูปแบบ และลักษณะของการใช้เครื่องพันธนาการ จะต้องกำหนดโดยหน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศ จะใช้ได้เพียงใด ในเวลาเท่าใด จะต้องมีความจำเป็นอย่างย่งเท่านั้น

2.1.6 การติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งหมายถึง การได้รับการเยี่ยมเยียนในมาตรฐานขั้นต่ำ ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า นักโทษพึงได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับครอบครัวของตน และเพื่อนที่เชื่อถือได้ ทั้งโดยจดหมาย และการเยี่ยมเยียน ตามเวลาที่ทางเรือนจำกำหนดไว้ในระเบียบ⁵⁸ สำหรับนักโทษที่เป็นคนต่างด้าว พึงได้รับอนุญาตตามสมควรในการติดต่อกับผู้แทนสถานทูต หรือกงสุลของประเทศ หากไม่มีสถานดังกล่าว ก็ให้ได้รับการติดต่อกับผู้แทนในระดับเดียวกัน และจะต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ ภายใต้การกำกับดูแลของเรือนจำ

2.1.7 การทำงานของนักโทษในเรือนจำ งานที่ให้นักโทษทำ ต้องไม่ใช่งานที่หนักจนเกินไป และลักษณะของงาน จะต้องมิลักษณะเหมือนกันกับงานในสังคมภายนอก เพื่อจะได้เป็นการเตรียมความพร้อมให้นักโทษสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เมื่อพ้นโทษ สำหรับผลประโยชน์จากการทำงานที่นักโทษควรได้ ให้ถือเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ให้น้อยกว่าการแสวงหาผลกำไรของเรือนจำ ชั่วโมงการทำงาน จะต้องมีการกำหนดไว้ในกฎหมาย และต้องมีวันหยุดทำงาน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน และที่สำคัญจะต้องมีระบบการจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้แก่ักโทษ เพื่อใช้จ่ายในเรือนจำบางส่วน และเก็บบางส่วนไว้ให้ครอบครัว หรือคืนให้แก่ักโทษในวันพ้นโทษ

2.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากล ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรอง เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2491 (ค.ศ.1948) โดยประเทศไทยได้ออกเสียงสนับสนุน และให้การยอมรับ เป็นการประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักที่ทุกประเทศ

⁵⁸ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Contact with the outside world 37St

ให้การยอมรับ และถือเป็นกรอบปฏิบัติ เกี่ยวกับสิทธิที่เป็นสากล ในเรื่องนี้จะนำเสนอเฉพาะส่วน หรือสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษโดยตรงเท่านั้น ซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.2.1 มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาค ในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุ และผล มโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

2.2.2 ทุกคนมีสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ ตามปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา และความคิดเห็นทางการเมือง หรืออื่นๆ

2.2.3 ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคง จะถูกยึดเป็นทาส หรือต้องจำยอมไม่ได้

2.2.4 บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายทารุณ ผิดมนุษยธรรม หรือต่ำช้าไม่ได้

2.2.5 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายเสมอกัน ตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญา จะกระทำมิได้

2.2.6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญ อันเป็นผลจากการใช้อำนาจที่เป็นการกระทำ อันละเมิดสิทธิตามกฎหมาย จะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้ และมีสิทธิโดยเสมอภาค ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผย ในกรณีที่ถูกล่าม اتهامว่ากระทำผิดกฎหมาย

2.2.7 ทุกคนที่ถูกล่าม اتهامว่าทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดตามกฎหมาย จะถูกแทรกแซงในความเป็นอยู่ส่วนตัวไม่ได้

2.2.8 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหว และสถานที่อยู่อาศัย มีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน จะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้

2.2.9 ทุกคนมีอิสรภาพแห่งความคิด และการนับถือศาสนา และการได้รับข่าวสาร ตลอดจนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก การชุมนุมโดยสงบ และมีสิทธิที่จะเลือกทำงานได้อย่างเสรี และมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

2.2.10 บุคคลมีสิทธิในการพักผ่อนและมีเวลาว่าง และมีวันหยุดในการทำงาน และในปฏิญญานี้ ได้กำหนดข้อความสำคัญเอาไว้ ในข้อ 30 ว่า ข้อความต่างๆ ตามปฏิญญานี้ ไม่เปิดช่องที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใดๆ แก่รัฐ กลุ่มชน หรือบุคคลใดๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใดๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิ และเสรีภาพใดๆ บรรดาที่ได้ระบุไว้ในบทบัญญัตินี้

3. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย ของต่างประเทศ

ในส่วนนี้ จะกล่าวถึงมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษทางวินัยกับผู้ต้องขังของต่างประเทศ ทั้งสองระบบหลักของกฎหมายในปัจจุบัน ทั้งแบบเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะประเทศไทยจะใช้กฎหมายในลักษณะการผสมผสานของทั้งสองระบบกฎหมาย โดยจะศึกษาการลงโทษของประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้ระบบกฎหมาย Common law และของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งใช้ระบบกฎหมาย Civil law เพื่อให้เห็นความแนวทาง หรือ มาตรการที่แตกต่างกัน เปรียบเทียบกับระบบกฎหมายไทย ที่มีการผสมผสานกฎหมายทั้งสองระบบ อย่างลงตัว นำมาปรับใช้อย่างลงตัวในปัจจุบัน ดังนี้

3.1 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศอังกฤษ

กิจการเรือนจำในประเทศอังกฤษ อยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ โดยมีผู้จัดการเรือนจำ เป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กฎหมายของประเทศอังกฤษ ยอมรับในหลักการ The European Convention for the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms ซึ่งเป็นมาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ เช่นเดียวกับของประเทศไทย การบังคับโทษจำคุกเป็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อการอบรม และการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำผิด กระตุ้นและสนับสนุน เพื่อให้กลับตนเป็นคนดี มีประโยชน์ต่อสังคม โดยต้องสามารถเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังให้เหมือนบุคคลทั่วไป มีการเยียวยา แก้อใจ และจะต้องวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ จะมีโทษทางวินัยที่กระทบสิทธิของผู้ต้องขังของประเทศอังกฤษ ตามข้อบังคับเรือนจำของอังกฤษ ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนระเบียบวินัย ข้อบังคับของเรือนจำไว้ทั้งหมด จำนวน 25 ฐานความผิด⁵⁹ ในส่วนที่เป็นโทษทั่วไป จะไม่มีส่วนที่กระทบสิทธิของผู้ต้องขังมากนัก แต่ในการกระทำผิดที่ร้ายแรง เช่น การหลบหนีจากการคุมขัง เป็นต้น การลงโทษทางวินัย จะกระทบสิทธิ เช่นเดียวกับนานาประเทศ เรือนจำของประเทศอังกฤษ ได้แบ่งมาตรการทางวินัย ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความผิดเกี่ยวกับการละเลย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ หรือคำสั่งชอบด้วยกฎหมาย และความผิดที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของเรือนจำ" แต่หากการกระทำผิดของผู้ต้องขัง เป็นการกระทำผิดอาญา หรือความผิดที่ร้ายแรง ภายในเรือนจำ เช่น การแหกหัก การหลบหนี การครอบครองอาวุธ หรือยาเสพติด การก่อให้เกิดความเสียหายเกินจำนวนทรัพย์สินที่กำหนด หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในเรือนจำฯ การโจรกรรม

⁵⁹ เรืองชัย สีนทอง, มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร, 2558, หน้า 90

จะต้องประสานงานแจ้งเจ้าพนักงานตำรวจ ดำเนินคดีความ ภายใน 48 ชั่วโมง และคดีจะไปสู่ศาล ในลักษณะนี้ เรือนจำฯ จะไม่มีการดำเนินการสอบสวนลงโทษทางวินัย⁶⁰

ความผิดทั้งหมดที่เป็นเงื่อนไขให้ใช้มาตรการทางวินัยผู้ต้องขังได้นั้น ตามประมวล ความผิดทางวินัยของเรือนจำ กฎของเรือนจำฯ ได้มีการกำหนดฐานความผิดวินัยของผู้ต้องขัง ในเรือนจำฯ ที่ดี โดยคณะกรรมการของเรือนจำ จะต้องมิลักษณะ ดังนี้

- 1) ข้อความในมาตรการต้องมีความชัดเจน เนื่องจากว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำ ไม่มีความเชี่ยวชาญ ไม่ใช่ทนายความ ซึ่งต้องเป็นผู้ดำเนินการใช้มาตรการทางวินัย การกำหนดศัพท์ ที่เข้าใจง่าย
- 2) ฐานความผิด จะต้องมีความชัดเจนต่อผู้ต้องขัง ซึ่งระบุระดับความผิดที่ฝ่าฝืน
- 3) แยกและกำหนดความผิดวินัยในเรื่องสำคัญ และการฝ่าฝืนวินัยเรื่องทั่วไป ออกจากกัน
- 4) กำหนดขอบเขตระหว่าง “ระเบียบวินัย” และ “ระเบียบที่ดี” จะต้องแยกคนละเรื่อง ไม่ใช่ถือเป็นเรื่องผิดวินัยทั้งหมด

เรือนจำของประเทศไทย ได้กำหนดฐานความผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ แยกเป็นฐานความผิดทั้งหมด จำนวน 25 ฐานความผิด ดังนี้

- 1) การกระทำใดๆ อันเป็นการทำร้ายผู้อื่น
- 2) กักขังหน่วงเหนี่ยวผู้อื่น
- 3) ขัดขวางไม่ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำ หรือบุคคลอื่นใด ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง โดยชอบ หรือได้รับอนุญาตให้เข้าในเรือนจำ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ปกติ
- 4) การก่อการทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น
- 5) การกระทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของผู้อื่น
- 6) การขัดขวางเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลอื่นทำงานภายในเรือนจำ
- 7) การหลบหนีจากการถูกควบคุมตัว หรือการควบคุมตัวใดๆ อันชอบด้วยกฎหมาย
- 8) การละเลย ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ขณะถูกปล่อยตัวชั่วคราว
- 9) การใช้ยาเสพติดชนิดควบคุม เว้นแต่ การใช้ยาโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น การใช้ยา โดยมีใบสั่งยาของแพทย์โดยถูกต้อง
- 10) การเสพแอลกอฮอล์ หรือยาเสพติดให้โทษ
- 11) ดื่มแอลกอฮอล์หรือเครื่องดื่มใดๆ นอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาตตามคำสั่งของแพทย์

⁶⁰ เรียงชัย สีนทอง, อ้างแล้ว, หน้า 90

- 12) มีไว้ครอบครองซึ่งสิ่งของต่างๆ ดังนี้
- (1) สิ่งของต้องห้าม
  - (2) สิ่งของที่ได้รับอนุญาตจากทางเรือนจำ แต่มีไว้ครอบครองเกินอัตราที่กำหนด
- 13) ขาย หรือส่งสิ่งของต้องห้าม ให้กับบุคคลใดๆ
- 14) ขาย หรือส่งของบุคคลอื่น หรือสิ่งของไปยังบุคคลใดๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำ
- 15) นำสิ่งของของบุคคลอื่น หรือสิ่งของในเรือนจำ ออกไปโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร
- 16) ทำให้เกิดเพลิงไหม้ ภายในบริเวณเรือนจำ รวมถึงทรัพย์สินของตน และผู้อื่น
- 17) ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น หรือการทำให้เกิดความเสียหายแก่เรือนจำ
- 18) ไม่ปรากฏตัวในสถานที่ที่ต้องปรากฏตัว หรือแสดงตัวในสถานที่ที่ไม่ได้รับอนุญาต
- 19) แสดงความไม่เคารพต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือบุคคลอื่น ที่เข้าไปปฏิบัติงานหรือเข้าไปเยี่ยมชมกิจการของเรือนจำ
- 20) แสดงกิริยา หรือใช้วาจา อันเป็นการขู่เข็ญคุกคาม คุกคาม เหยียดหยามผู้อื่น
- 21) จงใจละเลยการปฏิบัติงานตามความเหมาะสม หรือปฏิเสธการทำงานตามหน้าที่
- 22) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งใดๆ อันชอบกฎหมาย
- 23) ไม่เชื่อฟัง หรือละเลยการปฏิบัติงาน ตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับผู้ต้องขัง
- 24) รับยาเสพติดชนิดควบคุม หรือสิ่งของในระหว่างการเยี่ยม โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่
- 25) พยายามข่มขู่ หรือสนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดดังกล่าว ในข้างต้น
- การลงโทษตามมาตรการลงโทษผู้ต้องขัง ตามกฎหมายเรือนจำในการบังคับโทษของอังกฤษ เห็นว่า การดำเนินการทางวินัย เกี่ยวกับความผิดฐานหลบหนี เป็นคนละเรื่องกับการดำเนินคดีอาญา โดยในคู่มือวินัยเรือนจำได้ระบุว่า หากพยานหลักฐานที่มีไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องขัง ผู้บัญชาการเรือนจำ ควรยกเลิกข้อกล่าวหาทางวินัยเรือนจำเสีย ซึ่งหมายถึงในการดำเนินการทางวินัยกับผู้ต้องขัง เรือนจำจะต้องมีพยานหลักฐานที่เพียงพอที่จะดำเนินการทางวินัย หากไม่เพียงพอ ควรยกเลิกการดำเนินการทางวินัย แต่ในกรณีการดำเนินการทางวินัยที่มีพยานหลักฐานเดียวกันกับดำเนินคดีอาญา เมื่อศาลตัดสินให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษแล้ว เรือนจำ

สามารถดำเนินการทางวินัยกับผู้ต้องขัง โดยสามารถกำหนดบทลงโทษมากกว่าหนึ่งฐาน โดยเป็นไปตามบทลงโทษ ตามกฎข้อที่ 50 ของกฎเรือนจำ⁶¹ ในประเทศอังกฤษ ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

- 1) การตักเตือน
- 2) การริบสิทธิประโยชน์ เป็นเวลาสูงสุด 42 วัน
- 3) การยกเว้นจากการทำงานร่วมกับนักโทษคนอื่น ๆ
- 4) การหยุดรับรายได้ เป็นเวลาสูงสุด 84 วัน
- 5) การกักขัง เป็นเวลาสูงสุด 14 วัน
- 6) ขยายระยะเวลาจำคุก เป็นเวลาสูงสุด 42 วัน
- 7) การริบทรัพย์สินที่พึงได้รับ ตามกฎข้อ 41 ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
- 8) ในกรณีที่นักโทษหลบหนี หรือพยายามหลบหนี นักโทษจะไม่ได้ใส่ชุดนักโทษ

ของตนเอง

กรณีที่นักโทษได้รับบทลงโทษมากกว่า 1 ฐาน จากความผิดเรื่องเดียวกัน บทลงโทษจะมีผล และถูกดำเนินการตามลำดับ แต่ในกรณีขยายเวลาจำคุก ระยะเวลารวมในการขังต้องไม่เกิน 42 วัน บทลงโทษที่ถูกใช้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรือนจำผู้ชาย คือ การไม่ลดโทษ ความผิดหรือขยายเวลาจำคุก และถือได้ว่าเป็นโทษทาวินัยที่หนักและรุนแรงที่สุด การขยายระยะเวลาจำคุก เป็นการเพิ่มโทษจากการกระทำผิด ในส่วนของโทษ ที่หนักกรองลงมาจากขยายระยะเวลาจำคุก คือ การกักขังเป็นเวลาสูงสุด 14 วัน ซึ่งเป็นการแยกขัง หรือขังเดี่ยว เหมือนกับการลงโทษของไทย ระเบียบข้อบังคับระบุว่า การลงโทษนี้ ควรนำมาใช้กับความผิดที่รุนแรงจริงๆ หรือความผิดที่แสดงถึงการต่อต้านสังคม และการลงแยกขัง หรือการกักขังนี้ จะไม่ถูกบังคับใช้ หากคณะแพทย์ไม่รับรองว่าร่างกายนักโทษแข็งแรงพอที่จะได้รับโทษดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้คุมต้องคอยสังเกตอาการ อย่างน้อยทุก 1 ชั่วโมง และมีคณะแพทย์เข้าเยี่ยมทุกวัน หรือในช่วงเวลาที่จำเป็น ระยะเวลาสูงสุดของการกักขังคือ 14 วัน และจะไม่เกินไปกว่านี้ หากผู้ต้องขังได้รับโทษมากกว่า 1 โทษ นักโทษที่ถูกกักขัง จะอาศัยในห้องขังที่มีเฉพาะ โต๊ะ เก้าอี้ กระโถน และมีเตียงนอน แต่ผู้ถูกขังยังมีสิทธิได้รับความสะดวกอื่นๆ ตามระเบียบข้อบังคับศาล ยกเว้นในกรณีที่ ได้รับโทษเพิ่ม จะต้องถูกยึดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็น แต่จะไม่กระทบกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับทางการศึกษา เช่น สมุด หนังสือ สิทธิ การเข้าร่วมการเรียนการศึกษาต่างๆ และข่าวสาร ในส่วนของการยกเว้นจากการทำงานร่วมกับนักโทษคนอื่น ๆ อาจเป็นทางเลือกของกักขัง หรือนำมาใช้เป็นโทษร่วมกัน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ จะเป็นผู้กำหนดว่าถ้านักโทษได้รับโทษ มากกว่า 1 ฐาน จะให้ใช้บังคับโทษตามลำดับ

⁶¹ เรียงชัย สีนกอง, *มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร, 2558, หน้า 93

หรือใช้โทษในเวลาเดียวกัน การลงโทษทางวินัยทั้งหลาย อาจถูกระงับไป ภายใต้กฎข้อที่ 55 เป็นเวลา
มากถึง 6 เดือน โทษนี้ ไม่อาจนำกลับมาใช้อีก เว้นแต่ักโทษกลับมาทำความผิดซ้ำ

จากรายงานของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิแห่งยุโรป ได้แสดงความเห็นว่าการลงโทษ
กักขัง ไม่ใช่การลงโทษที่น่าพึงประสงค์นัก โดยเฉพาะกรณีที่นักโทษอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี
การลงโทษทางวินัยโดยการกักขัง จะต้องมีความพิเศษจริงๆ การแยกนักโทษออกจากนักโทษคนอื่นๆ
เนื่องด้วยเหตุผลของความปลอดภัย และป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นเท่านั้น ในการประเมินว่าการกักขัง
สอดคล้องกับกฎหมายหรือไม่นั้น ให้พิจารณาจากการเข้มงวดของวิธีการ ระยะเวลา จุดประสงค์
และผลกระทบต่อนักโทษ

ผู้มีอำนาจในการสั่งลงโทษกักขัง และการตรวจสอบการลงโทษตามกฎหมาย
ผู้ต้องขังที่ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าฝ่าฝืนระเบียบวินัยของเรือนจำ ก่อนการสอบสวนการกระทำที่เป็น
การฝ่าฝืนวินัยของเรือนจำ ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหา ต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพจากบุคลากรทาง
การแพทย์ เพื่อตรวจสอบว่า ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหา มีสภาพร่างกายที่พร้อมที่จะได้รับการสอบสวน
หรือไม่ หรือมีสภาพร่างกายที่พร้อมสำหรับการถูกบังคับใช้มาตรการบางอย่าง ที่อาจส่งผลกระทบต่อ
ต่อสุขภาพ เช่น การลงโทษที่รุนแรงหรือไม่ เพราะในกรณีเมื่อผลของการพิจารณาทำให้ผลท้ายที่สุด
ผู้ต้องขังต้องถูกบังคับใช้มาตรการ "แยกขัง/ควบคุม" จะต้องสามารถบังคับได้ด้วยความเป็นธรรม
ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้รับโทษ และเมื่อผู้ต้องขังได้ทราบคำสั่งให้ใช้มาตรการทางวินัยแล้ว
ไม่เห็นด้วย หรือไม่พอใจการสอบสวน หรือขั้นตอนในการพิจารณาบังคับใช้มาตรการทางวินัย
ผู้ต้องขังดังกล่าว อาจร้องเรียนไปยังกรมราชทัณฑ์ และผู้ตรวจการเรือนจำ และคุมประพฤติ
ตามลำดับ

ขั้นตอนในการดำเนินการทางวินัย ผู้ต้องขังในประเทศอังกฤษ ผู้บัญชาการเรือนจำเป็น
ผู้มีหน้าที่ในการพิจารณาใช้มาตรการทางวินัยต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ และเป็นผู้พิจารณาตัดสินว่า
ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาผู้นั้น ได้กระทำการฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดระเบียบวินัยของเรือนจำหรือไม่
โดยขั้นตอนเริ่มต้นมาจาก เจ้าหน้าที่เรือนจำ เป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง จะทำบันทึก
พฤติกรรมการฝ่าฝืนระเบียบวินัย ในรูปแบบของเอกสารการรายงาน ให้ผู้บังคับบัญชาทราบ และ
แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องขังทราบ ถึงรายละเอียดในข้อกล่าวหาเหล่านั้นๆ ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาสามารถ
ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และหาพยานหลักฐานของตนเอง เพื่อแก้ข้อกล่าวหา ตามเอกสารแบบกล่าวหา
ที่ทางเรือนจำกำหนด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังต่อผู้ข้อกล่าวหาและอ้างอิงพยานหลักฐาน
เพื่อหักล้างข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่เรือนจำได้อย่างเต็มที่ ส่วนกรณีมีตัวแทนทางกฎหมายของ
ผู้ต้องขัง ซึ่งถูกตั้งข้อกล่าวหาทางวินัยนั้น ในประเทศอังกฤษ เดิมในการพิจารณาตัดสินทางวินัย
ผู้ต้องขัง ซึ่งมีมูลถูกกล่าวหา และอาจถูกใช้มาตรการทางวินัย ที่เป็นการสูญเสียเสรีภาพ ผู้ต้องขัง

สามารถมีเพื่อน หรือที่ปรึกษาทางกฎหมาย เข้าร่วมในการสอบสวน ซึ่งได้หลักเกณฑ์ดังกล่าว มักเรียกกันว่า McKenzie friend⁶² นอกจากนี้ อำนาจการพิจารณาการลงโทษได้นั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเรือนจำด้วยอีกทางหนึ่ง

สำหรับการควบคุมใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำ เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังกระทำได้โดยการร้องทุกข์ โดยผู้ต้องขังในเรือนจำสามารถร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือต่อคณะกรรมการตรวจเรือนจำได้โดยตรง หรือยื่นผ่านเจ้าพนักงานเรือนจำ ที่มีหน้าที่บันทึกการรับเรื่องร้องทุกข์ของผู้ต้องขัง และส่งเรื่องไปยังผู้มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยโดยทันที นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ และกำกับดูแลการดำเนินงานของเรือนจำ คือ

1) ผู้ตรวจราชการเรือนจำในประเทศไทย จะมีผู้ตรวจการเรือนจำ มีหน้าที่ในการจัดทำรายงาน เกี่ยวกับการปฏิบัติของผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ การตรวจสอบสภาพเรือนจำและเสนอสภาพปัญหาสู่รัฐบาล หัวหน้าผู้ตรวจราชการ ได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทยโดยตรง โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี

2) ผู้ตรวจการแผ่นดิน ด้านงานราชทัณฑ์และคุมประพฤติ (The Prison and Probation Ombudsman) มีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อร้องเรียนของผู้ต้องขังและผู้ถูกคุมประพฤติ รวมทั้งมีอำนาจในการตรวจสอบคำตัดสินของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในประเด็นข้อร้องเรียน ในการสืบสวนข้อเท็จจริง ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ของเรือนจำของเจ้าพนักงานตำรวจได้จัดเตรียมไว้สำหรับกรมราชทัณฑ์ได้ ยกเว้นการเข้าถึงข้อมูลประวัติส่วนบุคคล เช่น การรักษาโรค ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของข้อมูลเสียก่อน

3) คณะกรรมการตรวจสอบอิสระ (Independent Monitoring Board) ทุกเรือนจำในอังกฤษ จะมีคณะกรรมการตรวจสอบอิสระประจำเรือนจำ ประกอบด้วย ประชาชนในชุมชนที่เรือนจำตั้งอยู่ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรี ให้ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของเรือนจำ เพื่อให้การปฏิบัติกับผู้ต้องขังให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม และเคารพต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการจะนำปัญหาที่พบเห็น หรือความต้องการของผู้ต้องขัง มาปรึกษาหารือกับผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้จัดการเรือนจำของพื้นที่นั้นๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไข และแจ้งให้ผู้ต้องขัง หรือผู้ร้องเรียนทราบ หากผู้ต้องขังไม่พอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการ จะดำเนินการเข้าไปไกล่เกลี่ย นอกจากหน่วยงานของรัฐแล้ว ยังมีองค์กรเอกชนที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการเรือนจำ เช่น

⁶² Stephen Livingstone & Tim Owen. (p.278). Op.cit.(อ้างใน เรียงชัย ลินกอง), มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร, 2558, หน้า 96

4) สมาคมเพื่อการดูแล และการคืนกลับสู่สังคมของกระทำผิดแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการก่ออาชญากรรม การสร้างสังคมที่ปลอดภัยและเคารพต่อสิทธิมนุษยชน การมุ่งเน้นที่การกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิด จัดการกีดกันทางสังคม จะทำงานร่วมกับผู้บัญชาการเรือนจำ เพื่อพัฒนาและยกระดับนโยบายเรือนจำ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม

5) กองทุนเพื่อการปฏิรูปเรือนจำ (The Prison Reform Trust) เป็นหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันให้เกิดระบบการลงโทษที่มีประสิทธิภาพ บังเกิดความยุติธรรมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรการทางวินัย กฎหมายบังคับโทษมีความก้าวหน้าไปถึงขั้น หากเป็นกรณีเป็นข้อกล่าวหาที่ร้ายแรง ผู้บัญชาการเรือนจำ จะต้องมีการปรึกษาผู้มีหน้าที่ในการบำบัด แก้ไข ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหา เนื่องด้วยตามกฎหมาย มีการวางแผนบังคับโทษที่เป็นแบบเฉพาะบุคคล⁶³ ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังได้รับการพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคลมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำให้ได้ผลอย่างแท้จริง ในการบังคับใช้มาตรการทางวินัย จะเกิดขึ้นต่อเมื่อ มีผู้ต้องขังจงใจฝ่าฝืนกระทำผิดระเบียบ ข้อบังคับ หรือผิดแนวทางที่มีการวางแผนไว้ในแผนเฉพาะที่กำหนด โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้บัญชาการเรือนจำ มีอำนาจในการสั่งการให้ใช้มาตรการทางวินัยต่อผู้ต้องขังที่ฝ่าฝืนหน้าที่ ซึ่งกำหนดเงื่อนไขไว้ดังนี้

- 1) หน้าที่อันพึงปฏิบัติ อันเกิดจากกฎหมายบังคับโทษ หรือตามกฎหมายอื่นกำหนด
- 2) การฝ่าฝืน หรือกระทำที่ขัดต่อหน้าที่ผู้ต้องขังที่พึงมี

ในกรณีการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อกำหนด ที่อาจถูกใช้มาตรการทางวินัยตามกฎหมาย ผู้ต้องขังมีหน้าที่พึงปฏิบัติ ถ้าหากฝ่าฝืน หรือจงใจไม่ปฏิบัติ อาจถูกใช้มาตรการทางวินัยได้ หน้าที่อันพึงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ต้องขังได้กำหนดไว้ คือ

1) ผู้ต้องขังต้องสวมเสื้อผ้าที่ทางเรือนจำจัดไว้ให้ สำหรับเวลาว่าง หรือจะต้องออกไปนอกเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำ อาจอนุญาตให้ผู้ต้องสวมเสื้อผ้าของตนเองได้ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ต้องขังจะไม่หลบหนี

2) การส่งมอบวัตถุสิ่งของใดๆ ระหว่างการมาเยี่ยม จะต้องได้รับอนุญาตจากเรือนจำหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่กรณีการส่งมอบจดหมายหรือเอกสารอื่นๆ ของทนายความ ในคดีอาญา อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องพิจารณา และการขออนุญาต

- 3) การรับส่งจดหมายต่างๆ ไป จะต้องทำโดยผ่านเรือนจำเท่านั้น

⁶³ เรียงชัย สีนทอง, “อ้างแล้ว”, หน้า 102

4) ในการส่งจดหมาย ผู้ต้องขังจะต้องไม่ปิดซองจดหมาย ต้องเปิดซอง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบก่อนส่ง แต่สามารถรับจดหมายที่ปิดซองจากภายนอก โดยผ่านการตรวจจากเจ้าหน้าที่

5) ผู้ต้องขัง มีหน้าที่ ต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ หากไม่มีกฎหมายยกเว้น และต้องทำกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมอื่นที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งในการทำงานนั้น จะต้องอยู่ในสภาพที่จะทำได้ ร่างกายเอื้ออำนวย โดยผู้ต้องขัง มีหน้าที่ จะต้องช่วยเหลืองานในเรือนจำ มีกำหนด ไม่เกิน 3 เดือน ต่อ 1 ปี ด้วยความยินยอมของผู้ต้องขังนั้น แต่การทำงานตามกฎหมายดังกล่าว ไม่ใช่บังคับกับผู้ต้องขังที่มีอายุ ตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป และผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่งคลอดบุตร

6) ผู้ต้องขังต้องให้การสนับสนุนมาตรการที่จำเป็นในการคุ้มครองสุขภาพอนามัย และการดูแลความสะอาด

7) ผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตาม ตารางประจำวันของเรือนจำ เช่น เวลาการทำงาน เวลาว่าง และเวลาพักผ่อน ตามตารางที่ทางเรือนจำกำหนดไว้

8) ผู้ต้องขังจะต้องไม่ปฏิบัติขัดแย้งกับผู้คุม ไม่กระทำการอันเป็นการรบกวน การอยู่รวมอย่างมีระเบียบต่อผู้ต้องขังด้วยกันเอง และบุคคลอื่น

9) ผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตามคำสั่ง และข้อกำหนดของเจ้าหน้าที่ โดยไม่ขัดแย้ง

10) ผู้ต้องขังไม่ออกจากที่พักอาศัยที่กำหนดไว้ โดยไม่ได้รับอนุญาต

11) ผู้ต้องขังต้องดูแลทำความสะอาดห้องขัง และสิ่งของที่ทางเรือนจำมอบให้ ตนเองไว้ และต้องรักษาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

12) เมื่อเกิดเหตุใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายถึงชีวิต หรือร่างกาย ผู้ต้องขังต้อง แจ้งให้ทางเรือนจำทราบ เพื่อทำการแก้ไข

13) ผู้ต้องขังอาจครอบครองสิ่งของที่เจ้าหน้าที่ หรือทางเรือนจำมอบให้ สำหรับ สิ่งของที่ติดมากับผู้ต้องขัง และสิ่งของต้องห้ามไม่อนุญาตให้ครอบครอง ทางเรือนจำจะเก็บไว้ให้ ฐานรับฝาก สำหรับทรัพย์สินที่เป็นเงินสด ให้เรือนจำทำเป็นบัญชีเงินส่วนตัวของผู้ต้องขัง และ ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับมอบทรัพย์สินของตนเองไว้ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นระหว่างการคุมขัง หรือการปลดปล่อย

กรณีสิ่งของที่ผู้ต้องขังมีติดตัวมา และทางเรือนจำไม่อาจเก็บเอาไว้ และผู้ต้องขัง ไม่อาจฝากหรือปฏิเสธที่จะนำออกไปจากเรือนจำ เจ้าหน้าที่มีอำนาจที่จะนำออกไปจากเรือนจำ โดยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องขังผู้นั้น สำหรับสิ่งของที่อาจจะก่อความเสียหาย หรือความสงบเรียบร้อย ของเรือนจำ เช่น รูปภาพและสิ่งของอย่างอื่น อันเกี่ยวข้องกับกระทบกับมาตรการรักษาความปลอดภัย ของเรือนจำ อาจถูกเจ้าหน้าที่บังคับโทษทำลายเสีย อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติตนภายในเรือนจำ ของผู้ต้องขังของสหพันธ์รัฐสาธารณรัฐเยอรมนี จะมีระเบียบข้อบังคับของทางเรือนจำเป็นกรอบ

ในการประพฤติปฏิบัติ การดำเนินการต่างๆ จะมีข้อกำหนด หลักเกณฑ์ และเงื่อนไข กำหนดไว้ เป็นกฎหมาย และเมื่อผู้ต้องขังกระทำผิดเงื่อนไขดังกล่าว จะถูกบังคับตามกฎหมายบังคับโทษ

มาตรการบังคับโทษ⁶⁴ ได้กำหนดเป็นมาตรการทางวินัย ซึ่งผู้ฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ ดังนี้

- 1) การทำทัณฑ์บน
- 2) การจำกัด หรือตัดเงินประจำ หรือเงินค่าใช้จ่าย เป็นเวลาไม่เกิน 3 เดือน
- 3) การจำกัด หรือริบหนังสืออ่าน ไม่เกิน 2 สัปดาห์
- 4) จำกัด หรือริบวัตถุ สำหรับประกอบการงานในเวลาว่าง หรือการร่วมกิจกรรม ร่วมกัน ไม่เกิน 3 เดือน
- 5) แยกขังระหว่างพักนอน ไม่เกิน 4 สัปดาห์
- 6) งดการมอบหมายงาน หรืองดการทำงาน ไม่เกิน 4 สัปดาห์ โดยไม่ได้รับเงิน ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
- 7) กรณีมีความผิดร้ายแรง ห้ามพบกับบุคคลภายนอกเรือนจำ ไม่เกิน 3 เดือน
- 8) คุมขังเป็นเวลาไม่เกิน 4 สัปดาห์

ซึ่งการใช้มาตรการ “คุมขัง” เป็นการลงโทษทางวินัย ในลักษณะของการขังรวม หรือการแยกขังก็ได้ แต่จะกระทำได้อีกเมื่อได้มีการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือมีการกระทำความผิดซ้ำ พฤติกรรมที่ร้ายแรงหมายถึง การกระทำที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของเรือนจำ อาจจะใช้กำลังกับบุคคล หรือสิ่งของ หากมีการกระทำความผิดร้ายแรง ต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริง แต่กฎหมายได้กำหนดไว้ เป็นระยะเวลายาวนานไม่เกิน 4 สัปดาห์ ซึ่งอาจเป็นการคุมขังในห้องขังพิเศษ ได้ถือเป็นมาตรการทางวินัยที่เด็ดขาดที่สุด แต่มาตรการดังกล่าว ต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษด้วย และในกรณีผู้ต้องขังถูกลงโทษผิดวินัย ถูกคุมขัง สิทธิบางประการของผู้ต้องขังนั้น จะระงับไปตามกฎหมายที่กำหนดว่า การใช้มาตรการทางวินัยโดยคุมขัง หากคำสั่งใช้มาตรการนี้ มิได้มีการกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น ดังสิทธิต่างๆ ดังต่อไปนี้ จะถูกปรับใช้ คือ

- 1) สิทธิการจัดห้องขังเป็นส่วนตัวด้วยตนเอง เช่น การมีรูปภาพของบุคคลใกล้ชิดติด มีของที่ระลึกที่มีคุณค่าส่วนตัวภายในห้องนอน
- 2) สิทธิในการสวมใส่เสื้อผ้าส่วนตัว หรือสวมทับเสื้อที่ทางเรือนจำจัดให้ หรือเสื้อผ้าของตนเอง กรณีออกไปนอกเรือนจำ
- 3) สิทธิการซื้ออาหาร และเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องดูแลความสะอาดด้วยเงินส่วนตัว

⁶⁴ เรียงชัย สีนทอง, “อ้างแล้ว”, หน้า 106

- 4) สิทธิในการได้รับการมอบหมายงาน กิจกรรมที่ใช้การทำงานเพื่อบำบัด การศึกษาอบรม การศึกษาอบรมเพิ่มเติม งานที่มีค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจ การมอบหมายงานอื่นๆ
- 5) สิทธิในการรับอ่านหนังสือพิมพ์ และวารสาร ที่การบอกรับได้ดำเนินการ ผ่านเรือนจำ
- 6) การรับฟังวิทยุของเรือนจำ การรับชมโทรทัศน์ การมีวิทยุส่วนตัว หรือโทรทัศน์ส่วนตัว
- 7) การได้รับอนุญาตให้มีหนังสือ สิ่งของอื่นที่ใช้สำหรับการเรียนเพิ่มเติม หรือทำกิจกรรมส่วนตัวในครอบครอง

ผู้ต้องขังที่ฝ่าฝืนข้อบังคับ เกี่ยวกับมาตรการวินัยของทางเรือนจำ อาจได้รับ มาตรการคุมขัง หรือแยกขังได้ หากผลของการสอบสวนทางวินัย จากหน่วยงานที่มีหน้าที่พิจารณา เห็นว่า มีความผิดร้ายแรงตามกรอบที่กำหนดไว้ จะต้องได้รับโทษ แต่หากผู้ต้องขังที่ถูกดำเนินการ แยกขัง ยังต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ เนื่องจากปัญหาสุขภาพของผู้ต้องขัง กฎหมายจึงกำหนดว่า ก่อนการดำเนินการลงโทษแยกขัง ต้องมีการจัดให้มีการฟังความเห็นจากแพทย์ ประจำเรือนจำก่อนเสมอ รวมถึงระยะเวลาระหว่างคุมขังต่อเนื่องไปด้วย และในกรณีที่สุขภาพอนามัยของผู้ต้องขัง ไม่เหมาะสม การบังคับโทษโดยการขังเดี่ยว จะต้องหยุดหรือระงับทันที ซึ่งเป็นบทบังคับเพื่อเป็นการคุ้มครอง สุขภาพของผู้ต้องขัง หากการดำเนินการคุมขังขังเดี่ยวผู้ต้องขังที่ดำเนินการ โดยไม่มีการฟังความคิดเห็น ของแพทย์ก่อน จะถือเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบตามกฎหมาย และในกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย เป็นเรื่องร้ายแรง และเข้าเงื่อนไขการคุมขัง การแยกขัง ผู้บัญชาการเรือนจำ ต้องมีการหารือกับ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ต้องขังแต่ละบุคคล ก่อนที่จะตัดสินใจใช้มาตรการแยกขัง โดยการ จัดประชุมขึ้น เพื่อให้ห้องประชุมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น แต่ผู้บัญชาการเรือนจำ ไม่มีอำนาจถ่ายโอน หรือมอบอำนาจของตน ในการตัดสินใจใช้มาตรการทางวินัยไปให้ห้องประชุมได้ กล่าวคือ เป็นอำนาจเฉพาะของผู้บัญชาการเรือนจำ สิทธิในการใช้มาตรการแยกขัง หรือการแยกควบคุม ตามกฎหมายบังคับโทษนั้น เป็นสิทธิเด็ดขาดของผู้บัญชาการเรือนจำ เว้นแต่อาจโอนอำนาจหน้าที่ ให้ผู้อื่นได้ กรณีได้รับความเห็นชอบจากผู้ตรวจการเรือนจำ เช่น การโอนไปยังพัศดีในหน่วยงาน รองได้ แต่กรณีผู้ต้องขังได้กระทำผิดวินัยต่อผู้บัญชาการเรือนจำเสียเอง อำนาจในการดำเนินการ ทางวินัยต่อผู้ต้องขังบุคคลนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ตรวจการเรือนจำที่จะต้องดำเนินการวินิจฉัยชี้ขาด เป็นการดำเนินการตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา เพื่อป้องกันการใช้อำนาจในการวินิจฉัยอย่างไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ กระบวนการการดำเนินการขังเดี่ยว ผู้ต้องขังจะต้องมีการพิสูจน์การไม่ปฏิบัติ ตามหน้าที่ และการกระทำผิดความผิดอย่างละเอียด หรือฝ่าฝืนหน้าที่ อันนำไปสู่การบังคับใช้มาตรการ ขังเดี่ยว และต้องมีการสอบสวนถึงสภาวะการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องขังว่ามีความสามารถ

ที่จะรับรู้ถึงสิทธิต่างๆ ของตนได้หรือไม่ หากมีเพียงการสงสัยว่าผู้ต้องขังฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ยังไม่เป็นที่เหตุผลที่เพียงพอที่จะให้มีการวินิจฉัยชี้ขาดให้ใช้มาตรการแยกขังได้ การลงโทษคุมขังได้ จะต้องมีการพิจารณาชัดเจน โดยปราศจากข้อสงสัย เช่นเดียวกับการบังคับโทษทางกฎหมาย

มาตรการในการคุมขัง/การแยกขังผู้ต้องขัง ที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ อาจจะไม่จำเป็นต้องนำมาใช้อย่างเคร่งครัดก็ได้ เพราะในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เรือนจำมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน การตักเตือน หากสามารถกระทำได้ มาตรการในการไกล่เกลี่ย หรือการภาคทัณฑ์ อาจเป็นการเพียงพอที่จะนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำผิดแล้ว

ผู้มีอำนาจในการสั่งใช้มาตรการคุมขัง/แยกขัง และการตรวจสอบการใช้อำนาจในเรือนจำของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งใช้มาตรการไว้ ตามกฎหมาย ในการใช้อำนาจในการสั่งกลางโทษ อาจถูกจำกัดสิทธิด้วยการใช้อำนาจในดุลพินิจ ในทุกเรื่อง เช่น การถูกดำเนินคดีอาญา การถูกบังคับใช้ให้การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การจำยอมต่อภาวะบีบที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้น กฎหมายเรือนจำ จึงได้วางบทบัญญัติให้ผู้มีอำนาจในการสั่งลงโทษผู้ต้องขัง และการตรวจสอบการใช้อำนาจเอาไว้ รวมถึงผู้ต้องขังมีสิทธิในการร้องทุกข์เพื่อเยียวยา หรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายหรือจากการใช้อำนาจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในการลงโทษทางวินัย ผู้ต้องขังที่เป็นบทลงโทษที่รุนแรงนั้น อำนาจลงโทษทางวินัยกำหนดอยู่ในมาตรา 105 คือ ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้มีอำนาจลงโทษทางวินัยทุกสถาน ตามกฎหมายบังคับโทษ เป็นสิทธิเด็ดขาดของผู้บัญชาการเรือนจำ เว้นแต่อาจโอนอำนาจหน้าที่ให้ผู้อื่นได้กรณีได้รับความเห็นชอบจากผู้ตรวจการเรือนจำ หากผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยร้ายแรง เช่น ทะเลาะวิวาทกับผู้ต้องขังด้วยกันมากกว่าสองครั้ง ผู้บัญชาการเรือนจำ มีอำนาจในการลงโทษผู้ต้องขัง โดยการลงโทษแยกขังได้ ไม่เกิน 4 สัปดาห์ ในกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย โดยเป็นการกระทำต่อผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำก็สามารถลงโทษแยกขัง และในกระบวนการสั่งแยกขัง ซึ่งเป็นบทลงโทษสถานแรง จะต้องให้เจ้าหน้าที่ตรวจการเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดเมื่อการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขัง ในการดำเนินการทางวินัยมีกระบวนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- 1) การตั้งข้อกล่าวหา ข้อกล่าวหาต้องได้รับการตรวจสอบอย่างชัดเจน ผู้ต้องขังมีสิทธิโต้แย้งข้อกล่าวหา และข้อโต้แย้งทำให้การต้องบันทึกเป็นรายลัทธิอักษร
- 2) ในกรณีที่มีความร้ายแรง ก่อนการตัดสินชี้ขาดให้ผู้บัญชาการเรือนจำ ปรีกษากับบุคคลที่มีส่วนร่วมในการบำบัด ก่อนที่จะสั่งมาตรการทางวินัยกับผู้ต้องขังที่อยู่ในการบำบัดทางการแพทย์

3) ผู้บัญชาการเรือนจำ ต้องแจ้งคำวินิจฉัยชี้ขาดให้ผู้ต้องขังทราบด้วยวาจาเสร็จแล้ว ให้บันทึกเหตุผลโดยย่อไว้ในคำสั่งลงโทษด้วย

การดำเนินการตามกระบวนการ ขั้นตอนในการสอบสวนผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย ที่กำหนดไว้ ก็เพื่อที่จะทำให้ขั้นตอนการลงโทษผู้ต้องขังปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเสมอภาค ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะไม่ให้ผู้ต้องขังรายนั้น ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม หากกระบวนการ การลงโทษ ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายบังคับโทษหรือกระบวนการไม่ถูกขั้นตอน ผู้ต้องขังสามารถ ร้องทุกข์ได้ โดยดำเนินการตามสิทธิของตน ดังนี้

- 1) การยื่นคำร้องทุกข์แก่ผู้บัญชาการเรือนจำ เกี่ยวกับเรื่องของตน และต้องได้รับ โอกาสในการพบผู้บัญชาการเรือนจำ และรับการชี้แจง หรือตอบข้อหาหรือ
- 2) มีโอกาสติดต่อ หรือพบผู้ตรวจการเรือนจำเป็นการเฉพาะตัว ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับตนเอง
- 3) กรณีการถูกลงโทษทางวินัยโดยไม่เป็นธรรม ผู้ถูกลงโทษ มีสิทธิยื่นเรื่องราว ร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใดๆ และผู้ใช้สิทธิร้องทุกข์/ผู้ร้องเรียน จะต้องไม่ถูกทำกระทำการใดๆ โดยจะต้อง ได้รับความคุ้มครองไม่ให้ได้รับผลกระทบกระเทือนภายในเรือนจำ ไม่ว่าจะโดยทางใดๆ ทั้งสิ้น

4. ความเปลี่ยนแปลงของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศไทย

วิวัฒนาการของกฎหมายบังคับโทษของไทย ตั้งแต่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ถึงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายราชทัณฑ์

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479	พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560	วิเคราะห์
1. เจ้าหน้าที่บริหารงานตามสาย บังคับบัญชา ตั้งแต่รัฐมนตรี ถึง เจ้าพนักงานฯ	1. มีคณะกรรมการราชทัณฑ์ ทำหน้าที่ กำกับ ดูแล ให้ความเห็นชอบ การดำเนินการ ตามกฎหมาย	การดำเนินการในรูปแบบ คณะกรรมการ เป็นการควบคุม การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ โดยตรง ไม่ให้ ใช้ดุลพินิจอย่างอิสระ
2. การบังคับโทษ ใช้การควบคุม กักขัง และจำคุก เป็นหลัก	2. ให้อำนาจกรมราชทัณฑ์ใช้ มาตรการบังคับโทษอื่น นอกจาก การควบคุม ขัง และจำคุก ได้เพิ่มขึ้น	การกำหนดให้มีการใช้มาตรการ บังคับโทษอื่น สามารถลด ความแออัดของนักโทษ ภายใน เรือนจำฯ
3. อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงาน ของเจ้าพนักงานเป็นไป ตามกฎหมาย	3. กฎหมายกำหนดให้มีการฝึก อบรมเจ้าพนักงานก่อน มอบหมายให้ปฏิบัติงาน	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างมี ประสิทธิภาพ เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของกฎหมาย
4. ไม่มีรายละเอียดในการปฏิบัติ ตามกฎหมายบังคับโทษ เพียงแต่ วางกรอบปฏิบัติกว้างๆ	4. กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตั้งแต่ การรับตัว การปฏิบัติ และ การเตรียมความพร้อม ในการปล่อย	การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ควบคุม และการแก้ไขพัฒนา มีความชัดเจน เป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพ
5. ไม่มีการจำแนกประเภท หรือ ชั้นของเรือนจำฯ	5. มีการจำแนกประเภท หรือ ชั้นของเรือนจำฯ	สามารถแยกควบคุม และ ให้การปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขัง ได้ ตามเกณฑ์ เพศ สถานะ วัตถุ ประสงค์ ความมั่นคง และเฉพาะ แต่ละเรือนจำฯ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479	พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560	วิเคราะห์
6. กรมราชทัณฑ์ไม่มีอำนาจกำหนดสถานที่อื่นใดเป็นที่ควบคุม	6. ให้อำนาจกรมราชทัณฑ์ สามารถกำหนดสถานที่อื่นใดเป็นสถานที่คุมขัง นอกเรือนจำ	สามารถดำเนินกิจการตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความแออัดในเรือนจำฯ
7. การให้ประโยชน์ กับผู้ต้องขัง ไม่กำหนดให้มีการส่งนักโทษออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการ หรือ ศึกษา อบรมนอกเรือนจำฯ	7. กำหนดให้ประโยชน์กับผู้ต้องขังที่ประพฤติดี ออกไปฝึกวิชาชีพฯ และศึกษาอบรมภายนอกเรือนจำฯ โดยไม่มีผู้ควบคุมก็ได้	เป็นการเพิ่มมาตรการจูงใจให้ผู้ต้องขังประพฤติดี มีวินัย โดยให้มีโอกาสออกเตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยตัวสู่สังคม
8. การลงโทษผู้ต้องขัง ยังมีโทษที่มีความโหดร้าย รุนแรง คือ การขังเดี่ยว ไม่เกิน 3 เดือน ขังห้องมืด และการเขียน	8. การลงโทษที่มีความโหดร้าย และรุนแรงลดลง คือ ขังเดี่ยว ไม่เกิน 1 เดือน และไม่มีการลงโทษขังห้องมืด โทษเขียน	เป็นการลดการกระทำที่ขัดแย้งกับการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ลดความโหดร้าย รุนแรง
9. ไม่มีข้อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ ของผู้ต้องขัง	9. มีการกำหนดเรื่องการคุ้มครองสิทธิ การร้องเรียน การร้องทุกข์ กรณีผู้ต้องขังไม่ได้รับความเป็นธรรม	กฎหมายใหม่ให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น
10. การลงโทษ กรณีเกี่ยวกับสิ่งของ ต้องห้าม กำหนดโทษเอาไว้ มาตรฐานเดียว ลงโทษเท่ากัน ทุกประเภท	10. ได้กำหนดระดับความสำคัญ ของสิ่งของต้องห้าม ไว้ สองระดับ ซึ่งมีกำหนดโทษที่แตกต่างกัน	เพิ่มความเป็นธรรมให้กับผู้กระทำผิด เกี่ยวกับสิ่งของต้องห้าม ตามความรุนแรง และผลกระทบต่อความมั่นคง

บทที่ 5

วิเคราะห์การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำ ที่มีผลกระทบ ต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของผู้ต้องขัง

บทนี้ จะทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในทางกฎหมายและการปฏิบัติ ในการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง เปรียบเทียบ ความแตกต่าง และความสอดคล้องของหลักกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กับหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และตามแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของต่างประเทศ และจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ตลอดจนผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางวินัยภายในเรือนจำ ดังนี้

1. ผลกระทบจากการดำเนินการลงโทษทางวินัย ตามกฎหมายราชทัณฑ์ไทย

ในส่วนนี้ จะศึกษาผลกระทบจากการลงโทษ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีผลบังคับใช้ ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2560 ที่กระทบทางร่างกายและด้านสิทธิต่างๆ เฉพาะโทษที่ยังมีการบังคับใช้ในปัจจุบัน 7 สถานนั้น ในส่วนของโทษขังห้องมืดและโทษเขียน ซึ่งไม่มีการบังคับใช้ และไม่ปรากฏในกฎหมายราชทัณฑ์ (ที่แก้ไขแล้ว) จะไม่นำมากล่าวไว้ในที่นี้ โดยจะเปรียบเทียบกับหลักการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และมาตรฐานข้อกำหนดขององค์การสหประชาชาติ ดังนี้

1.1 การลงโทษภาคทัณฑ์

โทษภาคทัณฑ์ เป็นการลงโทษสถานเบาที่สุด แต่จะมีผลกระทบในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับการลงโทษวินัยอื่นๆ เพียงเล็กน้อย เพราะถือเป็นการกระทำผิดไม่ร้ายแรง โดยจะได้รับผลกระทบในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1.1 ผลกระทบทางกายภาพ การลงโทษภาคทัณฑ์ ผู้ที่ถูกลงโทษจะไม่ได้รับผลกระทบทางกายภาพโดยตรง เพราะตามกฎหมายเป็นโทษสถานเบา และผู้ที่ถูกลงโทษ

ได้สำนึกตัวในการกระทำแล้ว การใช้ชีวิตทั่วไป ได้ตามปกติ ไม่กระทบทั้งการเพิ่มงาน จำกัดสิทธิในการเคลื่อนไหว

ผู้ที่ถูกลงโทษภาคทัณฑ์ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ทางร่างกาย เพราะตามกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า การภาคทัณฑ์ ให้กระทำโดยวิธีการเรียกตัวมาว่ากล่าวสั่งสอน ให้พยายามประพฤติตัวอยู่ในวินัยในกาลต่อไป ผู้ที่ถูกลงโทษจึงไม่ถูกลงโทษทางกาย แต่ประการใด

1.1.2 ผลกระทบทางด้านสิทธิประโยชน์ และอื่นๆ ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษภาคทัณฑ์ จะไม่ได้รับการพิจารณาของคณะกรรมการฯ ในการเลื่อนชั้นตามที่กำหนด เพราะกรรมการฯ จะพิจารณาว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติไม่เรียบร้อย มีความประพฤติไม่เหมาะสม ไม่สมควรเลื่อนชั้นส่งผลให้ผู้ถูกลงโทษไม่ได้รับประโยชน์ตามกฎหมายราชทัณฑ์ มาตรา 32 ทำให้เสียเวลา การครองชั้นเดิม และรับผลประโยชน์เช่นเดิม เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งรอบของการพิจารณา ทั้งจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ออกทำงานนอกเรือนจำ หรือพักการลงโทษ ในกรณีที่ระเบียบกำหนดว่าผู้ต้องขังจะต้องไม่เคยกระทำผิดวินัยภายในเรือนจำมาก่อน มีผลทำให้ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษภาคทัณฑ์ ได้รับผลกระทบเป็นไปตามระเบียบ และข้อบังคับ แต่ละฉบับ

1) *เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* การที่กรมราชทัณฑ์ ไม่พิจารณาเลื่อนชั้นให้ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษภาคทัณฑ์ สามารถกระทำหรือไม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน กรณีการที่กรมราชทัณฑ์ไม่จัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับประโยชน์ โดยการเลื่อนชั้นตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หรือไม่

เห็นว่า การเลื่อนชั้นให้นักโทษเด็ดขาด กรมราชทัณฑ์จะดำเนินการตามกฎหมายราชทัณฑ์ โดยนาระบบการเลื่อนชั้นมาเป็นมาตรการในการควบคุมความประพฤติ หรือวินัยของผู้ต้องขัง โดยในกฎหมายกำหนดว่า นักโทษเด็ดขาดที่แสดงให้เห็นความประพฤติดี จึงจะพิจารณาให้ได้รับประโยชน์โดยการเลื่อนชั้น แต่หากนักโทษคนใด มีความประพฤติไม่เรียบร้อย หรือกระทำผิดวินัย จะไม่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนชั้น สามารถกระทำได้ เพราะเป็นมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลใช้สิทธิเช่นเดียวกับบุคคลอื่น และใช้บังคับกับผู้ต้องขังโดยทั่วไป จึงถือว่าการลงโทษภาคทัณฑ์ ไม่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ได้กำหนดเกี่ยวกับวินัยและการลงโทษไว้ การรักษาระเบียบวินัยในเรือนจำเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง⁶⁵ แต่จะต้องเป็นไปเพื่อความปลอดภัย และเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเรือนจำ และการลงโทษจะต้องพิจารณา

⁶⁵ กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษขององค์การสหประชาชาติ; ข้อ 27

ไปตามกฎหมาย หรือข้อบังคับของหน่วยงานราชการของประเทศ โดยต้องกำหนดว่ากรณีใด เป็นความผิดวินัย เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกฎหมาย การลงโทษภาคทัณฑ์ เป็นการลงโทษตามที่กฎหมาย กำหนด จึงไม่มีความขัดแย้งกับมาตรฐานตามที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ แต่ประการใด

1.2 การลงโทษงดการเลื่อนขั้นโดยมีกำหนดเวลา

ผู้ที่ถูกลงโทษงดการเลื่อนขั้น จะไม่ได้รับการเลื่อนขั้นตามกำหนดเวลาที่กฎหมาย กำหนด คือ แทนที่จะได้เลื่อนขั้นในวันสิ้นเดือนมิถุนายน หรือสิ้นเดือนธันวาคม กลับต้องเลื่อนระยะ เวลานานขึ้นไปอีก ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่งลงโทษ ซึ่งจะได้รับผลกระทบ ดังนี้

1.2.1 ผลกระทบทางกายภาพ ผู้ที่ถูกลงโทษงดการเลื่อนขั้นโดยมีกำหนดเวลา จะไม่ได้รับผลกระทบทางกาย เพราะการเลื่อนขั้น เป็นเรื่องของสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับตามกฎหมาย ฉะนั้น จึงไม่กระทบทางร่างกายของผู้ที่ถูกลงโทษ แต่ประการใด

1.2.2 ผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และอื่นๆ ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การให้ ประโยชน์ เกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษ เป็นมาตรการทางวินัยที่กรมราชทัณฑ์นำมาใช้ในการควบคุม ความประพฤติของผู้ต้องขัง โดยในการพิจารณาให้ประโยชน์ต่างๆ กับผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ จะพิจารณาให้ประโยชน์มากหรือน้อย เป็นไปตามลำดับชั้น การที่ผู้ต้องขังไม่ได้รับการเลื่อนขั้น ตามเวลาที่กำหนดไว้ ส่งผลให้ผู้ต้องขังต้องครองในชั้นเดิมเป็นเวลานานยิ่งขึ้น ในขณะที่ผู้ต้องขังอื่นๆ ใช้เวลาเพียง 3 เดือน (ผู้ต้องขังชั้นกลาง) หรือ 6 เดือน (ชั้นดีขึ้นไป) ก็จะได้รับพิจารณาให้ได้รับ การเลื่อนขั้น ย่อมส่งผลให้ผู้ที่ถูกเพิ่มระยะเวลา ไม่ได้รับการพิจารณาตามเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และหากมีกรณีมีการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งเป็นการให้สิทธิประโยชน์ตามลำดับชั้น ผู้ต้องขังที่อยู่ ในชั้นต่ำกว่า ย่อมจะได้น้อยกว่าชั้นที่สูงกว่า สำหรับประโยชน์อื่นๆ ตามกฎหมายราชทัณฑ์

1) *เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* การที่กรมราชทัณฑ์ เพิ่มระยะเวลาในการพิจารณาเลื่อนขั้นให้ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษ ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ไม่มี ความเสมอภาค ซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับ การคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน กรณีการที่กรมราชทัณฑ์ไม่จัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับ ประโยชน์ โดยการเลื่อนขั้นตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ในวันสิ้นเดือนมิถุนายนและสิ้นเดือน ธันวาคม ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หรือไม่

เห็นว่า การเลื่อนขั้นให้นักโทษเด็ดขาด กรมราชทัณฑ์จะดำเนินการ ตามกฎหมายราชทัณฑ์ โดยนำระบบการเลื่อนขั้น มาเป็นมาตรการในการควบคุมความประพฤติ หรือวินัยของผู้ต้องขัง โดยในกฎหมายกำหนดว่านักโทษเด็ดขาดที่แสดงให้เห็นความประพฤติดี จึงจะพิจารณาให้ได้รับประโยชน์โดยการเลื่อนขั้น แต่หากนักโทษคนใด มีความประพฤติไม่เรียบร้อย หรือกระทำผิดวินัย จะไม่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนขั้น สามารถกระทำได้ เพราะเป็นมาตรการ

ที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคล ใช้สิทธิเช่นเดียวกับบุคคลอื่น และใช้บังคับกับผู้ต้องขังโดยทั่วไป จึงถือว่าการลงโทษงดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา ไม่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ได้กำหนดเกี่ยวกับวินัยและการลงโทษไว้ การรักษาระเบียบวินัยในเรือนจำเป็นไปเพื่อความปลอดภัย และเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเรือนจำ และการลงโทษจะต้องพิจารณาไปตามกฎหมาย หรือข้อบังคับของหน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศ โดยต้องกำหนดว่ากรณีใด เป็นความผิดวินัยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกฎหมาย การลงโทษงดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา เป็นการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด จึงไม่มีความขัดแย้งกับมาตรฐานตามที่องค์การสหประชาชาติ กำหนดไว้ แต่ประการใด

1.3 การลงโทษลดชั้น

การลงโทษลดชั้น เป็นการปรับชั้นตัวของผู้ต้องขัง ให้ลดต่ำลงกว่าเดิม ซึ่งตามปกติชั้นของผู้ต้องขังจะจัดไว้ตามลำดับ จำนวน 6 ชั้น หากผู้ต้องขังมีความประพฤติเรียบร้อย ทำการงานเกิดผลดี ก็จะได้รับ การเลื่อนชั้นให้สูงขึ้น ตามระเบียบของการเลื่อนชั้น และจะได้รับประโยชน์อื่นๆ มากขึ้น ตามชั้นด้วยเช่นกัน ชั้น จึงมีความสำคัญต่อผู้ต้องขังที่จะต้องรักษาไว้ แต่หากปรากฏว่าผู้ต้องขังกระทำความผิดวินัย และถูกลงโทษลดชั้น ผู้ต้องขังจะต้องเสียสิทธิประโยชน์ต่ำกว่าเดิมที่เคยได้รับมาก่อนในชั้นเดิม กลับมารับประโยชน์ในชั้นที่ต่ำกว่า ซึ่งสามารถพิจารณาผลกระทบได้ดังนี้

1.3.1 ผลกระทบทางกายภาพ ผู้ที่ถูกลงโทษลดชั้น จะไม่ได้รับผลกระทบทางกาย เพราะการลดชั้น เป็นเรื่องของการลดสถานภาพของสิทธิที่เคยได้รับมาก่อน โดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางกาย ฉะนั้น จึงไม่กระทบทางร่างกายของผู้ที่ถูกลงโทษโดยตรง แต่ประการใด

1.3.2 ผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิ ประโยชน์ และอื่นๆ ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การให้ประโยชน์เกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษ เป็นมาตรการทางวินัยที่กรมราชทัณฑ์นำมาใช้ในการควบคุมความประพฤติของผู้ต้องขัง โดยในการพิจารณาให้ประโยชน์ต่างๆ กับผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ จะพิจารณาให้ประโยชน์มากหรือน้อย เป็นไปตามลำดับชั้น การที่ผู้ต้องขังครองชั้นที่สูงกว่า ย่อมได้รับประโยชน์มากกว่าผู้ต้องขังชั้นต่ำ เป็นไปตามหลักการให้ประโยชน์ที่เป็นธรรม และเมื่อผู้ต้องขังถูกลดชั้นให้ลงมาอยู่ในชั้นต่ำ ผลประโยชน์ที่เคยได้รับมาก่อนย่อมเสียไป และต้องมารับประโยชน์ที่ควรได้ตามชั้นใหม่ ซึ่งย่อมจะน้อยกว่าเดิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น ประโยชน์เดิมๆ ที่ผู้ต้องขังเคยได้รับจะต้องหมดไปด้วย ย่อมกระทบต่อสิทธิประโยชน์ตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดจำนวน และรูปแบบไว้ สำหรับชั้นของผู้ต้องขังมากหรือน้อย ตามลำดับชั้นอย่างแน่นอน

1) *เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* การที่กรมราชทัณฑ์ นำระบบการจัดชั้น มาเป็นมาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย โดยกำหนดให้

ผู้ต้องขังที่ประพฤติดี ได้รับการเลื่อนชั้นที่สูงขึ้น และผู้ต้องขังที่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ หรือกระทำผิดวินัย อาจถูกลดชั้นให้ต่ำลง เป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 35(3) เป็นการใช้บังคับทั่วไป ไม่ได้เลือกปฏิบัติกับผู้หนึ่งผู้ใด เป็นการเฉพาะ

เห็นว่า การลดชั้นผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย เป็นการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ ที่กระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เท่าที่จำเป็นแล้ว และไม่เป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรมราชทัณฑ์สามารถกระทำได้ เพราะเป็นมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลใช้สิทธิเช่นเดียวกับบุคคลอื่น และใช้บังคับกับผู้ต้องขังโดยทั่วไป ไม่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ได้กำหนดเกี่ยวกับวินัยและการลงโทษไว้ การรักษาระเบียบวินัยในเรือนจำเป็นไปเพื่อความปลอดภัย และเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเรือนจำ และการลงโทษจะต้องพิจารณาไปตามกฎหมาย หรือข้อบังคับของหน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศ โดยต้องกำหนดว่ากรณีใด เป็นความผิดวินัย เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกฎหมาย และผู้ถูกลงโทษก็ไม่ได้เสียสิทธิใดๆที่เคยได้รับตามปกติ เพียงแต่จะไม่ได้รับการจัดประโยชน์ให้เช่นเดียวกับผู้ต้องขังอื่นๆ ฉะนั้น การลงโทษลดชั้น เป็นการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงไม่มีความขัดแย้งกับมาตรฐานตามที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ แต่ประการใด

1.4 การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อฯ

ในการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อกับครอบครัว หรือบุคคลภายนอก เป็นประโยชน์และสิทธิตามกฎหมายที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนจากครอบครัว ญาติ และบุคคลที่ผู้ต้องขังประสงค์จะติดต่อด้วย แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ แต่หากปรากฏว่าผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย และถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ ตามเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่ง ซึ่งผู้ที่ถูกลงโทษจะไม่มีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับญาติมิตรตามปกติ แต่ทั้งนี้ จะไม่ตัดสิทธิเกี่ยวกับการติดต่อกับทนายความ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความซึ่งสามารถพิจารณาผลกระทบได้ดังนี้

1.4.1 ผลกระทบทางกายภาพ ผู้ที่ถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนฯ เป็นการลงโทษที่มีผลต่อสิทธิประโยชน์ และเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร จะไม่ได้รับผลกระทบทางกาย แต่เป็นเรื่องของการลดสถานภาพของสิทธิ เสรีภาพในการสื่อสารที่เคยได้รับ โดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางกาย ฉะนั้น จึงไม่กระทบทางร่างกายของผู้ที่ถูกลงโทษ โดยตรง แต่ประการใด

1.4.2 ผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และอื่นๆ ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนและติดต่อกับบุคคลภายนอกๆ จะได้รับผลกระทบทางจิตใจสูง เป็นการตัดโอกาสในการในการสื่อสารพบปะกับญาติมิตร ไม่มีอิสระในการติดต่อสื่อสาร ไม่สามารถรับส่งข่าว ไม่ทราบความเคลื่อนไหวของบุคคลภายในครอบครัว ถูกตัดขาดจากครอบครัว แม้ไม่ถูกจำกัดด้านอื่นๆ ก็จะมีรู้สึกว่าขาดอิสระ มีความวิตกกังวล ทำให้ตนเองรู้สึกโดดเดี่ยว กระทบกระวาย แม้ในความเป็นจริงขณะคุมขังในเรือนจำ จะมีญาติมาเยี่ยมบ่อยครั้ง อาจจะมี 1 ครั้ง หรือ 6 เดือนต่อครั้ง หรือเกือบจะไม่มีญาติมาเยี่ยมเลย การถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนๆ จะกำหนดเป็นจำนวนเดือนนับแต่วันที่ออกคำสั่ง และผู้ถูกลงโทษลงนามรับทราบคำสั่งแล้ว จึงมีผลบังคับ ผลกระทบจึงมีน้อยมาก เว้นแต่ผู้ต้องขังบางคนที่เพิ่งถูกลงโทษจำคุก และเป็นผู้ต้องขังเข้าใหม่ ยังต้องการกำลังใจจากครอบครัว จะได้รับผลกระทบมาก โดยเฉพาะทางใจ

1) *เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* การติดต่อเยี่ยมเยียนเป็นการสื่อสารชนิดหนึ่งที่บุคคลสามารถกระทำได้ การจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องขัง ไม่ให้ได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียน จึงเป็นการฝ่าฝืนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง การที่กรมราชทัณฑ์นำระบบการตัดการอนุญาตให้ผู้ต้องขังได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนจากญาติมิตร หรือบุคคลภายนอกมาเป็นมาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังที่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ หรือกระทำผิดวินัย อาจถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก เป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งกำหนดไว้ เป็นการใช้บังคับทั่วไป ไม่ได้เลือกปฏิบัติกับผู้หนึ่งผู้ใด แต่ไม่ปิดกั้นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับสิทธิตามกฎหมาย และสิทธิตามหลักมนุษยธรรม เช่นการพบทนายความเรื่องคดี และการติดต่อของผู้ต้องขังหญิงกับครอบครัว โดยเฉพาะบุตร เป็นต้น

เห็นว่า การลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย เป็นการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ ที่กระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่าที่จำเป็นแล้ว และไม่เป็นการกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรมราชทัณฑ์สามารถกระทำได้ เพราะเป็นมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น และใช้บังคับกับผู้ต้องขังโดยทั่วไป ไม่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ในการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก เป็นการติดต่อกับโลกภายนอก ได้กำหนดไว้ในกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ ว่านักโทษพึงได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับครอบครัวของตน และเพื่อนที่เชื่อถือได้ ทั้งทางจดหมาย และการติดต่อเยี่ยมเยียน แต่ต้องเป็นไปตามวันเวลา ตามระเบียบของ

ทางราชการกำหนดไว้ และในมาตรฐานดังกล่าว ไม่ได้กำหนดว่าให้เรือนจำสามารถจำกัด หรือ ควบคุมไม่ให้ได้รับการเยี่ยมเยียน แต่ประการใด

1.5 การลดโทษลดหรืองดประโชชน์และรางวัล

ปกติแล้ว กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคน ต้องทำงานตามคำสั่งของพนักงาน เจ้าหน้าที และงานที่กำหนดให้ผู้ต้องขังทำ มีทั้งที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน เช่น งานเกี่ยวกับการอนามัย ของตัวผู้ต้องขัง งานการสุขาภิบาลของเรือนจำฯ และงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทน เช่น งานรับจ้าง แรงงาน งานฝึกวิชาชีพ หาผลประโยชน์จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ทำจากแรงงานผู้ต้องขัง แม้กฎหมายจะกำหนดไม่ให้ผู้ต้องขังได้รับค่าจ้าง แต่กฎหมายให้จ่ายเงินรางวัลให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งมี ส่วนร่วมจากการทำงาน โดยจ่ายเป็นร้อยละของรายได้ และเงินส่วนนี้ จะเก็บไว้ให้ผู้ต้องขังได้ใช้จ่าย ภายในเรือนจำ และจ่ายเป็นทรัพย์สินติดตัวไว้เป็นทุน เมื่อพ้นโทษ และนอกจากเงินรางวัลดังกล่าวแล้ว กรมราชทัณฑ์ ยังกำหนดให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ตามกฎหมายด้วย ซึ่งหมายถึง ได้รับประโยชน์ และรางวัล แต่หากปรากฏว่า ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมถูกลงโทษลดหรือ งดรางวัลและประโยชน์ได้เช่นเดียวกัน การลดและงดให้เป็นไปตามเงื่อนไข ซึ่งผู้ที่ถูกลงโทษย่อมได้รับ ผลกระทบอย่างแน่นอน ดังนี้

1.5.1 ผลกระทบทางกายภาพ การลด หรือการงดประโชชน์และรางวัล เป็นการ ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่เกิดขึ้น ในขณะที่ผู้ต้องขัง ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานจัดให้ในขณะที่ผู้ต้องขัง มีความ ประพฤติดี และเมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขัง กระทำผิดวินัย หน่วยงาน จึงนำมาตราการบังคับมาใช้ เพื่อเรียกคืน หรือตัดประโยชน์ที่เคยให้ เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับสู่สภาพเดิม โดยไม่มีการกระทบต่อ สิทธิ และเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่กระทบทางกาย แต่ประการใด

1.5.2 ผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และอื่นๆ การจัดประโชชน์ต่างๆให้กับ ผู้ต้องขัง ที่กล่าวถึงนี้ เป็นการให้ประโยชน์โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ต้องขังต้องมีความประพฤติและ ต้องทำงานตามที่ทางเรือนจำมอบหมายให้ทำ เพราะการทำงาน เป็นหน้าที่ ผู้ต้องขังมีหน้าที่ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งหมายถึงทุกคนต้องทำงาน แต่กฎหมายได้กำหนดว่า ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้าง เพราะการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับโทษ การควบคุม และ พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องโทษ นอกจากการควบคุมไม่ให้หลบหนีแล้ว ทุกคนจะต้องทำงานเพื่อให้มี ความสำนึก แต่เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ และจงใจให้ผู้ต้องขังทำงาน กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดรางวัล และประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้ต้องขัง แต่หากปรากฏว่าผู้ต้องขังคนใดได้กระทำผิด กรมราชทัณฑ์ จึงได้กำหนดไว้ในกฎหมายว่าให้ลดหรืองดประโชชน์และรางวัลทั้งหมด หรือแต่บางส่วน เป็นไป

ตามความหนักเบาของโทษที่ได้กระทำ แต่ไม่ได้กำหนดให้ลดหรืองดสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย ซึ่งหมายถึง การกระทำต่อสิ่งที่ยังไม่ได้เป็นของผู้ต้องขังมาก่อน จึงไม่กระทบต่อผู้ต้องขัง แต่ประการใด

1) *เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่ได้คุ้มครอง ถึงการลดหรืองดประโยชน์ ที่ทางองค์กรของรัฐ จะพึงจัดให้กับบุคคล โดยตรง แต่จะคุ้มครองในส่วนของความเป็นธรรมและความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งหมายถึง ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาค เท่าเทียมกันทุกคน การที่กรมราชทัณฑ์ ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ว่าผู้ต้องขังที่ประพฤติดี อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด และหากปรากฏว่าผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย จะต้องถูกลงโทษทางวินัย สถานหนึ่งสถานใด ตามมาตรา 35 และกำหนดเงื่อนไขเอาไว้อย่างชัดเจน กรณีการลดและงดรางวัล จะดำเนินการได้ในกรณีใด เป็นที่ทราบทั่วกันแล้ว จึงถือได้ว่ามีความเสมอภาคและเป็นธรรม ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ แต่ประการใด

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ในการปฏิบัติต่อนักโทษ กำหนดไว้ว่า ผลประโยชน์ที่นักโทษจะพึงได้รับ จากการทำงานในเรือนจำ ต้องถือเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการที่เรือนจำจะแสวงหาผลกำไร จากโรงงานอุตสาหกรรม⁶⁶ ซึ่งหมายถึง ผู้ต้องขังจะต้องได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานเหมือนทำงาน ภายนอกเรือนจำ ฉะนั้น เรือนจำจะไปลดหรืองด ย่อมเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำ แต่มีเงื่อนไขดังกล่าว หมายถึง งานที่จัดโดยสถานที่อื่น เพื่อประโยชน์ขององค์กรอื่นเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นการงานเพื่อประโยชน์ของหน่วยงานราชการ ซึ่งหมายถึง เรือนจำ การที่ผู้ต้องขัง ต้องทำงานเพื่อประโยชน์ของเรือนจำ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของตัวผู้ต้องขังเอง ไม่ได้บังคับถึง จึงเห็นว่า การลงโทษลดหรืองดประโยชน์และรางวัล ไม่ขัดหรือแย้งกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ แต่ประการใด

1.6 การลงโทษขังเดี่ยว

การลงโทษขังเดี่ยว เป็นการปฏิบัติ เป็นการลงโทษที่กระทบทางร่างกาย สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยตรง เป็นเรื่องที่ต้องคุ้มครองสิทธิ และนักวิชาการต่างๆ ให้ความสำคัญ เพราะผู้ที่ถูกลงโทษจะต้องถูกแยกออกจากผู้ต้องขังอื่นๆ ไปควบคุมไว้ในห้องที่จัดขึ้น สำหรับขังเดี่ยว โดยเป็นไปตามกฎหมายราชทัณฑ์ โดยไม่มีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับผู้ใดทั้งสิ้น ตามกำหนดเวลาในคำสั่ง แต่ไม่เกิน 3 เดือน และต้องปฏิบัติตนภายในเงื่อนไขที่ทางกรมราชทัณฑ์ กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย

1.6.1 *ผลกระทบทางกายภาพ* ตามปกติบุคคล จำเป็นต้องทำกิจกรรมต่างๆ ในสถานที่ต่างๆ ได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน ทำกิจกรรมต่างๆ การกินอยู่ หลับนอน แต่ผู้ต้องขัง

⁶⁶ กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ขององค์การสหประชาชาติ; ข้อ 72 (2)

ที่ถูกลงโทษขังเดี่ยว จะไม่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระเหมือนผู้ต้องขังอื่น ไม่มีโอกาสได้ออกกำลังกาย เล่นกีฬา หรือพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ต้องจำใจอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพียงคนเดียวตลอดเวลาที่ถูกลงโทษ ควบคุมตัวไว้ในห้องที่แคบๆ จึงเป็นความรู้สึกที่ทรมานทางกาย และจิตใจสูงมาก

1.6.2 ผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และอื่นๆ การขังเดี่ยว เป็นโทษทางวินัย ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด ว่าเป็นการลงโทษที่ทารุณ โหดร้าย กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างมาก ซึ่งการลงโทษขังเดี่ยวนั้น ผู้ที่ถูกลงโทษ ไม่สามารถติดต่อกับบุคคลใดๆ จะต้องถูกแยกควบคุมไว้ในห้องแคบๆ สิทธิต่างๆ ที่เคยได้รับ จะหยุดชะงักไปชั่วระยะเวลา เช่น การได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียน ผู้ที่ถูกลงโทษจะไม่ได้รับสิทธิการเยี่ยมญาติ ซึ่งเหมือนการถูกลงโทษซ้อนกับการตัดเยี่ยมเยียนฯ (ไม่รวมถึงการติดต่อทนายความ และการเยี่ยมเยียนของผู้ต้องขังหญิง) และการได้พบปะพูดคุยกับบุคคลอื่นๆ เหตุเพราะถูกจำกัดไว้ในสถานที่แคบๆ ไม่มีอิสระในการใช้ชีวิตประจำวันเหมือนบุคคลทั่วไป ไม่ได้รับความสะดวกสบาย ไม่ได้ออกกำลังกาย ไม่ได้รับสวัสดิการพิเศษ และไม่มีโอกาสได้รับข่าวสารใดๆ รวมถึงการนัดหมายหรือการบันเทิงที่ควรได้รับเหมือนผู้ต้องขังอื่นๆ แม้จะได้รับการสงเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน เช่น อาหาร การหลับนอน การขยับถ่ายและยารักษาโรค จะได้รับการช่วยเหลือการเจ็บป่วยตามกฎหมาย เหมือนผู้ต้องขังอื่นๆ

1) **เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย** ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง ในการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึง บุคคล จึงต้องมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ ในกรณีของผู้ต้องขัง ซึ่งมีความเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป การกระทำผิดวินัยและถูกลงโทษขังเดี่ยว โดยการจำกัดให้อยู่ในห้องแคบๆ ไม่ให้มีโอกาสได้ติดต่อพูดคุยกับบุคคลใดๆ เป็นการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ผิดไปจากปกติของมนุษย์ทั่วไป ซึ่งจำเป็นต้องมีการพบปะ พูดคุย และมีอิสระ เสรีในการใช้ชีวิตปกติ เหมือนผู้ต้องขังทุกๆ ไป การลงโทษฐานผิดวินัย โดยการขังเดี่ยว เป็นการลงโทษที่ซ้ำซ้อน ในเมื่อได้ถูกลงโทษทางอาญา โดยการจำคุกภายในเรือนจำแล้ว ผู้ต้องขังต้องจำกัดอยู่ภายในเรือนจำ ไม่จำเป็นต้องแยกขังไว้อีก เพราะการแยกควบคุมไว้ในห้องขังแคบๆ ฐานผิดวินัย เป็นการลงโทษที่หนักกว่าโทษทางอาญาที่ศาลพิพากษาให้จำคุก จึงเป็นการลงโทษที่หนักกว่าที่กฎหมายอาญาสั่งลงโทษ ผู้ที่ถูกลงโทษได้รับการทรมานกว่าที่กฎหมายอาญากำหนดไว้ การลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขัง จึงมีความขัดกับรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถลงโทษได้

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ตามกฎมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ กำหนดไว้ว่าในการลงโทษทางวินัยจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และข้อบังคับ และนักโทษจะได้รับโทษซ้ำในความผิดเดียวกันไม่ได้⁶⁷ ในกรณีของการขังเดี่ยว ผู้ต้องขัง ตามกฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกลงโทษจะต้องเสียสิทธิในการได้รับการติดต่อเยี่ยมเยียนจากญาติ จึงเป็นการลงโทษซ้ำกับการตัดการอนุญาตเยี่ยมตามแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ จึงไม่สามารถทำได้ และในการขังไว้ในห้องแคบๆ โดยไม่มีการตรวจร่างกายของผู้ต้องรับโทษการขังเดี่ยว โดยไม่ให้มีการติดต่อกับบุคคลใดๆ เป็นการลงโทษที่กระทบสุขภาพจิตของผู้ถูกลงโทษเป็นการฝืนธรรมชาติของมนุษย์ จึงกระทำไม่ได้⁶⁸ เช่นกัน

1.7 การลงโทษตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ

การลงโทษตัดจำนวนวันลดวันต้องโทษจำคุก เป็นการดำเนินกลางโทษตามมาตรา 35(9) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 (เดิม) เป็นการตัดจำนวนวันลดโทษสะสม ที่ได้จากการให้ประโยชน์ ตามมาตรา 32(6) ซึ่งหมายถึง การได้รับวันลดโทษ ตามลำดับขั้นตัวจากผลของการประพฤติตนดีขณะคุมขัง เดือนละไม่เกิน 5 วัน แต่ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้แก้ไขปรับปรุงใหม่การ ลงโทษดังกล่าว จะปรากฏอยู่ในมาตรา 69(7) เป็นการตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันโทษที่รับตามกฎหมาย ตามมาตรา 52(5)(6) ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ได้รับ ปกติตามลำดับขั้น เดือนละไม่เกิน 5 วัน และจากการทำงานสาธารณะ งานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ภายนอกเรือนจำ ตามจำนวนวันที่ออกไปทำงาน เป็นการเรียกประโยชน์คืนจากผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย สำหรับการจะลงโทษในกรณีใด จำนวนเท่าไร จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย

1.7.1 ผลกระทบทางกายภาพ ในการลงโทษด้วยการตัดจำนวนวันลดวันต้องโทษจำคุก เป็นการดำเนินการทางวินัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการจูงใจ ให้ผู้ต้องขังประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย หากผู้ต้องขังประพฤติตนดี ตั้งใจรับการศึกษาอบรม ทำการงานเกิดผลดี ทางเรือนจำจะให้ประโยชน์ โดยการลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกิน 5 วัน สะสมไว้ทุกเดือน เมื่อปรากฏว่าวันลดโทษสะสมเท่ากับจำนวนวันต้องโทษที่เหลือ จะได้รับการปล่อยตัวไปทันที หรือหากไม่เพียงพอ ก็ให้นำไปหักลบกับจำนวนวันต้องโทษ แต่ถ้าเมื่อไร ที่ผู้ต้องขังดังกล่าว กระทำผิดวินัย ถูกลงโทษตัดวันลดโทษในส่วนนี้ จึงไม่มีผลกระทบกับผู้ต้องขังทางกายภาพแต่ประการใด ทั้งสิ้น

⁶⁷ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. 30(1) St

⁶⁸ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. 32(2) St

1.7.2 ผลกระทบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และอื่นๆ การให้วันลดวันต้องโทษจำคุก เป็นการให้ประโยชน์กับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ตามกฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งหมายความว่า ไม่ใช่ให้กับผู้ต้องขังทุกคนที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ แต่จะให้เฉพาะผู้ที่ประพฤติตนดีเท่านั้น จึงไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายที่ทุกคนจะได้รับ และในกฎหมายที่กำหนดไว้ ยังได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ด้วยว่า หากปรากฏว่าผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย จะต้องถูกตัดจำนวนวันลดโทษที่ได้สะสมเอาไว้ จากกรณีดังกล่าว จึงเป็นผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ต่อผู้ต้องขังอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะหาก ไม่มีการกระทำผิดวินัย ผู้ต้องขังมีวันลดโทษสะสมจำนวนมาก อาจได้รับการปล่อยตัวไปก่อนครบ กำหนดโทษตามคำพิพากษา แต่หากถูกตัดวันลดโทษสะสมเสีย ย่อมส่งผลให้ต้องจำคุกเพิ่มขึ้นอีก เท่ากับจำนวนวันที่ได้รับประโยชน์จากการประพฤติดีอย่างชัดเจน ซึ่งผู้ที่ได้รับโทษย่อมได้รับความเดือดร้อนกว่าปกติอย่างแน่นอน

1) *เปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียกคืนประโยชน์ต่างๆ ที่รัฐจัดให้กับประชาชน หรือการเรียกคืนประโยชน์ที่รัฐจัดให้จากผลของการตอบแทน ฉะนั้น ในการเรียกคืนประโยชน์ที่เคยให้กับประชาชนคืน จึงไม่มีผลเป็นการขัดกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แต่ประการใด เพราะรัฐธรรมนูญ จะมุ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ และจะคุ้มครองสิทธิประโยชน์ที่เป็นสิทธิโดยชอบธรรมของประชาชนทุกคน

2) *เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ* ตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ การให้ประโยชน์ในการประพฤติดี และการเรียกคืนประโยชน์ที่ให้กับผู้ต้องขัง ในกรณีกระทำผิดเงื่อนไข ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ใดๆ ที่คุ้มครองประโยชน์ดังกล่าว แต่จะกำหนดไว้ใน การให้สิทธิพิเศษแก่นักโทษตามสมควร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กำลังใจแก่นักโทษที่มีความประพฤติดี⁶⁹ กับส่งเสริมการพัฒนาความรับผิดชอบ รักษาสิทธิประโยชน์ของนักโทษ ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือของนักโทษในการบำบัดแก้ไข โดยบัญญัติไว้เป็นมาตรการ ให้เรือนจำสามารถจัดสิทธิประโยชน์ให้กับนักโทษได้ภายในกรอบ เพื่อจูงใจให้นักโทษประพฤติตนไปในแนวทางที่ดี เพื่อประโยชน์ในการควบคุม และการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมเสีย โดยไม่ได้กำหนดรายละเอียดว่าจะดำเนินการเช่นใด ที่เป็นการเฉพาะเจาะจง

⁶⁹Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Privileges 70St

2. ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าพนักงาน และผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการสุ่มสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขังภายในเรือนจำที่ทำงานอยู่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานในพื้นที่จังหวัดสงขลา จำนวน 3 เรือนจำ เรือนจำ ละ 1 คน และจากกลุ่มผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทางวินัย และได้รับผลกระทบโดยตรง จำนวน 7 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 10 ตัวอย่าง พบปัญหาอุปสรรคและผลกระทบ จากการดำเนินการลงโทษทางวินัย ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และที่แก้ไข ทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขสรุปได้ ดังนี้

2.1 ด้านกฎหมายที่นำมาใช้ในการลงโทษทางวินัย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง มีความเห็นว่า กฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มีการประกาศใช้มานาน ไม่เคยมีการปรับปรุง ได้กำหนดโทษไว้ในกฎหมาย 9 สถาน แต่กรมราชทัณฑ์นำมาบังคับใช้เพียง 7 สถาน คือ ไม่ได้นำโทษห้องมืดและโทษเชี่ยน มาบังคับใช้ เพราะเห็นว่าเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ประกอบกับสถานที่ใช้ลงโทษห้องขังมืดไม่มี จึงเห็นว่า กฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว ไม่ทารุณโหดร้าย

เสนอแนะ ให้ปรับปรุง กำหนดกฎหมายให้มีความชัดเจน เป็นปัจจุบัน โดยตัดโทษที่โหดร้ายทารุณ โทษขังห้องมืด และโทษเชี่ยน ออกจากกฎหมาย ให้คงไว้เพียง 7 สถาน เท่าที่มีใช้อยู่จริง เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังเกิดการสับสน เกรงว่าเจ้าหน้าที่ อาจนำกลับมาใช้แสวงหาประโยชน์จากผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ และยังไม่เข้าใจกฎหมายราชทัณฑ์ (ซึ่งปัจจุบันได้รับการแก้ไขแล้ว)

2.2 ด้านกระบวนการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง

2.2.1 ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่การตั้งข้อกล่าวหา สอบข้อเท็จจริง และออกคำสั่งลงโทษ พบว่าแต่ละเรือนจำดำเนินการล่าช้ามาก ไม่เป็นไปตามขั้นตอน ส่งผลให้ผู้กระทำผิดขาดโอกาสในการได้รับประโยชน์ตามกฎหมายราชทัณฑ์ เช่น การเลื่อนชั้นไม่เป็นไปตามกรอบของเวลา การอุทธรณ์การเยี่ยมญาติ ในระหว่างการดำเนินการทางวินัยและบางราย ถูกแยกควบคุมระหว่างดำเนินการทางวินัย ซึ่งไม่ใช่โทษทางวินัย แต่เป็นมาตรการในการควบคุมของแต่ละเรือนจำฯ แตกต่างกัน

เสนอแนะให้เรือนจำ เร่งรัดดำเนินการทางวินัยให้เสร็จภายในเวลารวดเร็ว และแจ้งผลให้ผู้ต้องขังทราบ จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว อย่าให้ชักช้า ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขังในด้านอื่นๆ ที่เกิดจากการลงโทษทางวินัยเกินสมควร

2.2.2 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม มีการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิด ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เป็นไปตามความรู้สึก หรือดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ทั้งที่กระทำผิดเหมือนกัน แต่เจ้าหน้าที่

ผู้ลงโทษ เลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เช่น การมีสิ่งของต้องห้ามในเรือนจำ บางคนถูกลงโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยม แต่บางคนจะถูกขังเดี่ยว จะไม่มีกำหนดที่แน่นอน ไม่เป็นธรรม

เสนอแนะให้ผู้บังคับบัญชา ตรวจสอบโดยใกล้ชิดปรับกฎหมายให้ถูกต้องกับฐานความผิด ไม่ลงโทษเกินอำนาจ โดยให้แต่ละฐานความผิด มีโทษแบบเดียวกัน ไม่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจเลือกลงโทษได้ ให้มีรายละเอียดคู่มือการลงโทษผู้ต้องขัง

2.2.3 การลงโทษไม่เป็นไปตามกฎหมาย ในบางครั้ง เจ้าหน้าที่ได้ลงโทษไปก่อนที่ผลการสอบสวนจะเสร็จสิ้น และออกคำสั่งลงโทษให้ผู้ต้องขังลงนามรับทราบ ทำให้ถูกลงโทษมากกว่าคำสั่ง จึงไม่มีความเป็นธรรมกับผู้ต้องขัง

เสนอแนะในการดำเนินการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง ไม่ควรมีนโยบาย หรือเปิดโอกาสให้เรือนจำฯ นำมาตรการทางการควบคุมมาใช้มากเกินความจำเป็น เช่น แยกควบคุมระหว่างการสอบสวน โดยการขังไว้ในห้อง ไม่ให้ลงมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามปกติ ควรยกเลิก

โดยสรุป การดำเนินการทางวินัยต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำฯ กฎหมายบังคับโทษมีความเหมาะสมแล้ว ไม่ทารุณ โหดร้าย แต่ควรปรับปรุง แก้ไข กระบวนการในการดำเนินการทางวินัยให้มีความชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ใช้ช่องทางวินัยเอาเปรียบผู้ต้องขัง

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

บทนี้ จะเป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้รับจากการวิจัย ที่ได้ดำเนินการตั้งแต่การเก็บรวบรวม ข้อมูลมาจากตำราทางวิชาการ เอกสาร บทความ หนังสือสิ่งการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านวินัย ผู้ต้องขังในเรือนจำ ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทางวินัย ซึ่งมีผลกระทบโดยตรง มาทำการวิเคราะห์ หาความสอดคล้องและความขัดแย้งทางกฎหมาย และนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ในการแก้ปัญหา แก้ไข ปรับปรุง เพื่อให้การดำเนินการมาตรการทางกฎหมาย การบังคับโทษผู้ต้องขัง ที่กระทำผิดกฎหมายราชทัณฑ์ ผิดวินัยวินัยของผู้ต้องขัง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1. บทสรุป

จากการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำที่เป็นการกระทำ ที่ละเมิดต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐ เปรียบเทียบกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และข้อกำหนดมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ และ ของต่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลประกอบอื่น จากการสัมภาษณ์เจ้าพนักงาน ผู้ต้องขัง ซึ่งสรุปได้ว่า การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำของไทย ในปัจจุบัน ถือตามพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์และกฎกระทรวงมหาดไทย ตลอดถึงระเบียบ ข้อบังคับที่ออกตามที่กฎหมายกำหนด โดยกำหนดบทลงโทษไว้ จำนวน 7 สถาน เท่านั้น เพราะโทษขังห้องมืด และโทษเขียน ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เดิม (พ.ศ. 2479) เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่าเป็นการลงโทษ ที่ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม เป็นการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ ได้ยกเลิกใช้ไปแล้ว ประกอบกับปัจจุบันกฎหมาย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 (ฉบับใหม่) ซึ่งได้ประกาศ และมีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ 19 พฤษภาคม 2560 ได้กำหนดบทลงโทษ ผู้ต้องขังในมาตรา 69 ได้กำหนดบทลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยไว้เพียง 7 สถาน ซึ่งไม่มีโทษ ขังห้องมืด และเขียนแต่ประการใด จึงไม่จำเป็นต้องหยิบยกมาพิจารณา จากการศึกษาในภาพรวมแล้ว สามารถสรุปผลกระทบต่อสิทธิฯ ด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1.1 สิทธิในความเป็นมนุษย์ ชีวิต และร่างกาย จากการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่ถูก ลงโทษทางวินัยในเรือนจำ ยังคงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ต้องขังทั่วไป ตามหลักการเป็นมนุษย์ ด้านปัจจัยพื้นฐาน การกินอยู่ หลับนอน ตื่นนอนตอนเช้า มีอาหารรับประทาน จำนวน 3 มื้อ เช่นเดียวกับผู้ต้องขังทั่วไป มีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มหลับนอน ไม่มีความแตกต่างใดๆ กับผู้ต้องขัง ทั่วไปได้รับ ในฐานะของความเป็นมนุษย์ที่จะต้องได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม และเสมอภาค เหมือนบุคคลทั่วไป ไม่มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมแต่ประการใด ผู้ต้องขังทุกคน ในเรือนจำ ได้รับการปฏิบัติอย่างมนุษย์ทั่วไป ทั้งชีวิต ร่างกาย การลงโทษทางวินัย ไม่มีผลกระทบใดๆ ทางกายภาพ

1.2 สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษโดยกระทำทารุณ โหดร้าย นักโทษที่กระทำผิดวินัยภายใน เรือนจำ จะถูกลงโทษภายในกรอบที่กฎหมายราชทัณฑ์กำหนดไว้ทั้งสิ้น ไม่ได้ปฏิบัตินอกเหนือไปจาก โทษที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย คือ โทษตามมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 จำนวน 7 สถาน เท่านั้น และเงื่อนไขในการดำเนินการก็เป็นไปตามกรอบในกฎหมาย คือ กฎกระทรวง กำหนดไว้อย่างชัดเจน จึงถือว่าการลงโทษดังกล่าว ยังไม่เป็นการลงโทษที่ทารุณ โหดร้าย แต่ประการใด เว้นแต่ การลงโทษ “ขังเดี่ยว” ซึ่งในทางปฏิบัติ ยังสุ่มเสี่ยง กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ที่อาจมองได้ว่าเป็นการลงโทษที่ทารุณ โหดร้ายหรือไม่ เพียงใด

1.3 สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิตามกฎหมาย จากแนวทางปฏิบัติ จะดำเนินการตาม กฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา คือ ในการดำเนินการทางวินัยกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดภายในเรือนจำ ก่อนจะมีการลงโทษ กฎหมายราชทัณฑ์กำหนดไว้ว่าจะต้องให้โอกาสผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่าตนมีข้อแก้ตัว ใดๆ หรือไม่ และในการดำเนินการทางวินัย กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรการทางวินัยเอาไว้ว่า จะต้องดำเนินการตามวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง คือ จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา และให้โอกาส ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบสิทธิ และแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ ตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ปรับปรุง กระบวนการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง เพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด ตั้งแต่การแจ้งสิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา ก่อนสอบปากคำ ทั้งเรื่องที่ถูกสอบ สอบในฐานะใด และในกรณีสอบปากคำ ในฐานะพยาน แต่ภายหลังได้ความว่าเป็นผู้กระทำผิด จะนำข้อเท็จจริงจากการสอบพยานดังกล่าว มาลงโทษผู้ถูกสอบปากคำไม่ได้ จนกว่าจะได้สอบปากคำใหม่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหา⁷⁰ และต้อง แจ้งสิทธิให้ทราบว่ามีสิทธิแสดงพยานหลักฐาน เพื่อแก้ข้อกล่าวหา สิทธิที่จะนำทนายความหรือ ที่ปรึกษาเข้าร่วมฟังการพิจารณา สิทธิตรวจสอบเอกสาร เป็นต้น

⁷⁰ หนังสือกรมราชทัณฑ์ ด่วนมาก ที่ ยธ 0706.4/28442 ลงวันที่ 14 กันยายน 2558, เอกสารหมายเลข 1 . ขั้นตอนการดำเนินการลงโทษ ข้อ 4.1.2

1.4 สิทธิที่จะให้การแก้ตัว แนวทางปฏิบัติ คือ ในการสอบสวน ดำเนินการทางวินัย ในการดำเนินการเรือนจำ จะแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องขังทราบว่ามีสิทธิแสดงพยานหลักฐาน เพื่อแก้ข้อกล่าวหา สิทธิที่จะนำพยานความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมฟังการพิจารณา สิทธิตรวจสอบเอกสาร เป็นต้น และในการลงโทษทางวินัย เรือนจำจะดำเนินการในรูปของคณะกรรมการพิจารณา จากพยานหลักฐาน คำให้การของผู้ถูกกล่าวหาและพยาน พิจารณาเป็นประการใด จะนำเสนอผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณา ก่อนออกคำสั่งลงโทษตามกฎหมาย ฉะนั้น ผู้ต้องขังทุกคนจึงมีโอกาสดำเนินการแก้ตัว แก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่

1.5 สิทธิในการเยี่ยมญาติ ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ต้องขังที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ทั้งในรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ และในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้กำหนดว่า ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพยานความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้⁷¹ ซึ่งเรือนจำถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันแม้จะแก้ไขกฎหมายใหม่ ก็ยังคงปรากฏอยู่ในมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ในกรณีผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย และถูกลงโทษงดเยี่ยมเยียนฯ นั้น จะต้องดำเนินการงดการเยี่ยมญาติ ซึ่งตามหลักการแล้ว ไม่เป็นการกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ในการติดต่อ ตามระเบียบการเยี่ยมญาติ ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ให้ผู้ต้องขังสามารถเยี่ยมเยียนฯ เว้นแต่ มีกรณีจำเป็นที่กระทำผิดวินัย และเพื่อป้องกันความเสียหายจากการเยี่ยมฯ แต่จะไม่ตัดสิทธิในการติดต่อเยี่ยมเยียนจากพยานความตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แม้จะถูกลงโทษขังเดี่ยว ก็จะได้รับสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดไว้

สำหรับผู้ต้องขังหญิง การบังคับโทษขังเดี่ยว และการตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนเรือนจำ จะดำเนินการภายในกรอบของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (The Bangkok Rules) ข้อกำหนดที่ 23 คือ การลงโทษทางวินัยสำหรับผู้ต้องขังหญิง ไม่ควรรวมถึงการตัดเยี่ยมจากครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามบุตรเข้าเยี่ยม⁷² ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิการติดต่อเยี่ยมเยียนกับบุคคลภายนอก ของผู้ต้องขังทั้งทั่วไปและที่ถูกลงโทษทางวินัย จะไม่มีผลกระทบใดๆ ในการเยี่ยมเยียน และติดต่อเว้นแต่การติดต่อในห้องเยี่ยมญาติปกติ

⁷¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 33

⁷² หนังสือกรมราชทัณฑ์ ด่วนมาก ที่ ขธ 0706.4/28442 ลงวันที่ 14 กันยายน 2558, เอกสารหมายเลข 1. การออกคำสั่งลงโทษ ข้อ 7.4

หากถูกลงโทษตัดการเชื่อมในกำหนดเวลาที่ถูกลงโทษ จะไม่อนุญาตให้ออกเยี่ยมญาติมิตรปกติ แต่หากมีความจำเป็น ก็จะอยู่ในดุลพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ เป็นกรณีไป

1.6 สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล ตามกฎหมายราชทัณฑ์ และกฎหมายที่ออกโดยอาศัยอำนาจในกฎหมายราชทัณฑ์ จะเน้นให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญ โดยกฎหมายกำหนดให้เรือนจำทุกแห่งจัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่รักษาพยาบาล ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บ จัดให้มีแพทย์พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมด้านพยาบาลประจำอยู่อย่างน้อยหนึ่งคน⁷³ และจะต้องมีอุปกรณ์ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ สำหรับดูแลรักษาผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย หากเกินกำลังจะต้องส่งตัวออกไปรักษาโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ ทั้งผู้ต้องขังทั่วไป และผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทางวินัยทุกสถาน ทั้งที่ถูกลงโทษขังเดี่ยว ซึ่งถูกแยกไปคุมขังไว้จากผู้ต้องขังอื่นก็ตาม จะต้องมีการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด หากพบว่าเจ็บป่วย จะต้องระงับการลงโทษเอาไว้จนกว่าจะปกติ จากการศึกษา พบว่าการลงโทษที่มีโทษหนัก และสัมพันธ์กับการกระทบสิทธิหรือร่างกายผู้ต้องขังมากที่สุด คือ การขังเดี่ยว แต่ตามกฎหมายกระทรวงซึ่งยังมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน กำหนดว่า ให้พัสดิจัดให้มีผู้คอยตรวจรักษาขังเดี่ยวและสังเกต เมื่อพบว่า ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษมีอาการเจ็บป่วย จะต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น ฉะนั้น จึงแสดงว่าการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังไม่กระทบต่อสิทธิในการรักษาพยาบาลของผู้ถูกลงโทษแต่อย่างใด

จึงสรุปได้ว่า โดยทั่วไป ในการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำของไทย ในปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ คือ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นกฎหมายหลัก และกฎกระทรวงมหาดไทย (เดิม) ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติทางกฎหมายแล้ว ปรากฏว่า กฎหมายได้กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยเอาไว้กว้างๆ ยังมีความไม่ชัดเจน ครบถ้วน ที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ และเมื่อพิจารณาถึงแนวทางปฏิบัติที่กรมราชทัณฑ์ ได้กำหนดระเบียบและมาตรการในการปฏิบัติไว้ ก็ยังไม่มีรายละเอียดพอจะนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่โดยหลักของกฎหมาย กฎหมายบังคับโทษของไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัย ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้บัญญัติไว้แล้ว มีความสอดคล้องกัน ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550 - 2560) และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ แต่ในทางปฏิบัติ หรือบังคับใช้ ผู้ปฏิบัติไม่ใช่ นักกฎหมายโดยตรง ไม่มีความรู้ความเข้าใจ หรือไม่ได้ดำเนินการตามกฎหมาย หรือระเบียบโดยเคร่งครัด ส่งผลให้การปฏิบัติงานในการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำที่กฎหมายให้อำนาจใช้ “ดุลพินิจ” มากเกินไป เป็นการสัมพันธ์

⁷³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มาตรา 54

ต่อการกระทำละเมิดต่อผู้ต้องขังในด้านสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามที่รัฐธรรมนูญฯ และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติได้รับรองไว้

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

จากผลการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำ ผู้ศึกษา พบว่าการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ใช้มาตั้งแต่ พุทธศักราช 2479 กำหนดบทลงโทษไว้ จำนวน 9 สถาน แต่ในทางปฏิบัติไม่นำบทลงโทษ ขังห้องมืด และโทษเขียน เพราะโทษดังกล่าว มีลักษณะเป็นการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรฐานสากลของสหประชาชาติ จนถึงปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ได้ปรับปรุงกฎหมายราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 กำหนดบทลงโทษไว้ 7 สถาน คือ โทษที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขัง และที่มีผลกระทบต่อสุขภาพต่อชีวิตร่างกายและเสรีภาพโดยตรง โดยได้วางหลักกฎหมายเอาไว้กว้างๆ ไม่มีความชัดเจน ต้องใช้ดุลพินิจของผู้ปฏิบัติ ส่งผลต่อการกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง จึงต้องปรับปรุง แก้ไข ดังนี้

2.1.1 ปรับปรุงแก้ไข กฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทลงโทษ การลงโทษทางวินัย จะต้องให้มีความแตกต่างจากบทลงโทษทางอาญา และต้องลงโทษเพียงเฉพาะที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ ไม่ควรให้มีผลกระทบทางกายเหมือนโทษทางอาญา โดยเฉพาะการลงโทษ “ขังเดี่ยว” เป็นการลงโทษที่ซ้ำซ้อนกับโทษจำคุกในทางอาญา เพราะผู้กระทำผิดวินัยภายในเรือนจำที่มีมูลค่าความผิดทางอาญา จะถูกดำเนินคดีทางอาญาคงคู่ไปด้วย เป็นว่าความผิดอันเดียว ถูกศาลสั่งลงโทษ และเรือนจำสั่งลงโทษอีก จึงน่าจะไม่เป็นธรรมกับผู้กระทำผิด ประกอบกับในกฎหมายราชทัณฑ์ ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม เช่น ได้บัญญัติห้ามการจำเครื่องพันธนาการเพื่อการลงโทษกับผู้ต้องขัง เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายบังคับโทษของประเทศอังกฤษ ได้กำหนดบทลงโทษทางวินัยไว้ในกฎของเรือนจำ 8 สถาน โทษที่ที่มีผลกระทบทางกาย สูงสุด คือ การกักขังเป็นเวลา 14 วัน แต่ในกรณีความผิดมีมูลทางอาญา เมื่อดำเนินคดีทางอาญาแล้ว ไม่ต้องดำเนินการทางวินัย และในสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี โทษที่มีผลกระทบทางกาย คือ การแยกขังระหว่างพักนอน และคุมขังไม่เกิน 4 สัปดาห์ ในกรณี “ขังเดี่ยว” จะไม่เป็นโทษทางวินัย เป็นเพียงมาตรการในทางปฏิบัติของการกักขังหรือการแยกควบคุม ที่นำไปใช้เพื่อการควบคุมผู้ต้องขังบางประเภท เพื่อตัดโอกาสในการกระทำผิด อันอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ

ตัวอย่าง การลงโทษขังเดี่ยวที่ไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องขัง เช่น กรณีผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล มีพฤติการณ์กระทำผิดวินัย ฐานทะเลาะวิวาทกับผู้ต้องขังอื่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะต้องลดชั้น แต่เรือนจำฯ ไม่สามารถลงโทษด้วยการลดชั้นได้ เพราะผู้ต้องขังยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล เรือนจำจึงเล็งพฤติการณ์ ให้เป็นการกระทำผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นซึ่งเป็นความผิดนอกกรอบที่กฎหมายกระทรวงกำหนดไว้ ตามข้อ 144 จึงได้ลงโทษขังเดี่ยว

สำหรับจำนวนวันในการลงโทษขังเดี่ยว กฎหมายกำหนดไว้ไม่เกิน 3 เดือน แต่การพิจารณา ไม่ได้กำหนดว่าความผิดเพียงใด จะลงโทษขังเดี่ยวเท่าใด ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องขัง และเป็นช่องทางในกาแสวงหาประโยชน์ หรือทุจริต

ฉะนั้น การลงโทษโดยการ “ขังเดี่ยว” ในกฎหมายบังคับโทษของไทย จึงไม่ควรมิปรากฏอยู่ในกฎหมายราชทัณฑ์ หากมีความจำเป็นต้องใช้การ “ขังเดี่ยว” เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุม ก็ควรกำหนดให้เป็นมาตรการหนึ่งที่เป็นข้อยกเว้น เช่นเดียวกับการจำเครื่องพันธนาการผู้ต้องขังที่ไม่ใช่เพื่อการลงโทษ และในการดำเนินการ “ขังเดี่ยว” ควรจะนำรูปแบบ วิธีการของประเทศอังกฤษ มาปรับใช้ โดยผู้ที่จะถูกขังเดี่ยว จะต้องผ่านกระบวนการ ตรวจสอบสภาพร่างกาย สภาพจิตใจว่าสามารถเข้ารับการ “ขังเดี่ยว” หรือไม่ และในการพิจารณาของผู้มีอำนาจ จะต้องนำความเห็นของแพทย์ มาประกอบการพิจารณาตั้ง “ขังเดี่ยว” ทุกครั้ง เพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง ตามรูปแบบ และแนวทาง ที่กำหนดไว้ในมาตรฐานสากล และต่างประเทศ

2.1.2 ปรับปรุง แก้ไข กฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน

เรือนจำ กฎหมายที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เช่นกฎกระทรวงยุติธรรม จะให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจแก่เจ้าพนักงานไว้กว้างเกินไป ส่งผลให้การลงโทษผู้ต้องขังแต่ละเรือนจำ ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งๆที่กระทำผิดในลักษณะเดียวกัน แต่ถูกลงโทษแตกต่างกัน เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ถูกลงโทษ โดยเฉพาะในกรณีความผิดนอกกรอบที่กฎหมายกำหนด ในกฎกระทรวง ข้อ 114 ระบุให้ลงโทษสถานใดสถานหนึ่งที่ไม่ใช่โทษเขียน ซึ่งความผิดนอกกรอบมีจำนวนมากกว่าความผิดในกรอบ และสำหรับความผิดตามกรอบที่กำหนด ได้เปิดช่องให้มีการใช้ดุลพินิจเลือกลงโทษที่แตกต่างกันได้ เพราะในกฎกระทรวงได้กำหนดบทลงโทษที่หลากหลาย ไม่มีความชัดเจนว่ากระทำผิดแบบไหน จะลงโทษอย่างไร จึงไม่มีความเป็นธรรมกับผู้ถูกลงโทษทางวินัย ซึ่งมีความแตกต่างกับ การลงโทษทางวินัยของประเทศอังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ได้กำหนดเงื่อนไข วิธีการลงโทษไว้อย่างชัดเจน ไม่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจแต่อย่างใด ผู้กระทำผิด จะถูกลงโทษที่เท่าเทียมกัน

ตัวอย่าง การลงโทษในความผิดนอกกรอบ ที่ไม่ได้กำหนดอยู่ในกฎกระทรวง เช่น การกระทำผิดฐานทำร้ายผู้อื่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ฐานลักลอบสังหารร่างกาย หรือมีอุปกรณ์สิ่งของที่ไม่อนุญาตไว้ในครอบครอง ความผิดฐาน แอบอ้าง หรืออาศัยอำนาจเจ้าหน้าที่หาประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งความผิดเหล่านี้ เป็นความผิดนอกกรอบ ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลพินิจ เลือกที่จะลงโทษสถานหนึ่งสถานใดก็ได้ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งบางครั้ง ความผิดไม่ร้ายแรง แต่เจ้าหน้าที่ลงโทษ โดยการขังเดี่ยว และบางคนกระทำความผิดที่ร้ายแรง แต่เจ้าหน้าที่สามารถลงโทษงดการเยี่ยมฯ หรือในกรณี ผู้ต้องขังกระทำผิดร้ายแรงต่างกัน แต่ลงโทษเหมือนกัน เช่น ลักลอบออกประดิษฐ์ของใช้ส่วนตัวจากโรงงานฝึกวิชาชีพกับการทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังอื่นบาดเจ็บ เจ้าหน้าที่ส่งลงโทษขังเดี่ยวเหมือนกัน จึงเห็นว่าไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องขัง

ฉะนั้น กฎหมายระดับรอง โดยเฉพาะกฎกระทรวงยุติธรรม ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ จะต้องมีการกำหนดรายละเอียด การปฏิบัติในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานจะต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจน ไม่มีการเลือกโทษโดยการใช้อุปินาใจอีกต่อไป

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ผู้ศึกษาพบว่ายังมีการลงโทษผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี โดยใช้มาตรฐาน กฎหมายเดียวกับนักโทษเด็ดขาด ซึ่งไม่มีความเป็นธรรม เพราะผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จะได้รับการปฏิบัติที่เหมือนผู้กระทำผิดไม่ได้ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

2.2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ผลกระทบจากลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีกับนักโทษเด็ดขาด เพื่อหาแนวทางการกำหนดกฎหมายลงโทษทางวินัย แยกเฉพาะแต่ละประเภทที่เหมาะสมต่อไป

2.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษที่มีผลต่อการป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขการกระทำผิดวินัยซ้ำ เพราะการลงโทษ หรือการบังคับโทษที่มีประสิทธิภาพ ต้องสามารถยับยั้ง และป้องกันการกระทำผิดไม่ให้มีการกระทำผิดซ้ำ และต้องยับยั้งไม่ให้บุคคลอื่นกล้าที่จะกระทำผิด ในลักษณะเดียวกัน หรือไม่มีการกระทำผิดเพิ่มขึ้นอีกต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์. (2544). *กองการเจ้าหน้าที่ ฝ่ายสวัสดิการ: รวมกฎหมายราชทัณฑ์ ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์
- กรมราชทัณฑ์. (2549). *สำนักทัณฑปฏิบัติ: คู่มือการลงโทษทางกระทำผิดวินัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- กรมราชทัณฑ์. (2550). *สำนักทัณฑปฏิบัติ: คู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์
- กรมราชทัณฑ์. (2549). *สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงาน: การเสริมสร้างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- กรมราชทัณฑ์. (2542). *คู่มือการราชทัณฑ์: การปฏิบัติต่อผู้ต้องราชทัณฑ์ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- กรมราชทัณฑ์. (2549). *สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงาน การเสริมสร้างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- กรมราชทัณฑ์. (2558). *ปรับปรุงกระบวนการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง และกำหนดกรอบระยะเวลาดำเนินการ*. หนังสือด่วนมากที่ ขช 0706.4/28442, ลงวันที่ 14 กันยายน 2555
- กรมราชทัณฑ์. (ม.ป.ป). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง*. รวบรวมและเรียบเรียงโดย ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา. นนทบุรี. หยุต แสงอุทัย . (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.
- ชาญ เสวีกุล . (2514). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- กุลพล พลวัน. (2539). “สิทธิของผู้ต้องขัง”. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.
- รองศาสตราจารย์ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2556) “ทฤษฎีการลงโทษ” เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 3.
- รองศาสตราจารย์ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2556). “ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง*, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- นันทิ จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *หลักทฤษฎีวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- นันทิ จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *หลักทฤษฎีวิทยา: การวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*, กรมราชทัณฑ์, กรุงเทพฯ.
- ธานี วรภัทร์. (2558). *หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3), กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พิชัย นิลทองคำ. (2552). *ประมวลกฎหมายแพ่ง – ประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: อทตยา มิเลินเนียม.
- พิชัย นิลทองคำ. (2552). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง – วิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: อทตยา มิเลินเนียม.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก. ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2550
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. ลงวันที่ 6 เมษายน 2560
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 134 ตอนที่ 21 ก. ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 53 ตอนที่ 46. ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2479
- กฎกระทรวงมหาดไทย. (2479). *คู่มือการปฏิบัติงานราชทัณฑ์*. โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์. กรุงเทพฯ: เรือนจำกลางคลองเปรม.
- กฎกระทรวงมหาดไทย. (2521). *คู่มือการปฏิบัติงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์ เรือนจำกลางคลองเปรม.
- ทวิศักดิ์ รอดโกคา. (2546). *สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บวรรัตน์ สุวรรณประเสริฐ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยในเรือนจำกลางบางขวาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ยุทธศักดิ์ ทองประพันธ์. (2546). *สาเหตุการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม*. (ภาคนิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- ส้มแก้ว ภูระหงษ์. (2548). *ทักษะต่อสาเหตุการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดฯ*. (สารนิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เริงชัย สีนทอง. (2558). *มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง:กรณีการศึกษาขังเดี่ยว*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ธนู ไม้แก้ว . (2554). *การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังป่วยในเรือนจำ*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตร์ มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

หมวด 8

มาตรา 31 ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของเรือนจำ

มาตรา 32 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอดุสหาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำางานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

(1) ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

(2) เลื่อนชั้น

(3) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(4) ลาไม่เกินสี่วันในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมี ความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรสยาม และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานี้มีให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(5) พักการลงโทษภายใต้บังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักลงโทษนี้ จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตาม หมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และระยะเวลาที่จะต้อง ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นให้กำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

(6) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวันตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษ จำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุก ตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

* (7) ในการลดวันต้องโทษตาม (6) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรม ราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ เป็นผู้ พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก

(8) นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำตามมาตรา 22 ทวิ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้นและอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 33 ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้

มาตรา 34 ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำร้องทุกข์ หรือ เรื่องราวใดๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือตุลาการ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้

มาตรา 35 เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่ พิจารณาโดยถ่องแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือหลายสถานดังต่อไปนี้

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา
- (3) ลดชั้น
- (4) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นไว้แต่ในกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (5) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนบางอย่าง
- (6) ขังเดี่ยวไม่เกินสามเดือน
- (7) ขังห้องมืดไม่มีเครื่องหลับนอนไม่เกินสองวันในสัปดาห์หนึ่ง โดยความเห็นชอบของแพทย์
- (8) เข้มข้นคราวหนึ่งไม่เกินยี่สิบที ในความควบคุมของแพทย์ แต่ห้ามเข้มข้นคราวต่อไป เว้นแต่จะล่วงพ้นเวลาสามสิบวันจากวันเข้มข้นคราวที่แล้ว ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงห้ามเข้มข้น
- (9) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา 32 (6)

ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ข้างต้นให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา 36 ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องขังที่จะได้รับโทษดังกล่าวในมาตราก่อนนั้นป่วยเจ็บ หรือมีเหตุอันควรอย่างอื่นใดซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณา จะงดการลงโทษนั้นไว้ก่อนก็ได้

อึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนการลงโทษอย่างใด ๆ เสียได้เมื่อมีเหตุสมควร แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ

มาตรา 37 ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นเพียงลหุโทษ หรือความผิดต่อมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์สินของเรือนจำก็ดี ฐานพยายามหลบหนีก็ดี แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงาน

เจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัยตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้

ข้อความตามมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งตั้งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560

มาตรา 7 ให้รัฐมาตริว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

มาตรา 8 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการราชทัณฑ์” ประกอบด้วย

(1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นประธาน
 (2) ปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นรองประธานกรรมการ
 (3) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนเก้าคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม อัยการสูงสุด และเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนเจ็ดคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ด้านนิติศาสตร์ ด้านศาสนา ศิลปะ หรือวัฒนธรรม ด้านอาชญวิทยา ด้านทัณฑวิทยา ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านจิตวิทยา และด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการราชทัณฑ์ ด้านละหนึ่งคน

ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีแต่งตั้งข้าราชการในกรมราชทัณฑ์จำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา 12 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารงานราชทัณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจด้านการราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่รัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งให้คำแนะนำแก่อธิบดีในการวางระเบียบกรมราชทัณฑ์

(3) ให้ความเห็นชอบกฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(4) กำหนดหรือเสนอแนะแนวทาง กลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานราชการ หรือดำเนินการตามแผนการบริหารงานราชการให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาพหุคุณิษฐ์ผู้ต้องขัง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง และการดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังปล่อยเพื่อมิให้กลับไปกระทำผิดซ้ำ และเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพหุคุณิษฐ์ และการดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังปล่อยเพื่อพิจารณา

(5) กำหนดมาตรฐานการดำเนินการด้านต่างๆ ของเรือนจำให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้

(6) ปฏิบัติการอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น

หมวด 7

วินัยและบทลงโทษ

มาตรา 68 ผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ขอบังคับเรือนจำ หรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำผิดวินัย

มาตรา 69 เมื่อผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย จะถูกลงโทษสถานหนึ่งสถานใด ดังต่อไปนี้

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา
- (3) ลดชั้น
- (4) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นแต่เป็นกรณีการติดต่อกับทนายความตามที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการติดต่อของผู้ต้องขังหญิงกับบุตรผู้เยาว์

(5) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือบางอย่าง

(6) ขังเดี่ยวไม่เกินหนึ่งเดือน

(7) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ

ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ในวรรคหนึ่ง การดำเนินการพิจารณาลงโทษ การลงโทษ การเพิกถอน เปลี่ยนแปลง งด หรือรอกการลงโทษ และการอุทธรณ์ รวมทั้งผู้มีอำนาจในการดำเนินการดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 70 ในกรณีที่ต้องขังได้กระทำผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นความผิดลหุโทษ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ของเรือนจำ ความผิดตามมาตรา 73 หรือความผิดฐานพยายามหลบหนีที่คุมขัง ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัยตามพระราชบัญญัตินี้ และจะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการสอบสวน หรือฟ้องร้องตามกฎหมายด้วยก็ได้

ความผิดตามวรรคหนึ่งที่ผู้บัญชาการเรือนจำจะใช้อำนาจวินิจฉัยลงโทษทางวินัยให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ

ความในมาตรานี้ ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญา หรือคดีแพ่งตามกฎหมาย

หมวด 8

ความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ

มาตรา 71 ผู้ใดเข้าไปในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 72 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดให้เข้ามาหรือให้ออกไปจากเรือนจำ หรือครอบครอง หรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสพ

(2) สุราหรือของเมาอย่างอื่น

(3) เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี

(4) อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน

(5) น้ำมันเชื้อเพลิงหรือวัตถุอื่นที่ก่อให้เกิดเพลิงได้

(6) เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับ

สิ่งของดังกล่าว

(7) สิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำ หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 73 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดให้เข้ามาหรือให้ออกไปจากเรือนจำ หรือ
ครอบครอง หรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ดังต่อไปนี้
ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- (1) อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน
- (2) ขงเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย
- (3) เงินตรา
- (4) เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับสักร่างกาย
- (5) สิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำ หรือความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 74 สิ่งของต้องห้ามตามความในมาตรา 72 และมาตรา 73 ไม่หมายความรวมถึง
สิ่งของซึ่งมีไว้เพื่อใช้ในราชการ

สิ่งของต้องห้ามที่มีการฝ่าฝืนมาตรา 72 มาตรา 73 ให้รับเสียทั้งสิ้น

ในกรณี สิ่งของต้องห้ามตามมาตรา 73 หากไม่มีการฟ้องร้องตามกฎหมายให้ผู้
บัญชาการเรือนจำมีอำนาจดำเนินการกับสิ่งของต้องห้ามดังกล่าว ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ
เงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 75 ถ้าผู้กระทำความผิดตามมาตรา 72 มาตรา 73 เป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ หรือ
เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเรือนจำ ต้องระวางโทษเป็นสามเท่า
ของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น.

กฎกระทรวงมหาดไทย

ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

พุทธศักราช 2479

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 5 การลงโทษฐานผิดวินัย

ข้อ 99 ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้องขังฐานผิดวินัย จำต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่าตนมีข้อแก้ตัวอย่างไรหรือไม่

ข้อ 100 พักดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่งมีอำนาจลงโทษฐานผิดวินัยดังต่อไปนี้

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อไม่เกิน 2 เดือน
- (3) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน 6 เดือน
- (4) ขังเดี่ยวไม่เกิน 1 เดือน

พักดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยเฉพาะมีอำนาจลงโทษดังต่อไปนี้

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ตัดการอนุญาตให้รับการเยี่ยมเขียนหรือติดต่อไม่เกิน 1 เดือน
- (3) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน 3 เดือน

ข้อ 101 สารวัตรเรือนจำมีอำนาจลงโทษเช่นเดียวกับพักดีเรือนจำโดยตำแหน่ง

ข้อ 102 เมื่อพักดีหรือสารวัตรเรือนจำได้ลงโทษตามอำนาจแล้ว ให้รับรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนการลงโทษนั้นให้ดำเนินไปได้ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ยกการลงโทษ หรือลด หรือเพิ่มโทษได้หากจะมีการ ตั้งแก้ไขดังกล่าวนี้ ต้องสั่งภายใน 3 วันนับแต่วันได้รับรายงาน พันกำหนดนี้แล้วให้ถือว่าไม่แก้ไข ถ้าได้ดำเนินการลงโทษไปก่อนแล้ว คำสั่งแก้ไขมีผลเพียงในส่วนที่จะดำเนินต่อไป

ข้อ 103 ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจลงโทษทุกสถานตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2579

ข้อ 104 การภาคทัณฑ์นั้นพึงกระทำเมื่อ

- (ก) ความผิดที่ผู้ต้องขังกระทำไปไม่ร้ายแรง และ
- (ข) ผู้ต้องขังก็ได้สำนึกตัวถึงความผิดที่ได้กระทำไปนั้นแล้ว

ข้อ 105 การลงโทษภาคทัณฑ์ให้กระทำโดยวิธีเรียกตัวมาว่ากล่าว สั่งสอนให้พยายามประพฤติตัวอยู่ในวินัยในกาลต่อไป

ข้อ 106 ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเขียน หรือติดต่อกับบุคคลภายนอกนั้นพึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(1) ประพฤติผิดระเบียบหรือข้อบังคับ อันมิไว้สำหรับการเยี่ยมชมหรือติดต่อ กับบุคคลภายนอก

(2) พยายามหลบหนีหรือได้หลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวคืนมา

(3) นำเข้ามาหรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำ

(4) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของตนออกจากเรือนจำ โดยมีได้รับอนุญาต

ข้อ 107 งดการเลื่อนชั้นนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(1) ทำผิดตามที่ระบุไว้ในข้อก่อนหมายเลข (1) หรือ (3) หรือ (4)

(2) ทำให้ทรัพย์สินของหลวงหรือของผู้อื่นเสียหายโดยประมาท

(3) กระทำการให้เกิดเหตุขัดข้องในการงานของผู้ต้องขังอื่น โดยประมาท

ข้อ 108 ลดชั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(1) กระทำให้เกิดเหตุตามข้อก่อนหมายเลข (2) หรือ (3) โดยเจตนาแต่ไม่เกิดผลเสียหายร้ายแรง

(2) กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งต่ำกว่าพัศดีลงมา

(3) ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น แต่ไม่ถึงมีเหตุร้ายแรง

(4) เล่นการพนัน

(5) ดื่มสุรา สูบกัญชา ฝิ่น หรือเสพของเมาอื่น ๆ

(6) คำสั่งของต้องห้าม

ข้อ 109 ลดรางวัลนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(1) ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย

(2) ก่อการวิวาทกับผู้อื่นในขณะที่ทำการงาน

(3) ละทิ้งหรือเพิกเฉยต่อการทำงานอันเป็นหน้าที่

การลดรางวัลนั้น พึงลดลงตามส่วนที่เห็นสมควรแก่ความผิด

ข้อ 110 งดรางวัลนั้น พึงกระทำในกรณีดังกล่าวไว้ในข้อก่อนเมื่อเกิดผลเสียหายขึ้น และผู้ต้องขังกระทำผิดในกรณีที่กำหนดนั้น โดยจงใจจะให้มีการเสียหายเกิดขึ้น

ข้อ 111 ขังเดี่ยวนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(1) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาตั้งแต่ชั้น พาศดีขึ้นไป

(2) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป

(3) เป็นเจ้ามือเล่น การพนัน หรือสมคบกับผู้ต้องขังอื่นเล่นการพนันแต่ 2 ครั้ง

ขึ้นไป

- (4) ต้มสุรา สูบกัญชา ฝิ่น หรือเสพของเมาอย่างอื่นแต่ 2 ครั้งขึ้นไป
- (5) มีของต้องห้ามในจำพวกที่เป็นเครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- (6) คำสั่งของต้องห้าม

ข้อ 114 ถ้ามีการกระทำผิดวินัยในกรณีอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในหมวดนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาลงโทษ สถานใดสถานหนึ่งที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่ใช่โทษเขียน

ข้อ 115 ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งจะต้องรับโทษเป็นคนมีลักษณะคือค้ำ โดยได้เคยรับโทษทางวินัยของเรือนจำมากกว่า 2 ครั้งแล้ว ยังประพฤติผิดอีก และโทษสำหรับความผิดทั้ง 3 ครั้ง อยู่ในกำหนด 9 เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งแรก หรือขัดคำสั่งเจ้าพนักงานเรือนจำโดยจงใจมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ครั้งภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งก่อน หรือปรากฏว่าเป็นคนเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก นอกจากฐานประมาทและลหุโทษมากกว่า 3 ครั้งแล้ว และได้ประพฤติผิด วินัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้งภายใน 6 เดือนนับแต่วันต้องโทษทางวินัยครั้งก่อน ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ลงโทษเขียน และเพิ่มโทษสถานอื่นตามที่ได้เห็นสมควร

ข้อ 116 ในกรณีที่การกระทำอันหนึ่งเป็นความผิดจะต้องรับโทษหลายสถานนั้น ห้ามมิให้ลงโทษสำหรับความผิดนั้นเกินกว่า 3 สถาน

ข้อ 118 การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยวิธีแยกผู้ต้องรับโทษจากผู้ต้องขังอื่นและคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษ ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น ให้พัศดีจัดให้มีผู้คอยตรวจรักษาการขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อน และสังเกตเมื่อมี อาการป่วยเจ็บซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาล

หมวด 6

การร้องทุกข์ ยื่นเรื่องราวและถวายฎีกาของผู้ต้องขัง

ข้อ 120 การร้องทุกข์นั้น อาจกระทำด้วยวาจาหรือด้วยการยื่นเป็นหนังสือถ้ากระทำด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์บันทึกคำร้องทุกข์ไว้ บันทึกคำร้องทุกข์หรือหนังสือร้องทุกข์ นั้นต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์และเจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์ไว้ด้วย

ข้อ 121 การร้องทุกข์ การยื่นเรื่องราว การถวายฎีกานั้น หากผู้ต้องขังไม่สามารถจัดหาเครื่องเขียนส่วนตัวได้ให้จัดหาให้ การเขียนคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกา ผู้ต้องขังต้องเขียนเอง เว้นแต่ไม่สามารถเขียนเองได้ การเขียนดังกล่าวในวรรคก่อน ต้องเขียนในที่ซึ่งทางการเรือนจำจัดให้ ในกรณีที่ผู้ต้องขังขอสงวนข้อความลับ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอุกถ้อยในระยะเวลาที่ อาจอ่านเข้าใจข้อความที่เขียนหรือขออ่าน หรือยอมให้ผู้อื่นมีโอกาสเช่นนั้นนอกจากบุคคลที่ผู้ต้องขังนั้นยินยอม

ข้อ 122 หนังสือร้องทุกข์หรือเรื่องราว หรือฎีกานั้นให้ผู้ต้องขังยื่นต่อพัศดี หรือจะใส่ลงในที่ซึ่งจัดไว้เพื่อการนั้นก็ได้

ข้อ 123 เจ้าพนักงานเรือนจำทุกคนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ หรือนำคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกาไปยื่นตามข้อก่อน

ข้อ 124 เมื่อพัศดีได้รับหนังสือดังกล่าวในข้อก่อน หากมิใช่เป็นกรณีดังกล่าวในข้อต่อไป ให้เปิดซองตรวจดูข้อความ และปฏิบัติดังต่อไปนี้

- (1) สอบข้อเท็จจริง
- (2) แก้ไขหรือช่วยเหลือตามคำร้องขอตามสมควรแก่กรณี
- (3) เสนอต่อไปยังผู้บัญชาการเรือนจำ พร้อมกับรายงานชี้แจงการปฏิบัติที่กล่าวแล้ว

ข้อ 125 ข้อความในหนังสือร้องทุกข์ เรื่องราวและฎีกานั้น ผู้ต้องขังจะขอรักษาเป็นความลับก็ได้ ในกรณีนั้น ให้สอดหนังสือไว้ในซองและผนึกเสีย หน้าซองให้เขียนว่า "ลับ" ถ้าผู้ต้องขัง ไม่ได้เขียนคำนี้ไว้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเขียนเมื่อทราบความประสงค์หนังสือ เช่นว่านั้นห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอ่าน แต่มีหน้าจัดส่งไปยังผู้รับ หากเป็นหนังสือมีถึงรัฐมนตรี หรือทูตเกล้าฯ ถวาย ให้ส่งไปยังอธิบดีดำเนินการต่อไปตามสมควร

ข้อ 126 คำสั่งหรือคำชี้แจงตอบคำร้องทุกข์ เรื่องราวหรือฎีกา ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นทราบ และจัดให้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน

ส่วนที่ 8

ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

หมวด 1

สิ่งของต้องห้าม

ข้อ 127 สิ่งของต่อไปนี้ ห้ามมิให้นำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

- (1) ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย
- (2) สุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (3) อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน
- (4) เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- (5) อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
- (6) ของเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย

(7) น้ำมันเชื้อเพลิง
 (8) สัตว์มีชีวิต
 (9) เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์ สำหรับ
 สิ่งของดังกล่าว

(10) วัตถุ เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย หรือเสื่อม
 เสื่อมต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังคนใดนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำซึ่งสิ่งของ ต้องห้าม
 ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาสั่งการ

กฎกระทรวง

ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2521)

ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

พุทธศักราช 2479

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 (6) และมาตรา 35 (9) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
 พุทธศักราช 2479 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520 และมาตรา
 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวง
 ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นของนักโทษเด็ดขาด
 และตามจำนวนวัน ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นเยี่ยม เดือนละห้าวัน

(ข) ชั้นดีมาก เดือนละสี่วัน

(ค) ชั้นดี เดือนละสามวัน

ข้อ 2 เมื่อเห็นสมควรลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ นักโทษเด็ดขาดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์
 เสนอให้คณะกรรมการตามมาตรา 32 (7) เป็นผู้พิจารณา

ข้อ 3 ให้นำเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพักการลงโทษตามที่กำหนดไว้ในข้อ 93
 ข้อ 94 ข้อ 95 ข้อ 96 ข้อ 97 และข้อ 98 ในหมวด 4 ของส่วนที่ 7 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย

ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาใช้บังคับ แก่
นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวไปเพราะเหลือโทษจำคุกต่อไปเท่ากับจำนวนวันที่ได้รับการลด
วันต้องโทษ จำคุก โดยอนุโลม

ข้อ 4 นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกแล้วอาจถูกตัดจำนวนวันที่ได้รับ
การลดวันต้องโทษจำคุก ดังต่อไปนี้

(1) ไม่เกินหกสิบวันแต่ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน สำหรับการกระทำผิดวินัยอย่างหนึ่ง
อย่างใด ดังต่อไปนี้

- (ก) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น
- (ข) ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายพนักงานเจ้าหน้าที่
- (ค) พยายามหลบหนี หรือได้หลบหนีไปแล้วแต่ได้ตัวคืนมา
- (ง) ขัดคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งหน้า
- (จ) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นหรือกิจการของเรือนจำ และให้เกิด

ความเสียหายขึ้น

- (ฉ) ทำความผิดในส่วนที่เกี่ยวกับเงินหรือสิ่งของต้องห้าม

(2) ไม่เกินสามสิบวันแต่ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน สำหรับการกระทำผิดวินัยอย่างหนึ่ง
อย่างใด ดังต่อไปนี้

- (ก) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนื่อง ๆ
- (ข) ก่อความวุ่นวายแต่ไม่ร้ายแรง
- (ค) จงใจหลีกเลียงการงาน
- (ง) ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายผู้อื่น
- (จ) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นหรือกิจการของเรือนจำ แต่ไม่เกิด

ความเสียหายขึ้น

(3) ไม่เกินสิบห้าวัน สำหรับการกระทำผิดวินัยอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (ก) กระด้างกระเดื่องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- (ข) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่น
- (ค) เล่นการพนัน
- (ง) ฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำ

ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดผู้กระทำผิดวินัยผู้ใดมีวันลดวันต้องโทษจำคุกไม่ถึง สามสิบ วัน สำหรับกรณีตาม (1) หรือไม่ถึงสิบห้าวันสำหรับกรณีตาม (2) ให้ตัดวันลดวันต้องโทษ จำคุกที่มี อยู่ทั้งหมดและจะลงโทษฐานผิดวินัยสถานอื่นอีกด้วยก็ได้ เพื่อให้เหมาะสมแก่ความหนักเบา ของการ กระทำผิดวินัยนั้น.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายปราชญ์พงศ์ เศรษฐพงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	31 พฤษภาคม 2501
ที่อยู่ปัจจุบัน	94 หมู่ที่ 5 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2536. รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (บริหารรัฐฯ) วิชาเอกบริหารงานทั่วไป มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2550. ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2555. นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2528. ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ 1 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2547. ตำแหน่งนักพัฒนาวิทยา 7 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ปัจจุบัน. ตำแหน่งนักพัฒนาวิทยาชำนาญการ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

